

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

ÇAĞDAŞ YUNAN DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**19. YY ÇAĞDAŞ YUNAN EDEBİYATINDA
TARİHİ ROMANIN GELİŞİMİ VE 20. YY TARİHİ
ROMAN ÖRNEKLERİ**

Aslı DAMAR ÇAKMAK

2501161092

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ESİN OZANSOY

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ASLI DAMAR ÇAKMAK Numarası : 2501161092

Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : ÇAĞDAŞ YUNAN DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI Danışmanı : PROF.DR.ESİN OZANSOY

Tez Savunma Tarihi : 02.07.2019 Saati : 12:00

Tez Başlığı : 19. YY ÇAĞDAŞ YUNAN EDEBİYATINDA TARİHİ ROMANIN GELİŞİMİ VE 20. YY TARİHİ ROMAN ÖRNEKLERİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.ESİN OZANSOY		KABUL
DOÇ.DR.İBRAHİM KELAĞA AHMET		KABUL
DR.ÖĞR.ÜYESİ İRİNİ SARIOĞLU		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.NURCAN DELEN KARAAĞAÇ		
DR.ÖĞR.ÜYESİ FERHAN KIRLIDÖKME MOLLAOĞLU		

ÖZ

19. YY ÇAĞDAŞ YUNAN EDEBİYATI'NDA TARİHİ ROMANIN GELİŞİMİ VE 20.YY TARİHİ ROMAN ÖRNEKLERİ

ASLI DAMAR ÇAKMAK

Bu çalışma tarih ve edebiyat ilişkisinden yola çıkılarak tarihi roman türü üzerine ayrıntılı bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. XIX. yüzyıl Çağdaş Yunan Edebiyatı'nda tarihi roman türünün doğuşu ve gelişimi mercek altına alınmış, incelenen romanlardaki tarihsel arka plan hakkında genel bir bilgi verilmeye çalışılmıştır. Ardından bu çerçevede oldukça verimli bir dönem olan XX. yüzyıl romanlarından örnekler sunulmuştur. Çalışmada; hakkında sınırlı sayıda araştırma bulunan Çağdaş Yunan Edebiyatı'nda tarihi roman etrafıca açıklanmış, hem Batı'da hem de Yunanistan'daki ilk örnekler ele alınmıştır. Ayrıca anlattıkları döneme ışık tutan romanlar incelenerek tür hakkında genel çerçeve oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Roman, Çağdaş Yunan Edebiyatı, Sir Walter Scott, Angelos Terzakis, Nikos Kazancakis, Fredi Yermanos.

ABSTRACT

DEVELOPMENT OF HISTORICAL FICTION IN THE MODERN GREEK LITERATURE OF 19TH CENTURY AND HISTORICAL NOVEL SAMPLES FROM THE 20TH CENTURY

ASLI DAMAR ÇAKMAK

This study aims to bring an extensive point of view over historical fiction form by the help of connections between history and the literature. While elaborating the birth and development of historical fiction form in the 19th century Modern Greek Literature, it is tried to provide general information over the historical background on the fictions studied. Afterwards, examples from 20th century fictions -which are very productive in this frame- are discussed. Providing a general information over the historical fiction form in Modern Greek Literature which has limited number of reseraches about, preliminary examples both from West and Greece has been discussed. Additionally, the general frame is completed by discussing the fiction examples which shed light on the historical periods studied.

Key Words: Historical Fiction, Modern Greek Literature, Sir Walter Scott, Alexandros Rizos Rangavis, Angelos Terzakis, Nikos Kazantzakis, Freddy Germanos.

ÖNSÖZ

İlk örneği XIX. yüzyıl başlarında Sir Walter Scott tarafından verilen tarihi roman, Çağdaş Yunan Edebiyatında kendini XIX. yüzyılın ortalarına doğru göstermiştir.

Bu çalışmadaki asıl amaç XIX. yüzyıl Çağdaş Yunan Edebiyatında tarihi roman türünün gelişim dinamiklerini verdikten sonra edebiyatın şekillenmesinde önemli rol oynayan tarihi vakaların zemininde, XX. yüzyılda kaleme alınmış üç romanın incelemesini yapmaktır. Bunlar Angelos Terzakis'in *Pringipesa İzabo*, Nikos Kazancakis'in *Kapetan Mihalis*, Fredi Yermanos'un *Tereza* adlı eserleridir. Farklı örnekler teşkil etmesi açısından farklı dönemleri hikâye eden eserler seçilmiştir.

Tez yazım sürecinde benden desteğini eksik etmeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Esin Ozansoy'a ve Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın kıymetli hocalarına teşekkürlerimi sunarım. Bu yolda her daim yanımda olan ve varlığıyla bana ışık tutan sevgili kardeşime de ayrıca teşekkür ederim.

Aslı DAMAR ÇAKMAK

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ ROMANA GENEL BİR BAKIŞ.....	3
1.1. Tarih ve Edebiyat İlişkisi	3
1.2. Tarih ve Roman İlişkisi	10
1.3. Tarihi Romanın Doğuşu ve Gelişimi.....	13
1.3.1. Walter Scott ve Tarihi Romanın Genel Özellikleri	13
1.3.2. Tarihçi ve Tarihi Roman Yazarı Arasındaki Ayrım	20
1.3.3. Tarihi Romanda Karakterler	23

İKİNCİ BÖLÜM

ÇAĞDAŞ YUNAN EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ.....	25
2.1. Çağdaş Yunan Edebiyatında Roman	25
2.2. Çağdaş Yunan Edebiyatında Tarihi Roman	28
2.2.1 Tarihi Romanın İlk Örnekleri	31
2.3. İncelenen Romanlarda Tarihsel Zemin	37
2.3.1. Frenk Egemenliği	37
2.3.2. Girit İhtilalleri	42
2.3.3. Küçük Asya Felaketi	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELENEN ROMANLAR.....	54
3.1. Pringipesa İzabo Adlı Romanın Özeti.....	54
3.1.1. Eserdeki Karakterler	69
3.1.2. Değerlendirme	72
3.1.3. Yazar Hakkında	77
3.2. Kapetan Mihalis Adlı Romanın Özeti	80

3.2.1.	Eserdeki Karakterler.....	83
3.2.2.	Değerlendirme.....	84
3.2.3.	Yazar Hakkında.....	87
3.3.	Tereza Adlı Romanın Özeti.....	92
3.3.1.	Eserdeki Karakterler.....	100
3.3.2.	Değerlendirme.....	101
3.3.3.	Yazar Hakkında.....	104
SONUÇ.....		106
KAYNAKÇA		109
EKLER.....		116

GİRİŞ

Tarihi roman, tarihsel ve kurgusal karakterlerin bir arada olup olayların gerçeklik hissi verilmeye çalışılarak anlatıldığı edebi tür olarak tanımlanabilir. *Waverly*, bu türün temsilcisi Sir Walter Scott tarafından kaleme alınan ilk örneği teşkil etmektedir.

İçerisinde tarihi unsur barındıran her edebi türü tarihi roman kategorisine dahil edemeyeceğimizi, bunun için söz konusu vakanın meydana gelme ve kaleme alınma zamanı arasında belirli bir zamansal uzaklığın bulunması, bilinen tarihi şahıs ve olayların mevcut olması, ayrıca vakanın meydana geldiği toplumun gelenek ve göreneklerini tasvir etmesi gerektiğinin altını çizmeliyiz. Tarihi gerçeklikle kurgu arasında oluşturulan hassas bir denge neticesinde ortaya çıkan tarihi roman, geçmiş gerçekliğin aynası olarak kabul edilebilir.

Edebiyat ve tarihin bir arada bulunduğu bu roman türü, Çağdaş Yunan Edebiyatında başta Aleksandros Rizos Rangavis olmak üzere, Stefanos Ksenos, Dimitrios Vikelas, Konstantinos Ramfos, Emmanouil Roidis gibi önemli temsilcilerin yanı sıra yabancı dillerden tercüme edilen eserlerle de kendini göstermektedir.

Avrupa'daki romantizm akımından etkilenen Yunanistan'da bu türdeki eserlerin çoğunu Yunanistan'ın bağımsızlık mücadelesi, Frenk egemenliği, Osmanlı egemenliği, Küçük Asya Felaketi gibi konular oluşturmaktadır. Bunların dışında Antikçağı konu alan eserler de mevcuttur. Ancak XIX. yüzyılın son çeyreği ile XX. yüzyılın ilk yarısı arasında yaşanan savaşlar ve halkın, içinde bulunduğu çetin koşullar bu türde verilen eserlerin sınırlı sayıda kalmasına sebep olmaktadır. XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kaleme alınan romanların sayısında gözle görülür bir artış yaşanmış, yazarlar geçmişe dönme isteğiyle bu türe yönelmiştir.

Bu çalışmada Çağdaş Yunan Edebiyatında tarihi romanın gelişim koşulları incelenecek, elde edilen veriler doğrultusunda farklı dönemleri konu alan eserler analiz edilecektir.

Çalışmanın bütünlük içerisinde sürdürölüp daha sağlıklı analizlere ulaşabilmek için tarihi roman türünün tanımı yapılip bu zeminde genel özellikleri ortaya konacak ve Batı'dan örneklerle desteklenecektir.

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmanın ilk bölümünde edebiyat ve tarih ilişkisi, tarihi roman türünün kavramsal içeriği, genel özellikleri, temsilcileri ve ilk örnekleri hakkında genel bir tablo çizilecektir. İkinci bölümde Çağdaş Yunan Edebiyatında öncelikle roman türüne dair genel bir bilgi verilip devamında tarihi roman türünün doğuşu, ilk temsilcileri ve örnekleri sunulacak, ayrıca incelenen romanların tarihsel arka planına ilişkin genel bir çerçeve çizilecektir. Üçüncü bölümde ise Frenk egemenliği, Girit Ayaklanması ve Küçük Asya Felaketi gibi üç farklı dönemi konu alan üç farklı roman ele alınıp değerlendirilecek ve yazarlarının yaşamları hakkında bilgi verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ ROMANA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Tarih ve Edebiyat İlişkisi

Tarih, tür bakımından bilim olarak adlandırdığımız disiplinler arasına girmektedir. Bunlar sorular sorup bu soruları yanıtlamaya çalıştığımız düşünce biçimleridir. Bilim bilmediğimiz şeylere yönelip onları keşfetmeye çalışmaktan oluştuğuna göre bu anlamda tarih bir bilimdir ve nesnesi insanların geçmişteki eylemleridir. Tarih, kanıtların yorumlanmasıyla, tarihçinin, bunlar üzerinde düşünmesiyle, geçmişteki olaylar hakkında sorular sormasıyla işler, insanın ne yaptığını, insanın ne olduğunu öğretir.¹

Tarihçi Edward Hallett Carr, *Tarih Nedir?* adlı eserinde, geçmişi bugünün ışığında, bugünü de geçmişin ışığında anlayabileceğimizi ifade eder. Tarih, insanın geçmiş toplumu anlamasını ve bugünün toplumuna daha çok hakim olmasını sağlar.²

Yunanca'dan Türkçe'ye tercüme ettiğimizde tarih anlamına gelen **istoria**, Antik Yunanca bir kelimedir ve eski çağlardan bugüne dek aynı anlamı muhafaza etmemiştir. Başarıların övülmesi, önemli olarak atfedilen olayların kayıt altına alınması ve aynı zamanda sürekli toplumsal bir gücün ruhu olan **istoria**, araştırma ve aynı zamanda geçmiş anlamına da gelmekteydi.³

Tarih terim ve anlam bakımından kavrama ve toplumsal zamansallığın farklı yöntemlerinin dilsel ve kültürel bir göstergesidir. Bu yöntemler hem farklı tarihsel dönemler bakımından hem de kendi içinde değişiklik gösterir. Her toplumun kendini gördüğü yöntem onun tarihi bakış açısını da belirler.⁴

İstoria kelimesi **istor** isminden türemiş olup o da Hint-Avrupa kökenli **vid** kökünden şekillenmiştir. Bilmek anlamına gelen Almanca **wissen** kelimesi de buradan

¹ R. G. Collingwood, *Tarih Tasarımı*, Çev. Kurtuluş Dinçer, 7.bs., Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2017, s. 39-41.

² Edward H. Carr, *Tarih Nedir?*, Çev. M. G. Gürtürk, 20.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, s. 109.

³ Andonis Liakos, *Pos to Parelthou Ginetai Istoria?*, Athina, Ekdoseis Polis, 2007, s. 29.

⁴ A.e., s. 30.

türemiştir. Homeros’a göre **istor** yargıç, hükmeden, tanıklık eden kişi anlamlarına gelmektedir. **İstoria** terimini duyan kişi üç temel anlamı olduğunu idrak ederdi:

1. Kişisel tecrübeye dayalı olayların bilgisi
2. Kişisel araştırmaya dayalı olarak şekillenen daha genel bilgi
3. Araştırma, öğrenim, bilim.⁵

Tarihyazımına estetik bir bakış açısıyla baktığımızda öncelikle Aristoteles’le karşılaşırız. Aristoteles şiirin tarihten daha üst bir konumda olduğunu, çünkü tarihin bireysel olanla, şiirin ise genel olanla ilgilendiğini yazar.⁶

“Açıktır ki şairin vazifesi olmuş olanları değil, olabilecek olanları tasvir etmektir. Tarihçi ve şair, biri ölçülü şiir diğeri düz yazı kullandığı için birbirinden ayrılmaz (çünkü Herodot’un eseri de ölçülü yazılmış olsaydı yine tarih olacaktı). Ayrıldıkları nokta tarihin meydana gelmiş olayları, şiirin ise olması mümkün olayları tasvir etmesidir. Bu yüzden şiir tarihten daha düşünsel ve daha önemlidir. Çünkü şiir bize genel olandan, tarih bireysel ve kısmi olandan bahseder. Genel olan, uygun ve zaruri olanlara göre yapılacak ve söylenecek olan şeydir. Şiir bunlar hakkında düşünür ve kişileri bunlar için bulur ya da verir. Bireysel ve kısmi olan ise Alkiviadis’in ne yaptığını tasvir eder gibidir.”⁷

Tarih bilimi, insanlığın geçmişte karşılaştığı önemli vakaları konu edinir, fakat ayrıntıya girmez. Edebiyat ise, tarihin değinmediği sıradan kişi ve olayları ve bunların ayrıntılarını, tarihi şahsiyetlerin tarihte edindikleri rolün dışındaki yaşantılarını işler.⁸ Tarihçilerin görevi her büyük fikrin desteklenip insanlığın ilerleyişini sağlayan yöntemleri ve mücadeleleri göstermektir. Bu düşünceden hareketle, tarihyazımı sanat ve felsefenin karşı ucunda yer almamaktadır. O da farklı bir yöntemle genel doğruları amaç edinmektedir.⁹

Tarihçiler yalnızca geçmiş aktarmakla kalmaz, aynı zamanda bir tarih yaratırlar. Bu keyfi bir yaratma değil, toplumların kendi geçmişlerini ve onunla olan ilişkilerini idrak ettikleri yöntemlere dayalı bir yaratmadır.¹⁰

⁵ A.e., s. 51-52.

⁶ Yunanca’dan Türkçe’ye yapılan bütün çeviriler bu çalışmanın yazarına aittir.

⁷ A.e., s. 133-134.

⁸ Kemal Erol, “Tarih-Edebiyat İlişkisi ve Tarihi Romanların Tarih Öğretimine Katkısı”, **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**, S 2, 2012, s. 60.

⁹ Liakos, **a.g.e.**, s. 138.

¹⁰ A.e., s. 283.

Tarihe ilişkin verilmeye çalışılan genel bir bakış açısının akabinde, çalışmamızın asıl temasını oluşturan edebiyat ile olan ilişkisine dair genel bir çerçeve çizmekte fayda vardır.

Tarih ve edebiyatın geçmişe olan bakış açıları farklıdır. Tarihçi tarihe, mevcut belge ve tanıklar üzerinden yaklaşır, neden-sonuç ilişkilerini sunarak konuya ilişkin yorumlar ortaya koyar. Bu sundukları nesnel ve bilimseldir.

Fakat edebiyatçının esas gayesi estetikdir. Tarihi belgeleri kullansa bile, tarihçinin aksine bunları istediği gibi kullanmakta serbesttir. Amacı tutarlı bir tablo, bir bütünlük oluşturmaktır. Bazı kaynaklar kullansa da bunlara bağlı kalmak zorunda değildir.

Edebiyatçı da tarihçi de gerçek dünya içerisinde “olası dünyalar” kurar. Edebiyatçı kendi dünyasını yoktan var eder, tarihçi ise birtakım belgelerden, izlerden hareketle geçmişte gerçekten var olmuş bir dünyadan yola çıkar.¹¹

Tarihi bugünün gözüyle, ihtiyaçlarıyla, fikirleriyle ve özellikle endişeleriyle okuruz, yazarız ve düşünürüz. Tarih söyleminin geleneksel olarak destanlar, kahramanlık şiirleri ya da düz yazı gibi edebi türler halinde akış gösterdiğini düşünürsek, edebiyat ve tarih arasında ezelden beri yakın bir ilişkinin var olduğunu, genel çerçevede hakikatin görünümünün bir tarihi yöntemi bir de edebi yöntemi olduğunu söyleyebiliriz.

Şekilsel olarak, tarih teorisi kişileri ve nesneleri tarihi bir sürecin veya sistemin, bir bütünün parçaları olarak büyük ölçekte görmemizi sağlar. Öte yandan edebiyat teorisi ise, nesneleri küçük ölçekte görmemizi, hakikati insanların tarihin akışının bir neticesi olarak belirlenen çeşitli, karmaşık sözlerinin, eylemlerinin, inançlarının bir alanı olarak ele almamızı sağlar.

¹¹ Erol Köroğlu, “Edebiyatla Tarihin Flörtü”, **Milliyet Sanat**, S 567, Haziran 2006, s. 84-87. (Çevrimiçi), https://www.academia.edu/5216405/Edebiyatla_Tarihin_Fl%C3%B6rt%C3%BC , 22 Kasım 2018.

Tarihi bakış açısı bize genel planı, toplumsal sürecin hareket mekanizmasını verir. Edebi bakış açısı ise, bu planı, bu mekanizmayı kişilerin ve şahsi yaşamışlıklarının, hislerinin, inançlarının yer aldığı bütünde analiz eder.¹²

Tarihsel anlatıda doğuştan var olan mitleştirilmiş unsurların, tarihin ve kahramanlarının canlandırılmasına katkı sağladığı gibi, tarihi çerçeve de edebiyata sanatçının hayal ürünü varlıklarında realist bir zemin oluşturur.

Tarih unsuru edebiyatı nesnel olanın zeminine indirir. Aynı şekilde edebi unsur da genel ve belirsiz tarihi, belirli insan tarihleri seviyesinde ete kemiğe büründürür, soyut bir mekanizmadan mevcut bir yaşamışlığa dönüştürür.

Tarih-edebiyat örgüsü yalnızca meşru değil, aynı zamanda kaçınılmazdır ve bunun neticesinde hakikatin daha net bir resmi ortaya çıkar, sanatsal gerçeklik tarihi gerçeklikle ya da başka bir deyişle sanatın gerçeği yaşamın gerçeğiyle kesişir.¹³

Yazın geleneğinin başlarında, tarih ve edebiyat arasındaki ayrımın bizzat yazarlar açısından dahi fark edilmesi zordu. Fakat zamanla farklar ve ayırıcı kesitler oluşmaya ve tek ortak unsur anlatı olmaya başladı. Tarih için söz konusu olan gerçeğin anlatım ve yorumu, edebiyat için söz konusu olan ise gerçeğin anlatım, yorum ve yeniden inşası oldu.¹⁴

Edebi söylemin ve tarih söyleminin kimi zaman epey benzer kimi zaman da son derece farklı olarak farklı düşünürler tarafından ve farklı dönemlerde karşı karşıya geldiğini ifade eden Venetia Apostolidou, edebiyatta kurgulama ve genellemenin, tarihte ise hakikat ve sınırlamanın söz konusu olduğunu belirtir. Ayrıca edebi söylemin de tarih söyleminin de asırlar içinde defalarca biçim değiştirdiğini ve bu genel ayrımların, belli bir tür veya dönemin edebiyatı veya tarihyazımından bahsedilmediği

¹² Afroditi Athanasopoulou, “İstoria kai Logotehnia sto Sholeio: Mia Diepistimoniki Protasi Didaskalias gia tin Kritiki Agogi ton Mathiton ston Sighrono Politismo”, Der.: Kostas Angelakos, **İ Diathematikotita sto Sighrono Sholeio: İ Didaskalia tis İstorias me ti Hrisi Pigon**, Athina, Metaihmio, 2004, s. 102-103.

¹³ A.e., s. 104.

¹⁴ Kostas Karakotias, “Otan i İstoria Sinantaei ti Logotehnia”, (Çevrimiçi), <http://www.efsyn.gr/arthro/otan-i-istoria-synantaei-ti-logotehnia>, 4 Şubat 2018.

takdirde sınırlı bir geçerliliğe sahip olduğunu aklımızda tutmamız gerektiğini salık verir.¹⁵

Çağdaş tarihyazımı edebiyattan bakış açıları ödünç aldığı gibi çağdaş edebiyat da tarihten farklı biçimlerde esinlenir. Bu etkileşimin bir örneği, türlerin doğuşudur. Roman biyografisi, edebiyat-belge, çağdaş tarihi roman gibi türler buna örnek olarak gösterilebilir. Hakikatin ve hakikat görünümünde olanın birbirine karıştığı edebi türlerde yazar tarihi araştırma içine girer ve okuyucu da edebi metni tarih eseri olarak okumaya yönelir.

Her iki türde de anlatı, örgü, ideoloji, tanıklık, hafıza, travma, ütopya, kaynak araştırması, üslup gibi kavramlar verilir. Bu iki türü belirli sorular ve metinler çerçevesinde yeniden sorgulamak tarih eğitiminde olduğu kadar edebiyat eğitiminde de faydalı olabilir.

Ancak edebiyat kendi kurallarına itaat ettiği için tarihçilerin gerçek olayları öğrenebileceği güvenilir bir tarihi kaynak değildir. Örneğin, gerçek gibi görünen ama aslında hayali olan kişi ve olayları yaratma özgürlüğüne sahiptir. Mantıklı görünen bir olay örgüsü yaratmakla, öğretmekle (özellikle küçük yaştaki okuyuculara yöneldiyse) sorumludur. Genelde hizmet ettiği edebi türün kurallarını uygular. Yazar tarih araştırması yapsa dahi tarih biliminin disiplinini takip etmek zorunda değildir. Şahsi ideolojisi, tarihi kavramların eksik algılanması, metodolojik araçların mevcut olmaması, tarihle ilgili bir kaynağa nazaran tarihi olayların tek taraflı sunumuna sürükleyebilir.¹⁶ Tarih araştırması konusunda başarılı yazarlar tarafından yazılmış olsa da tarihi olaylar hakkında konuşan edebiyatı kuşku duymadan, anlatıcıların gerçeğine inanmaya hazır biçimde okumamalıyız. Edebi bir anlatının en alışılmış hataları arasında tarihi gerçekliğin vaka ve taraflarının sessiz kalması, anlatıcının etik-didaktik yorumlamaları, olayların bir yerden başka bir yere taşınması, tarihi bir şahsiyetin

¹⁵ Venetia Apostolidou, “Logoteknia kai İstoria: Mia Shesi İdiaitera Simantiki gia ti Logotekniki Ekpaidevsi”, **Prostheto Psifiako İliko gia ti Didaskalia ton Neon Ellinikon: Eikoniki Periiigisi tis Logotekhnias ston Geografiko Horo kai ston İstoriiko Hrono**, s. 4, (Çevrimiçi), http://www.greek-language.gr/digitalResources/assets/img/literature/education/literature_history/apostolidou-literature-history.pdf, 26 Kasım 2018.

¹⁶ A.e., s. 5-7.

kurgusal hayat yolculuğu, ahlaka aykırı ittifakların gizlenmesi, rakibin şiddet vurgusu gibi birçok unsur sıralanabilir.

Genellikle edebi bir anlatıda en “gerçekçi” unsurlar günlük yaşamın ayrıntıları, zararsız bilgiler, atmosferin yeniden oluşması için gerekli olan unsurlar ve bir dönemin hisleri ve elbette edebiyatın eşsiz gücüdür.

Tüm bu anlatılanlar tarih eğitiminde edebiyatın faydasız olduğu anlamına gelmemektedir. Tarihi kaynak türlerinin çoğaldığı ve öğrencilerin kaynaklara güvenilirliği belirlemede temel amaç varsayıldığı özellikle günümüzde, edebiyat bu nedenle bunların arasında yer almaktadır.

Edebi eser, yaratılmış olduğu dönemi veya bahsedildiği dönemi ana hatlarıyla anlamamıza yardımcı olur. Anlatılan unsurların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı kontrolden geçirebilir, fakat bu kontrolün egzersiz olarak bir anlamı vardır, edebi değeri ile ilişkilendirilemez.¹⁷

Edebiyat, sanat ve toplumsal pratik olarak tarihi dönemler içinde yaratılır, yaygınlaşır ve okunur. Savaşlar, ihtilaller, toplumsal ve ekonomik değişimler gibi tarihi olaylar genellikle dönemler adına belirleyici olur. Eski moda fakat faydalı olan “dönemin ruhu” ifadesi tarihi çevreden edebiyata geçen şeyi verir.

Örneğin, Yunan Edebiyatında ’30 Kuşağı I. Dünya Savaşı’ndan etkilenmiş, bunu da savaş sonrası dönem izlemiştir. Önemli tarihi olaylar vicdanları sarsar, yeni fikirler doğurur, yazarları etkileyen zincirleme toplumsal reaksiyonlar yaratır.

Yazarın ve edebi eserin tarihle olan ilişkisi çoğu zaman dolaylıdır. Tarihin edebiyata olan etkisi içerik ya da fikirler bakımından olmakla kalmaz, biçim ve üslupları da etkiler, sanatçıları deneyim ve duygular konusunda yeni ifade biçimleri aramaya iter. Tarih ve sanat ilişkisinin en belirgin görüldüğü alanlardan biri edebi akımlardır. XIX. yüzyılda ulus devletlerin ortaya çıkması veya I. Dünya Savaşı gibi büyük ölçekli tarihi gelişmeler, romantizm ve modernizm akımının belirleyici

¹⁷ A.e., s. 8.

etkenleri arasındadır. Edebi akımlar edebi tarzları, şiirsel kalıpları, konuyu ve bunların çerçevesinde üretilen edebi eserlerin motiflerini belirler.¹⁸

Bir edebi eser, doğrudan tarihten bahsetmese dahi her halükarda döneminin gerçeklik hissini bünyesine almıştır. Bu his yapıda, dilde ve içerikte gözlemlenebilir. Edebiyat tarihin organik bir parçasıdır, tarihin içinde mevcuttur ve ondan her açıdan etkilenir.

Şiirdeki mecazi söylem tarihi deneyimleri sıklıkla gizliden, dolaylı olarak verir. Bu deneyimlerden ayrıntıları çıkarır, duygusal ağırlığını, sembolik değerini, insan varlığı için önemini muhafaza eder. Solomos'un Mesolongi Kuşatması'nda *Eleftheroi Poliorkimenoï (Özgür Kuşatılmışlar)* adlı eserinde verdiği felsefi ve varoluşçu boyut buna ilişkin verilebilecek en çarpıcı örneklerden biridir.

Diğer taraftan şiir çoğu zaman bilinçli olarak tarihe yönelir. Böyle bilinçli bir yönelimi Yorgos Seferis'in *Mithistorima* adlı eserinde ve Odysseas Elitis'in *Aksion Esti* adlı eserinde görebiliriz. Düzyazı türünden bahsedecek olursak, tarihi kayıt altına alma imkanı açısından öykü roman türünden ayrılır. Öykü günlük yaşamdan bir parça, bir enstantane verir. Elbette bunlar da savaş hareketlarından ya da toplumsal değişimlerden bahseden öyküler gibi tarihi saptamalar olabilir. Boyutu bakımından öykü, romanın yaptığı gibi tarihi gelişmelere zamansal bir derinlik katamaz, tarihi bir olayın öncesi ve sonrasını takip edemez, tarihi olayların insanların yaşamına olan sonuçlarını derinlemesine araştıramaz.¹⁹

Tarih ve edebiyat arasındaki ilişkiyi ana hatlarıyla vermeye çalıştıktan sonra iki türün de birbiriyle kesiştiği ve ayrıştığı noktaları olduğu sonucuna varmaktayız. Ne edebiyatı anlamak için tarih okuruz ne de tarihi öğrenmek için edebiyat okuruz. İki türü de okumamızdaki amaç, art zamanlılık ve karmaşık öz içinde yer ve zaman yöneyinde iz sürerek insan serüvenini bütün olarak algılamaktır.

¹⁸ A.e., s. 9.

¹⁹ A.e., s. 10-11.

1.2. Tarih ve Roman İlişkisi

Roman ve tarih arasındaki ilişkiye dair genel bir bakış açısı sunmadan önce edebiyatın önemli dallarından biri olan roman türünü tanımlamakta fayda vardır.

Roman, geçmiş ya da şimdiki zaman içerisinde günlük yaşamın temsilcileri konumundaki karakter ve olayların belli bir örgü içinde sunulduğu kurgusal düz yazı anlatısı olarak tanımlanmaktadır.²⁰

Romanın konusunu yaşanmış veya yaşanması ihtimal dahilinde olan yaşam oluşturmaktadır. Roman, model olarak yaşamı alsa da kendine has ayrı bir dünya kurar ve okuyucuyu bu dünyaya çekerek gerçek yaşama farklı bir gözle bakmasını sağlar.²¹

Kurmaca türler içinde ayrı bir yere sahip olan roman, insanın yaşamını, iç dünyasını öğrenmek ve anlatılan farklı dünyaların içine girmek istediğimiz, bizim dışımızdaki yaşamları tutarlı ve gerçekçi bir şekilde anlatan en yaygın türdür ve insanı anlatma yolunda büyük yol katetmiştir.²²

Romanın yaşamı ve insan tecrübesini olduğu gibi sunması mümkün değildir, çünkü burada bilinçli bir biçim verme çabası söz konusudur.²³ Yazarının tanık olduğu tecrübeler kurgu sayesinde yeni bedenler ve boyutlar kazanır.

Milan Kundera, romanın kendi ihtimallerinin sınırlarını aşmadığını ve bu sınırların ortaya çıkarılmasının bile müthiş bir keşif ve kazanım olduğunu dile getirir.²⁴ Kendi ilkeleri ve hayal gücü dahilinde bambaşka yolculuklara çıkar, farklı insanların yaşamlarına dokunur ve yepyeni ufuklar açar.

Bir yandan dünyanın ve karakterlerin muhtemel tecrübeleriyle sınırlanır, öte yandan yalıtılmış kişilerin ve anlamsız olayların yığını, her ögenin ana karakterle ilişkilendirilmesi vasıtasıyla bütünlüklü bir anlatım kazanır. Neticede romanın

²⁰ Jeremy Hawthorn, **Roman Analizi**, Çev. Ufuk Köse, Özge Gümüş, Özcan Bayrak, İstanbul, Kesit Yayınları, 2014, s. 15.

²¹ Durali Yılmaz, **Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu**, İstanbul, Ozan Yayıncılık, 2002, s. 40.

²² Selçuk Çıkla, “Romanda Kurmaca ve Gerçeklik”, **Hece**, Türk Romanı Özel Sayısı, S 65-67, Mayıs 2002, (Çevrimiçi), http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/selcuk_cikla_Romanda%20Kurmaca%20ve%20Gerceklik.pdf, 4 Aralık 2018, s. 113.

²³ Georg Lukacs, **Roman Kuramı**, Çev. Cem Soydemir, 5.bs., İstanbul, Metis Yayıncılık, 2017, s.16.

²⁴ Milan Kundera, **Roman Sanatı**, Çev. Aysel Bora, 7.bs., İstanbul, Can Yayınları, 2017, s. 33.

dünyasının başlangıcı ve sonu, kesin bir harita üzerindeki önemli dönüm noktaları haline gelir.²⁵

Romana ilişkin daha ayrıntılı bir bakış açısı sunmak adına gerçek kavramından bahsedersek bu kelimenin iki karşılığı olduğunu görürüz: Biri “doğru” olan, diğeri de “gerçek’in ta kendisi”.

Birinci durumda “gerçek”; yalan olmayan, ikinci durumda ise, insan hayatının örf, adet, çevre, din, eğitim seviyesi, toplum hayatı, ruh hali yani genel anlamda evrensel bakış açıları ve hayatın gerçeklerine uygunluk bakımından yansıtılıp yansıtılmadığı açısından değerlendirilebilir. Romandaki “gerçek” ve “gerçeklik” kavramlarını, bilgilerin doğruluğu ile olay, davranış ve konuşmaların doğal olup olmaması ve yaşamın gerçeklerini yansıtıp yansıtmaması bakımından dikkate almak gerekir. Özellikle tarihi, biyografik ve otobiyografik romanlarda olay ve kişilerle ilgili gerçeklere uygun olmayan bir biçimde anlatılanlar eserin gerçekçiliğini zedeleyen unsurlardır.

Tarihi, felsefi, psikolojik yönleri olan her iki tür gerçek’i, okuduğumuz romanlardaki öyküler sayesinde algılarız. Masallarda, destanlarda, hikayelerde olduğu gibi romanda da esas olan öykülemedir. Romanlar bir insanın, bir ailenin, bir toplumsal çevrenin yaşamını öyküler.²⁶

Romanda gerçekçiliğin zedelenmemesi için kişi, mekan, zaman, tarihi ve toplumsal gerçekler ve bu unsurlardaki ayrıntılar hususunda gerçekçi olunmalıdır.

Anlatım tekniği ve bakış açısı bağlamında anlatıcıyı dikkate alsak da romanın bütününe altında yazarın imzası vardır. Araştırma ve tecrübe neticesinde yazılan tarihi ve biyografik romanlardaki gerçeklikler dahi yazarın bakış açısından, kültüründen, bilgi birikiminden gelen gerçeklikler olarak karşımıza çıkar.²⁷

Romana ilişkin teorik ve teknik bazı ayrıntılardan bahsettikten sonra türün ortaya çıkışı ve tarih unsuru ile ilgili münasebetine dair bir fikir vermek, çalışmanın amacı açısından yerinde olacaktır.

²⁵ Lukacs, **a.g.e.**, s. 87.

²⁶ Çıkla, **a.g.e.**, s. 114.

²⁷ **A.e.**, s. 117-121.

XVII. yüzyıl romanın miladı olarak kabul edilmektedir. İngiltere’de *The Unfortunate Traveller* (1594), İspanya’da *Don Quixote* (1605) ve Fransa’da *La Princesse de Cleves* (1678) ilk örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geçmişe gidersek roman sanatının birçok özelliğini destan ve mitoslarda görürüz. Bu türler edebiyatın olduğu kadar tarihin de kapsamına girmektedir. Destan ve mitoslar dışında, çağdaş tarihyazımına önderlik eden ilk tarihi metinlerde de edebiyat ve tarih bir arada bulunmuş, tarih ve toplumsal yaşam edebi bir üslupla verilmiştir. Homeros’un, Herodotos’un, Ksenophon’un ve Strabon’un metinleri yaşadığımız coğrafyaya farklı bir boyut kazandırmıştır.

Modern romanın geçmişini irdelerken, Antik Yunan kültürünün en ihtişamlı örneklerinden olan, geçmiş İ.Ö. 1000’li yıllara dayanan *İlyada* ve *Odyseia*’dan da bahsetmek gerekir. Bu destanların yazarı Homeros’un metinlerinde kendini gösteren dostluk, aşk, cinsellik, ihanet, eğlence tutkusu, coşkunluk, Truva Savaşı gibi unsurlar, Antik Yunan toplumunun yaşam biçimlerinin yansıması olarak, gerçeküstü bir anlatımın ardındaki tarihi unsurlardır.²⁸

Öte yandan tarihçilerin atası ise hiç şüphesiz Herodotos’tur. Kendine özgü üslubu ve tarafsızlığıyla tarihçilik mesleğine ışık tutmuş olan Herodotos’u döneminin tarihle ilgilenen diğer Yunan yazarlardan ayıran nokta, yazdıklarını tarafsız bir biçimde kaleme almasıdır. Ayrıca Yunan şiirinin izlerini taşıyan *Herodotos Tarihi* adlı eserde, tarih edebiyatla iç içe geçmiştir.²⁹

Antik Yunan’dan Roma’ya miras kalan tarih ve edebiyat ilişkisinin en önemli örneklerinden biri Virgilius’un kaleme aldığı *Aeneid* adlı lirik standıdır. Edebiyat ve tarih uzun yıllar birlikte yol almış, bir yandan tarih yazıcılarının ortaya çıkardığı vakayinamelerde, diğer yandan şiirlerde, destanlarda, halk masallarında bir araya gelmiştir. Bahsini ettiğimiz durum *Dede Korkut Masalları*, *1001 Gece Masalları* gibi Doğu Edebiyatı’nda da vuku bulmuştur. Tüm bu eserlerde efsaneler ve gerçeklikler bir arada olduğundan tarih fantastik bir biçimde algılanmaktaydı. Fakat XVII. yüzyılda romanın doğuşuyla birlikte edebiyat ve tarih arasındaki ilişki çok farklı bir boyut

²⁸ A. Ömer Türkeş, “Romana Yazılan Tarih”, (Çevrimiçi), <https://oggito.com/icerikler/romana-yazilan-tarih-a-omer-turkes/849>, 23 Ocak 2019.

²⁹ A.e.

kazanır. Fabl ve trajedi gibi geleneksel anlatı kalıplarının aksine bireylerin somut yaşamlarıyla ilgilenir. Bunun yanında zaman unsurunu da içeriğine dahil eder, tarihi bir zaman algısı getirir.

XIX. yüzyılda tarih Avrupa’da önemli bir eksen haline gelmiş, ihtilaller ve toplumsal değişimler tarihin belli başlı ilgi alanları olmuştur. Dönemin hakim edebi akımı olan romantizm, edebiyata tarihsellik duygusu katmış, tarihi metinlerle romanların içeriğini aynı konular oluşturmuş, roman edebiyat alanında XIX. yüzyılın temsilcisi haline gelmiştir. Salt hikaye anlatıcısı olmayan yazar, bir önceki asrın düşünürlerinin görevini de yüklenmiş, toplumu yansıtan en elverişli tür olan romanın ehemmiyeti artmıştır.³⁰

Bu açıklamalar neticesinde tarih ve romanın birbirinden beslenen alanlar olduğunu, ikisinin birleşiminden farklı ve üretkenliğe elverişli zeminler doğduğunu gördükten sonra çalışmamızın ana unsuru olan tarihi roman türüne dair ayrıntılı bir tablo oluşturabiliriz.

1.3. Tarihi Romanın Doğuşu ve Gelişimi

1.3.1. Walter Scott ve Tarihi Romanın Genel Özellikleri

Roman, gerçek üzerine temellendirilmiştir. Fakat her anlatım yeni bir kurgulama olduğundan dış dünyanın gerçeği, anlatan kişi, anlatılan zaman dilimi gibi bazı unsurlar sayesinde ve kurgulama süreci içerisinde değişim geçirdiği veya yorum katıldığı için gerçeğin değiştirilmesi söz konusudur.³¹

Başlangıç ve bitiş noktası geçmiş zaman içerisinde gerçekleşmiş, ulusun tarihinde yer edinmiş olayların, devirlerin ve bu devirlerde yaşamış insanların, tarih bilgisi sayesinde saptanmış hikayelerinin edebiyat vasıtasıyla yeniden inşa edildiği tür olarak tanımlanan tarihi roman ise tarih malzemesi üzerine temellendirilmiştir. Onun

³⁰ A.e.

³¹ Hülya Argunşah, **Tarih ve Roman**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2016, s. 29.

gerçeği, tarihi gerçekliktir. Tarihi roman yazarı, hareket noktası olarak tarihçilerin ortaya koymuş oldukları bilgiyi seçer.³²

Tarihi roman, karakter ve olaylarını net bir biçimde tespit edilmiş tarihsel bağlam içine yerleştirir ve hem kurgusal hem gerçek karakterler içerebilir. Bu edebi tür çoğunlukla tarihsel bir gerçekçilik hissi sunmaya çalışır.³³

İlk tarihi roman örneği, Sir Walter Scott tarafından kaleme alınmıştır. Scott, İskoç halkına ait efsane ve halk hikayelerinden yola çıkarak kendi tarih bilgisini de katıp roman haline getirmiştir. İlk tarihi romanı *Waverley*, 1745 Jakoben Ayaklanması'nı ele almaktadır. Bu eserde kurgusal yapı, tarih ve eğitim iç içedir. Walter Scott, *Waverley*, *Ivanhoe* gibi romanlarında, İngiliz toplumunun tarih içerisindeki doğuşunu, aşiret yapılarının çözülmesi sonucu Norman ve Sakson sentezi ortak bir ulusun doğduğunu göstermeye çalışmıştır.³⁴

Fransız İhtilali neticesinde Avrupa'nın genelinde ekonomik ve siyasi değişimler meydana gelmiş ve bu değişimler Walter Scott'un tarihi romanının ortaya çıkışındaki temelleri oluşturmuştur.³⁵

XVII. yüzyılda burjuva devrimi için mücadele etmiş ve sonrasında bu devrimin kazanımlarının bir göstergesi olarak yüz yıl süren barışçıl bir gelişim yaşamış İngiltere, yeni bir tür tarih görüşünün hayata geçirilmesinde örnek haline gelmiştir. Tarihi roman türünün böyle bir atmosfere sahip İngiltere'de doğmuş olması tesadüf değildir.³⁶

Aydınlanma ile başlayıp Fransız İhtilali ile doruğa ulaşan bir anlayışı kapsayan sürecin neticesinde ortaya çıkan bir dönüm noktası, Scott'un romanlarında ele aldığı zaman dilimini oluşturmaktadır.³⁷

Fransız İhtilali de tarihi romanın doğuşundaki önemli etkenlerden biridir. XIX. yüzyıldaki Napolyon işgalleri ve ulusçuluk akımı, uluslarda olaylar açısından o

³² A.e., s. 105.

³³ Hawthorn, a.g.e., s. 346.

³⁴ Yakup Çelik, "Tarih ve Tarihi Roman Arasındaki İlişki: Tarihi Romanda Kişiler", **Bilig Dergisi**, S 22, 2002, s. 58.

³⁵ Georg Lukacs, **Tarihsel Roman**, Çev. İsmail Doğan, Ankara, Epos Yayınları, 2010, s. 35.

³⁶ A.e., s. 36.

³⁷ Turgut Gögebakan, **Tarihsel Roman Üzerine**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004, s. 18.

zamana dek görülmemiş bir algı edinmelerine sebep olur. Bu dönemdeki gelişmeler neticesinde tarihi roman doğmuş ve en ihtişamlı dönemini bu yüzyılda yaşamıştır.³⁸

Walter Scott dönemin İngiltere'sinin dürüst muhafazakârlarındandır. Eserlerinde İngiltere'nin toplumsal sorunlarını, burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf savaşını ele almaz. Onun yaptığı İngiliz tarihinin önemli dönemlerini sanatsal olarak tasvir etmektir.³⁹

Tarihi roman yazımının bu türün asıl temsilcisi Walter Scott tarafından belirlenen ilkeleri bu türün kimliğini etkilemiş ve belirlemiştir. Scott'un ilgilendiği temel konulardan biri, tarihi kaynakların kullanımı ve işlenişidir. Tarihi romanın yazımı için gerekli temel koşul, verili malzemelere dayanarak özgür ve işlenmiş yazım arasında, buluş ve keşif arasında, hayal ürünü ile gerçek arasında verilecek olan karardır. Kaynak değerlendirmesi Scott için tarihi romanların sentezindeki başarı ya da başarısızlığın en temel nedenlerindendir. Scott'a göre, "Onun taklitçileri yazdıkları sırada eski kitapları okuyup bilgileri oradan almak için arşivlerden faydalanırlar. Oysa kendisi tarihi kaynakları zaten okumuş olup güçlü hafızası sayesinde her bilgi için geçmişe dönmeksizin o kaynaklardan faydalanır. Neticede onun eserleri daha doğal iken taklitçilerinin eserleri anlatımın ilerleyişine hiçbir şey sunmayan ayrıntılı betimlemelerde boğulmaktadır". "Taklitçilerinin tarihi kaynaklardan çalıntı yaptığını oysa kendisinin kaynaklarının kolayca saptanmaması için çaba gösterdiğini savunmaktadır".⁴⁰

Walter Scott öncesi tarihi roman yazarları yaşadıkları dönemi cesur bir gerçekçilikle yansıtsalar da bu dönemleri tarihsel bir bakış açısıyla göremeyip tarihsel unsuru eksik bırakmalarının sonucu olarak romanlarda yer alan kişilerin özellikleri dönemin tarihsel özelliklerinden beslenmemiştir.⁴¹ Scott'un başarısı yalnızca tarihsel olayları hikaye etmesinde değil, aynı zamanda hayat verdiği karakterlere de tarihsel nitelik yüklemesinde yatmaktadır.

³⁸ A.e., s. 19.

³⁹ Lukacs, **Tarihsel Roman**, s. 37.

⁴⁰ Sofia Denisi, **To Elliniko İstoriko Mithistorima kai o Sir Walter Scott**, Didaktori Diatrivi, Ethniko kai Kapodistriako Panepistimio Athinon, 1993, s. 92, (Çevrimiçi), <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/2683#page/1/mode/2up>, 31 Ocak 2019.

⁴¹ Lukacs, **Tarihsel Roman**, s. 21-22.

Sir Walter Scott tarihi romanları yazmadaki amacının yalnızca okuyucuları eğlendirmek olmadığını, aynı zamanda tarih bilgisi de aktarmak olduğunu vurgulamaktadır.⁴²

Ayrıca Tzina Politi, Scott'un yaptığıının, asillerin yaşam biçiminin tasviriyle sınırlandırılmayacağını, onun, romanlarına köylü ve burjuva sınıfını, ayrıca birçok toplumsal grubu da dahil ettiğini belirtmektedir.⁴³

Örneğin *Waverley* romanını ele alalım. Eserde İngiliz küçük soylusu olan Waverley adlı karakterin ailesi Stuart taraftarıdır. Waverley İngiliz subayı sıfatıyla İskoçya'da bulunduğu esnada kurduğu arkadaşlık ilişkileri ve çetrefilli aşk hayatının neticesi olarak Stuart taraftarlarının arasına katılır. Ayaklanmaya katılma konusunda kararsız olduğundan Hannover kampıyla ilişkilerini sürdürür. Sonuç olarak Waverley bir taraftan iki kampın savaşını gerçekçi bir şekilde yansıtırken öte yandan temsilcilerini insanî açıdan birbirine yaklaştırır.

Walter Scott tarihteki büyük bunalımları derinlemesine algılayıp halkın farklı tabakalarının nasıl bir tutum takındıklarını anladıktan sonra büyük tarihi kahramanı romanına dahil eder.⁴⁴

Romanlarında tarihsel olarak bilinmeyen, kurgu sonucu ortaya çıkmış tarihi kişiler, ana karakter konumundadır. Ele aldığı dönemleri, büyük temsilciler üzerinden yansıtmaz. Dönemin hakikatlerinin çok yönlü olarak sunulması, ortalama insanların günlük yaşamının, sevinç ve acılarının tasviriyle anlam kazanır. Dolayısıyla tarihi kişiler ana karakter olmazlar.⁴⁵

Scott'un romanlarında, köleler, özgür köylüler, kaçakçılar, haydutlar, asker kaçakları ile ilgili çarpıcı sahneler yer almaktadır. Kabile toplumunun, İskoç klanlarının kalıntılarının tasviri vasıtasıyla geçmiş, gerçekçi bir biçimde yansıtılmaktadır. Malzeme ve konu açısından güçlü öğelerin mevcut olması, Scott'un romanlarının doruk noktalarında antik destanlara yaklaşmasını sağlar.⁴⁶

⁴² Tzina Politi, *Dokimia gia to İstoriko Mithistorima: Stathmoi stin Ekseliksi tou Eidous*, Athina, Ekdoseis Agra, 2004, s. 21.

⁴³ A.e., s. 54.

⁴⁴ Lukacs, *Tarihsel Roman*, s. 43-44.

⁴⁵ A.e., s. 45.

⁴⁶ A.e., s. 67.

Ele aldıkları zaman dilimine olan uzaklıkları açısından değerlendirmek, tarihle ilgili romanları doğru bir şekilde tanımlayabilmek adına doğru bir yaklaşım olacaktır. Romanda ele alınan zaman, yazar için uzak, geçmiş bir zaman ise bu roman için “tarihi” terimi kabul edilebilir. Fakat işlenen zaman, yazar tarafından bizzat tanık olunmuşsa ve daha sonra tarihe mal olacaksa söz konusu roman için başka bir isimlendirmeye ihtiyaç vardır. Bu tür romanlar için Turgut Gögebakan, Batıda bir devri anlatan eserler için kullanılan “chronicle” teriminden hareketle “çağ romanı” terimini önermektedir.⁴⁷

Tarihi roman, Scott geleneğinden gelen ve uzakta kalmış, ancak kaynaklara başvurarak öğrenilen bir geçmiş zamanı ele alan, yani “klasik” bir tarihi romana işaret etmektedir. Okuyucu da roman yazarı da anlatılan tarihe uzaktır ve ikisi de bu zaman dilimi karşısında öğrenme konumundadır. Yazar tanık olmadığı bu zaman dilimini edindiği bilgi ile beraber hayal dünyasının yardımıyla yeniden kurgular.

Fakat devir/çağ romanlarında durum farklılık gösterir. Vaka henüz tamamlanmamış olduğundan romanın yazılma sürecinde oluşun etkileri devam etmektedir. Zaman ve vakaların aktarımında öğrenilenden çok tanık olunanlar ve tanık olanların anlattıkları baskındır. Dolayısıyla bilgi ve belge değil, yakın tanıklığın oluşturduğu duygu ve heyecan söz konusudur.⁴⁸

Roman yazarının tarihsel bilgiyi istediği gibi yorumlamasında hiçbir sınır yoktur. Ele aldığı zamana ait sıradan bir insanın dönemini aktarabileceği gibi, savaşların ve siyasi olayların bir tablosunu da sunabilir. Hatta tarihsel gerçekliği istediği gibi değiştirebilir. Fakat anlattıklarının tarihsel gerçeklikle örtüşmemesi durumunda okuyucunun tepkisiyle karşılaşır.⁴⁹ Dolayısıyla tarihi gerçeğe uygunluk, tarihi romanın diğer bir önemli koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁰

Tarihi roman yazarı, eserini kaleme almadan önce araştırma ve öğrenme sürecinden oluşan bir hazırlık aşaması geçirir. Tanık olmadığı bir zamanın vaka ve insanlarına sosyal ve psikolojik bir içerik kazandıracağı için ayrıntılara ihtiyaç duyar.

⁴⁷ Gögebakan, **a.g.e.**, s. 15-16.

⁴⁸ Argunşah, **a.g.e.**, s. 104-105.

⁴⁹ Çelik, **a.g.e.**, s. 61.

⁵⁰ Argunşah, **a.g.e.**, s. 23.

Kaleme alacağı zaman diliminin meseleleri, insanları, sosyal yaşamı, giyim-kuşamı gibi unsurlar üzerinde araştırmalar yapar. Tarih kitapları, destanlar, masallar, efsaneler, söylentiler gibi birçok kaynağa başvurur.⁵¹ Neticede birçok türden faydalanmış olmanın getirdiği kazanımla çok boyutlu eserler meydana gelir.

Edebi metinde yer alan tarihsel bilgi, tarihsel gerçeklikten esinlenen, tarihsel gerçekliği dönüştüren bir sürecin neticesinde ortaya çıkan metindir. Gerçekliğe gönderme yapsa da gerçeğin kendisi değildir. Neticede gerçeklikle kurgunun bir arada bulunduğu bir metin söz konusudur.⁵²

Tarihi romanın önemli meselelerinden biri de ideolojik yapısıdır. Tarihi olaylar yazar tarafından kurgulanırken yazara ait birikim ve değerlendirmelerin süzgecinden geçer. Yaşamın, insan topluluklarının, tarihin meseleleri başka bir bakış açısının ürünü olur. Böylece tarihi romanın gerçekliği konusu farklı bir boyut kazanmış olur.⁵³

Scott'un bir tarihsel gerçekliği aktarırken gerçekten yaşanmış olanı değil, yaşanması muhtemel olanı tercih etmesi neticesinde, romanlarındaki ana karakterler, bütünüyle kurmaca ile oluşturulmuş unsur olarak karşımıza çıkar. Gerçek tarihi karakterler, olay örgüsünde nadiren kendini gösterir. Öte yandan kurmaca ile oluşturulmuş olay örgüsü sayesinde, ele alınan dönemin sosyoekonomik koşulları ve bu çerçevede yaşanması muhtemel öyküler izlenebilir. Böylece tarihsel malzeme, salt bir fon olmaktan sıyrılıp eserin geneline hakim bir olgu haline gelir. Karakterlerin ve olay örgüsünün bu özellikleri, roman kurgusu adına iki önemli yenilik sayılmaktadır.⁵⁴

Tarihle ilgili romanlarda zaman gerçek bir zamandır. Artık geçmişte kalmış, yani olmuş ve bitmiştir, ayrıca ulus için de önemli bir zamandır. Romanın özü seçilmiş zaman diliminin inşasıdır.⁵⁵ Mehmet Tekin, olay örgüsünü kurarken eserin gerçeklik değerini artırmak için kullanılan farklı anlatım vasıtalarından biri olan zaman kavramının belli başlı özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

⁵¹ A.e., s. 22-23.

⁵² Selim Somuncu, "Tarihsel Bilgi ile Edebiyat Arasında Tarihi Romanın Konumu", **III. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu**, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 27-29 Kasım 2015, s. 310.

⁵³ Argunşah, a.g.e., s. 25.

⁵⁴ Gögebakan, a.g.e., s. 24-25.

⁵⁵ Argunşah, a.g.e., s. 110.

1. Olay örgüsü, dönemi hatırlatan durum ya da kişilerin, olayın içerisine yerleştirilmesi şeklinde kurgulanır.
2. Olaylar, kronolojik olarak belirtilir.
3. Geçmiş zaman kipleri kullanılır.
4. Olayın geçmişte yaşanmış olduğu belirtilir.
5. Edebi eserler, dönemlerle ilişkili oldukları için zamandan kopamazlar. Olayların kesin tarihleri verilir.
6. Zaman aralığı belirtilir.
7. Olayların gelişme çizgisi, zamanı ifade eden söz unsurlarıyla takip edilir.⁵⁶

Tarihi romanda zaman-mekan kavramının kesin olarak konumlandırılması okuyucuyu anlatılmakta olan dünyanın, gözlerinin önüne serildiği konusunda ikna etmeyi amaçlar. Tarihsel saptama her şeyin senaristin kamerasına bırakıldığı bir sinema yolculuğu ile eşitlenir.

Bunun paralelinde, zamansal açıdan farklılaştırılmış bir anlatıma sahip olan tarihi roman, sadece bir dönemin değil, aynı zamanda dilin de canlandırılmasını amaçlamaktadır. Anlatıcı dilin tarihini anlatır, diyalekt ve yerel şiveleri ele alarak dilsel ve üslupsal sistemleri canlandırır. Zamansal farktan doğan farklı diyalektler, bölgenin kültürel kimliğini harekete geçirir ve romanın çok dilli karakterine vurgu yapar. Eserde yaratılmış karakterler yalnızca her dönemin tarihi eğilimlerini değil, aynı zamanda dilsel kaideleri de temsil ederler.

Yazar eserini oluştururken tüm yazınsal türlerin temel unsurlarından olan fiksiyona başvurur.⁵⁷ Tarihi romanda fiksiyonun nasıl kullanılacağına dair öncülük eden Walter Scott, kendisinden sonra gelen tarihi roman yazarlarına *Waverley* ve *Ivanhoe* gibi iki seçenek sunmuş, bu eserlerde kurmaca öykü ve karakterler etrafındaki olaylar hikaye edilmiştir.⁵⁸

Tarihi romana baktığımızda ilk sayfa ya da ilk cümlelerin önemli bir rol oynadığını görürüz, çünkü bu kısımlar okuyucuda zaman kavramına dair umutlar doğurur. Tarihi romanın bu yapısal özelliği ilk cümleden itibaren tarihin odasına ışık

⁵⁶ Mehmet Tekin, **Roman Sanatı: Romanın Unsurları**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2016, s. 126.

⁵⁷ Gögebakan, **a.g.e.**, s. 23.

⁵⁸ **A.e.**, s. 24.

yakar ve sadece anlatılması söz konusu olanları aydınlatır. Bilgi ve belgelere dayanarak eserine sanatsal bir işlev kazandırmak için bilimsel veriler ile edebi uygulamalar arasında köprüler inşa eder.

Scott, döneminin en ilerici roman yazarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu, yalnızca roman türünde sebep olduğu radikal değişimlerden değil, aynı zamanda romanlarında açılan ideolojik ve tarihi bakış açılarından da ileri gelmektedir.⁵⁹ Walter Scott'u öne çıkaran şey, tarihsel-toplumsal karakterlerin insani biçimde canlandırılması, insanî niteliklerin açıklıkla tasvir edilmesidir.⁶⁰

Tarihi romanda aslolan döneme damga vurmuş tarihsel olayları anlatmak değil, bu olaylarda yer almış kişilerin şiirsel olarak canlandırılmasıdır. Örneğin Tolstoy'un tarihi roman türündeki başarısı, Rus halkının hangi toplumsal güdülerle düşündüğünü, hissettiğini, davrandığını vurgulu biçimde biçimlendirmesinde yatmaktadır.⁶¹

Tarih tasvirinin bu önemli türü Puşkin'den Balzac'a kadar dönemin en önemli yazarlarını etkilemiştir. Örneğin Puşkin'in *Yüzbaşının Kızı* ve *Büyük Petro'nun Arabı* adlı eserleri, Scott'un kurgu ilkelerini ayrıntılı bir şekilde incelemiş olduğunu göstermektedir.⁶²

1.3.2. Tarihçi ve Tarihi Roman Yazarı Arasındaki Ayrım

Tarihi kaynakların edebiyata malzeme olması, öte yandan edebi metinlerin geçmişi bugüne taşımaları, tarihte yaşanmış olayları okuyucuya sunmaları, iki farklı kaynağın aynı amaca hizmet etmesi açısından önemlidir.⁶³ Ancak iki türün de belirgin ayrım noktaları bulunmaktadır ve bu türlere ilişkin net bir fikir edinmek adına kesiştiği ve ayrıştığı kısımları açıklamak faydalı olacaktır.

⁵⁹ Politi, **a.g.e.**, s. 55-56.

⁶⁰ Lukacs, **Tarihsel Roman**, s.40.

⁶¹ **A.e.**, s. 50-51.

⁶² **A.e.**, s. 86.

⁶³ Kavaz, **a.g.e.**, s. 107.

Tarih, tarihçi vasıtasıyla yaşanmış olanları saptamaktır. Oysa roman yazarı tüm bu oluşumları insan psikolojisi ile beraber kurgular. Buradan tarihçinin toplumun tarihini, romancının ise toplum içindeki insanın tarihini yazdığı sonucuna varabiliriz.⁶⁴

Tarihçinin sadık kalması gereken nesnel kıstaslara tarihi roman yazarının uymak zorunda olmaması, belgelerin bıraktığı boşlukları kendi muhayyilesi vasıtasıyla doldurması, tarihçi ve tarihi roman yazarı arasındaki en önemli farktır.⁶⁵

Tarihi anlatı tüm gerçekliği vermeye gayret ederken tarihi roman ele aldığı geçmişteki bir zaman dilimiyle ilgili bir kısmı alarak muhayyilesinin yardımıyla yeniden üretmektedir. Tarihçi bilim iddiası taşıırken tarihi roman yazarı sanat yapma ve yeniden üretim gayesindedir. Dolayısıyla tarihçi ile tarihi roman yazarı arasındaki fark, bilim adamı ile sanatçı arasındaki fark kadardır.⁶⁶

Tarihçi geçmiş inşa ederken tarihi roman yazarı tarihçinin inşa etmiş olduklarını yeniden yorumlamaktadır. İkisi kurgu karşısında farklı bir tavır almaktadır. Tarihçi, bilim adamı kimliğiyle ve objektif olma çabasıyla kurguyu arka planda tutar. Yazar ise sanatın tanıdığı özgürlük sayesinde rahat hareket eder, ayrıca postmodern tarih ve roman anlayışının içerdiği gerçeğin birden fazla olabileceği düşüncesiyle alanını serbestçe kullanır, dolayısıyla da tarihi gerçeklere sadık kalmadığı yolundaki suçlamalardan da uzaklaşmış olur.⁶⁷

Tarihi romanda roman yazarı yazılı kaynakları ve tarihçilerin farklı veya ortak bakış açılarını değerlendirerek kendi bakış açısını ve yorumunu sunar. Ortaya koyduğu eserin tarihi bir belge niteliği taşınamaması için onun tarihi bilgilerden öte bir şey olduğunu hesaba katmalıdır.⁶⁸ Tarihçi edindiği belge etrafında bir tarih bilgisi oluşturur. Roman yazarı da tarihçinin oluşturduğu bilgi üzerinden kurgusal bir dünya inşa eder. Bu noktada yaptıkları iş benzer görünse de tarihçinin ürettiği sorgulamaya

⁶⁴ Argunşah, **a.g.e.**, s. 12.

⁶⁵ Gögebakan, **a.g.e.**, s. 49.

⁶⁶ Cengiz Karataş, “Tarihi Romanda Gerçeklik ve Kurgu İlişkisi”, **III. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Bilgi Şöleni**, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 27-29 Kasım 2015, s. 215.

⁶⁷ Argunşah, **a.g.e.**, s. 67.

⁶⁸ Sevinç Çokum, “Tarihi Romanda Yaşanmışlık”, **II. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 7-9 Kasım 2013, s. 56.

açık bir bilgidir. Oysa roman yazarı kurgu yapar ve sorgulamaya açık değildir. Şahsi bir yorum söz konusu olduğu için de birçok kez kurgulanabilme ihtimaline açıktır.⁶⁹

Tarihyazımı da tarihi roman da geçmişte gerçekten meydana gelmiş olayları anlatır. Fakat tarihçinin asıl amacı olan tarihsel gerçekler, tarihi romanda yazarın ideolojisini ve dünya görüşünü yansıtan bir araca dönüşür. Roman yazarı, ele aldığı tarihsel gerçekleri, yarattığı kurgusal metnin içine yerleştirir. Tarih, geçmişe, gerçeğe yeniden bir bakış, roman ise yeniden bir yaratmadır. Bu iki yazın türünün ayrımında karakter seçimi de önemli bir yer tutar. Tarih kendini yalnızca tarihi şahsiyetlerle sınırlarken, romancı bu tarihi şahsiyetleri roman karakterleriyle ortak zeminde buluşturur.⁷⁰

Tarihsel öğeler ve karakterler ile kurgusal öğeler ve karakterler arasındaki dengeyi sağlamak, tarihi roman yazarı için işin en zor kısmını teşkil etmektedir. Tarih, tarihsel gerçekliğe bilimsel açıdan, tarihi roman yazarı ise edebi açıdan yaklaşmaktadır. Tarihçi tarihsel gerçekliğe bağlı kalmak zorundadır, oysa tarihi roman yazarı kurgunun sanatsal gerçekliğine bağlıdır. Romanda önemli olan anlatılan konunun nasıl işlendiği olduğu için burada gerçeklik ve nesnellik aranmaz.⁷¹

Tarihçi ve tarihi roman yazarının ele aldıkları tarihsel olaylara olan zamansal mesafeleri de bu türlerin gerçeklik değerlerinin saptanmasında önemlidir. Tarihçi de romancı da geçmiş, şimdiki zaman içerisinde yeniden inşa eder. Okur da kendi okuma zamanı içinde yorumlar.⁷²

Tarihçi yaşanmış zamana araştırılacak, tarih bilimi adına açıklığa kavuşacak bir zaman dilimi olarak bakar. Tarihin roman yazarı açısından önemi ise, eser yaratımına vesile olan bir imge deposu, başka zamanlardaki insan hikayelerini içinde gizleyen bir ilham kaynağı olmasıdır.⁷³

⁶⁹ Argunşah, **a.g.e.**, s. 127.

⁷⁰ Seçil Dumantepe, “Anlatıcı ve Bakış Açısı Bağlamında Tarihyazımı ve Tarihi Roman Ayrımı”, **III. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Bilgi Şöleni**, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 27-29 Kasım 2015, s. 296-299.

⁷¹ Karataş, **a.g.e.**, s. 219.

⁷² Dumantepe, **a.g.e.**, s. 297.

⁷³ Argunşah, **a.g.e.**, s. 13.

Belgeler etrafında yorumlar yapan tarihçi gibi malzemesini tarihten alan edebiyatçı da yorumlar üretmektedir. Fakat tarihçi sayesinde bir gerçeklik halini alan tarih bilgisi, yazar sayesinde insanın ve yaşamın sıcaklığını kazanmaktadır.⁷⁴

1.3.3. Tarihi Romanda Karakterler

Romanın niteliği, kurmaca gerçek ile dış dünyanın uyumunda değil, yazarın yarattığı kişilerin kurmaca dünya ile olan uyumunda kendini göstermektedir.⁷⁵ Dolayısıyla tarihi romanda yer alacak kahramanların seçimi de önem arz etmektedir. *Waverley*'de roman kahramanları destana has özellikler taşımak yerine ulusal normlara uygun birer tip olarak görünürler.⁷⁶

Tarihe mal olmuş şahsiyetlere psikolojik boyut eklemenin zorluğu, tarihi roman yazarını tipler yaratmaya iten sebeplerden biridir.⁷⁷ Roman yazarının öncelikli hedefi, tarihe mal olmuş bir olayı anlatmaktır. Fakat anlatısının tarihten sıyrılıp roman halini alması için, ele alınan olayın romana özgü bir dünyada ve birtakım insanlar tarafından yaşanması gerekir. Yazar bu tarihi olguyu canlandırmak için uygun kişi kadrosu yaratır.⁷⁸

Yazınbilimcilerin genel görüşü çerçevesinde, diğer roman türleri ile karşılaştırıldığında tarihi romanda yer alan karakterlerin daha az önem taşıdığı algısı hakimdir. Tarihi roman yazarı, ele aldığı tarihsel malzemeye odaklandığı için bu malzemenin etrafında şekillenen karakterler, ister istemez ikinci derecede önem arz etmektedir. Tarihi romanın babası sayılan Walter Scott'un yazmış olduğu romanlardaki kahramanların genellikle "vasat" olarak değerlendirilmesi, yazarın yaşamış olduğu dönemin toplumsal-tarihsel koşullarıyla yakından ilişkilidir.⁷⁹

⁷⁴ A.e., s. 100.

⁷⁵ Zeki Taştan, "Tarihi Gerçekler ve Kurgusal Gerçeklik Bağlamında Tarihi Roman", **II. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 7-9 Kasım 2013, s. 162.

⁷⁶ Çelik, a.g.e., s. 61.

⁷⁷ Argunşah, a.g.e., s. 139.

⁷⁸ A.e., s. 133.

⁷⁹ Gögebakan, a.g.e., s. 39.

Bu vasat nitelik, sadece doğru, ancak asla kahramanca olmayan “kahraman” üzerine kurulu yapı, Scott’un romanlarındaki epik yeteneği açıkça göstermektedir. *Waverley*, *Morton*, *Osbaldistone*, *Ivanhoe* gibi eserlerindeki kahramanlar hep bu özelliklere sahiptir.⁸⁰

Sıradan insanın gündelik yaşamının, sevinçlerinin ve hüznlerinin betimlenmesi, eserin gerçeklik ve inandırıcılık tarafını güçlendirir. Tarihi karakterler bu geniş çerçevenin anlatısını yapmaya uygun bir aracı değildir. Bu yolla yazar, tarihi karakterlerin alanına girmez, ikinci, üçüncü dereceden kişilerle daha geniş bir sosyal çevreyi eserine aktarabilir.⁸¹

Tarihi roman yazarının roman karakterlerini yaratırken önünde iki seçenek bulunmaktadır: ana karakter olarak gerçek tarihi kişilere yer vermek ya da Scott’un yapmış olduğu gibi kurmaca roman karakterlerine başvurmak. Birinci seçeneğe yönelen birçok yazar mevcut olsa da ikinci yöntemi seçenlerin sayısı çoğunluktadır. Birinci yolu seçmek, beraberinde tarihi belgelere sadakati ve devamında hayal dünyasını sınırlandırmayı da zorunlu kılmaktadır. Bunlar göz ardı edildiği takdirde birçok eleştiriyle karşı karşıya kalınacaktır.⁸²

Dolayısıyla eserde gerçek tarihi kişilere ya da kurgusal karakterlere yer vermek beraberinde farklı sorumluluklar ve neticeler getirmektedir. Her iki seçenekte de yazar tarihi romanın kendi ilkeleri ve çerçevesi içerisinde hareket etmekte, okuyucuya kurgu sonucu oluşturulmuş bir dünya sunmaktadır.

⁸⁰ Lukacs, **Tarihsel Roman**, s. 38.

⁸¹ Argunşah, **a.g.e.**, s. 136-137.

⁸² Gögebakan, **a.g.e.**, s. 41.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇAĞDAŞ YUNAN EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Çağdaş Yunan Edebiyatında Roman

“Gerçek bir roman yazar tarafından yaşanmış olmamalı, yeni bir hikaye anlatmalıdır: yazarın şahsi yaşamından alınmayıp kurgusal hayal gücünden inşa edilmelidir.”¹

Roman olarak adlandırılan edebi tür, Çağdaş Yunan Edebiyatında Batı dünyasına kıyasla daha geç bir dönemde kendini göstermiştir.²

İhtilal sonrası ilk yıllar Çağdaş Yunan toplumu için son derece marjinal bir dönemdir. Edebi ifadeyi romanda bulmak oldukça güçtür. Bir geçiş dönemi söz konusudur ve toplumsal istikrarsızlık hakimdir. Düzenli bir toplum olmadığından düzenli bir kültürel yaşamın da olması mümkün değildir. Edebiyat, İhtilal ve bağımsızlık sonrası ilk yılların Yunanistan’ında sonuca ulaşmamış ve belirsiz bir kavramdır. Birçok aydın edebiyat ile gazeteceliği veya filolojiyi birbirine karıştırmış ve yazarlar daima aktif bir şekilde politik hayata katılmıştır.³

Çağdaş Yunan romanı Batı’nın prototiplerine dayanarak ortaya çıkar. Yunanistan’da romantizm, başından beri akımın en kötümser ve depresif taraflarıyla ilişkilendirilir, matem havası, duygusal açıdan umutsuzluk ve yaşamdan vazgeçiş en temel ilkeler olarak kendini gösterir.⁴

Bu dönem yabancı dillerden tercüme edilen romanların neredeyse hepsi romantizm akımına mensuptur. Bir kısmı geçmişe ve tarihi konulara yönelir, bir kısmı da duygu ve heyecanların zaptedilemez ifadesiyle nitelendirilir. İlk kategoride Walter Scott’un tek ve hakim etkisi söz konusudur.⁵

¹ Apostolos Sahinis, *To Neoelliniko Mithistorima*, 7.bs., Athina, Vivliopoleion tis Estias, 1997, s. 11.

² Mario Vitti, *İstoria tis Neoellinikis Logotchnias*, Athina, Ekdoseis Odisseas, 2003, s. 265.

³ Sahinis, *a.g.e.*, s. 20.

⁴ *A.e.*, s. 29.

⁵ *A.e.*, s. 31.

Walter Scott Yunan Edebiyatı'nda ilk olarak 1847 yılında Yunanca'ya tercüme edilen *Ivanhoe* adlı ünlü eseriyle görülür. Eser Yeorgios D. Lambisis tarafından İngilizce'den tercüme edilip İzmir'de yayımlanır.⁶

Bilindiği üzere eserin orijinal dildeki ilk yayımlanma tarihi 1819'dur ve bundan yirmi sekiz yıl sonra Yunanca tercümesi yayımlanır. Diğer Avrupa ülkelerine bakıldığında Scott'un Yunanistan'da nispeten daha geç tercüme edildiği gözlemlenmektedir.⁷

Yazarın romanlarının büyük bir kısmı (*Kenilworth*-1821, *The Pirate*, *The Fortunes of Nigel*, *Pevelil of the Peak*-1822, *Quentin Durward*-1823, *St Ronan's Well*, *Redgauntlet*-1824, *The Betrothed*, *The Talisman*-1825, *Woodstock*-1826, *The Highland Widow*, *The Two Drovers*, *The Surgeon's Daughter*-1827, *The Fair Maid of Perth*-1828, *Anne of Geierstein*, *My Aunt Margaret's Mirror*, *The Tapestry Chamber*, *The Laird's Jock*-1829) Yunanistan'da Tripoliçe'nin düşüşü, Alamana, Gravia Muharebeleri (1821), I. Mesolongi Kuşatması (1822), II. Mesolongi Kuşatması (1823), İpsara Felaketi (1824), Maniaki Muharebesi, III. Mesolongi Kuşatması (1825), Faliron Muharebesi, Navarin Deniz Muharebesi (1827), Kapodistrias'ın gelişi (1828), Edirne Antlaşması (1829) gibi ulusal varoluş adına mühim olayların yaşandığı dönemde yayımlanmaktadır. Ülke açısından kritik bir dönem olan 1820'li yıllarda Scott'un eserlerinin tercüme edilmemiş olması gayet doğal karşılanmaktadır.⁸

Aynı şekilde 1830'lu yıllar da kritik bir döneme işaret etmektedir. Yeni kurulan Yunan Devleti'nin güçlenmesi gereken bir dönem söz konusudur. Savaş ve içerideki parçalanmalar ülkeyi toprak açısından yoksul hale getirmiş ve ticarete büyük ölçüde zarar vermiştir. Farklı hizmet ve yönetim birimlerinin örgütlenmesinde büyük zorluklar yaşanırken Yunan Krallığı'nın ilk yıllarında sebep olduğu umutsuzluk o kadar büyüktür ki 1834-1836 yılları arasında yaklaşık 60.000 Yunan Türkiye'ye göç eder.⁹

⁶ Denisi, **a.g.e.**, s. 2.

⁷ **A.e.**, s. 3-4.

⁸ **A.e.**, s. 4-5.

⁹ Douglas Dakin, **İ Enopoihi tis Elladas 1770-1923**, Çev. Athanasios Ksanthopoulos, Athina, Morfotiko İdrima Ethnikis Trapezis, 1982, s. 150.

Dış taraftaki sorunlar da aynı derecede mühimdir. Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasında önemli rol oynamış olan Yunan dostları, şanlı klasik rüyanın çöküşünü görünce yeni devlete ve halkına karşı çetin bir duruş sergilemekten geri durmazlar. Yunan aydınlanmacıları soyun, dilin ve göreneklerin diyakronik bütünlüğünü kanıtlamak için bir dizi tarihi, antropolojik, filolojik ve folklorik çalışmayla cevap verecektir.¹⁰

Çağdaş Yunan düzyazı türünde 1830'lu yıllardan itibaren bir gelişim gözlemlenmektedir. Samuel Sheridan Wilson'un *Pallikarion (Delikanlı)* ve Grigorios Paleologos'un *O Polipathis (Çilekeş)* adlı romanları gibi iki önemli eser yayımlanmıştır. 1840'lı yıllarda yine Paleologos'un *Zografos (Ressam)* adlı eseri, aynı yıllarda Aleksandros Rizos Rangavis'in *To Hrisoun Mastigion (Altın Kırbaç)*, *Naias, To Kakourgodikeion tis Elisavettonos (Elizabeth'in Ağır Ceza Mahkemesi)*, *Gloumimaouth* adlı eserleri edebiyatta yerini alır. Akabinde yine Rangavis'in *Afthendis tou Moreos (Mora Efendisi)* (1850), Pavlos Kalligas'ın *Thanos Vlekas* (1855) adlı eserleri yayımlanır. Stefanos Ksenos'un XIX. yüzyılda ve XX. yüzyılın ortalarına kadar son derece ünlü eseri *İ İrois tis Ellinikis Epanastaseos (Yunan İhtilali'nin Kadın Kahramanı)* (1861) ve Emmanouil Roidis'in *Papissa İoanna (Kadın Papa İoanna)* (1866) adlı eserleri yayımlanır.¹¹

Çağdaş Yunan romanı, doğuşundan 1930'a kadar şu yolu izlemiştir: önce tarihi roman, sonra ithografik roman, son olarak da kent romanı.

Bu çerçevede Çağdaş Yunan düzyazınında dönüm noktaları olan ve değerleri günümüze kadar değişmeden gelen eserler olmuştur. Bunlar Andreas Karkavitsas'ın *Zitianos (Dilenci)*, İoannos Kondilakis'in *O Patouhas*, Aleksandros Papadiamandis'in *İ Fonissa (Kadın Katil)*, Konstantinos Hatzopoulos'un *O Pirgos tou Akropotamou (Irmak Kenarındaki Kule)* ve Konstantinos Theotokis'in *İ Zoi kai o Thanatos tou Karavela (Karavelas'ın Yaşamı ve Ölümü)* adlı eserleridir.

¹⁰ Denisi, **a.g.e.**, s. 5-6.

¹¹ **A.e.**, s. 57-58.

Emmanouil Roidis'in *Í Papissa Íoanna* ve Dimitrios Vikelas'ın *Loukis Laras* adlı tarihi romanları, nitelikleri sayesinde önemini muhafaza edip çağdaş okuyucu tarafından okunuyor olmalarıyla öne çıkmaktadır.

Kent romanı türünde ise Grigorios Ksenopoulos'un *Timioi kai Atimoi* ve *Plousioi kai Ftohoi* adlı eserleriyle karşılaşmaktayız.¹²

2.2. Çağdaş Yunan Edebiyatında Tarihi Roman

Linos Politis, tarihi romanın, daha eski bir döneme dönüş ve maceralar, nefretler, entrikalar ve tasvir ettiği diğer güçlü hislerle romantik havaya özellikle uyum sağlayan bir tür olduğunu ve bu yüzden daha çok XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişme gösterdiğini belirtir.¹³ Yunanistan'da tarihi roman, doğuşunu Avrupa'daki romantizm akımına ve geçmiş yıllara dönme isteğine borçludur. Öte yandan ifade araçlarında ve olay örgüsünde, romantik yöntem ve abartılar kullanılır. Tarihi romanın en büyük temsilcisi Walter Scott, bu türü romantik idrakın realist bir uygulaması olarak tasavvur etmiştir. Scott'un tarihi romanlardaki algısı romantik, uygulaması ise realisttir. Tarihi roman Scott'la birlikte geçmişe romantik bir dönüş ve geleneklerin realist bir tasviri olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴

Apostolos Sahinis, ilk dönem (1830-1880) Çağdaş Yunan romanına "Tarihi Roman" başlığını vermektedir, çünkü o dönemin romancılarının çoğunun geçmişe dönerek tarihi şahıs ve olayları canlandırmış olduklarını ve konularını çağdaş yaşamdan almaktan kaçındıklarını belirtir. Grigorios Palaiologos'un *Zografos* adlı eseri ve Pavlos Kalligas'ın *Thanos Vlekas* adlı eseri bu konuda istisna teşkil etmektedir. Birincisi eğitimsiz yeni başkentteki siyasi ve toplumsal yaşamın bir hicvidir. İkincisi ise döneminin tarım ve şehir toplumunu başarıyla resmederek ithografik romanın gelişiminde ilk nüveyi oluşturur.¹⁵

¹² Sahinis, **a.g.e.**, s. 303.

¹³ Linos Politis, **Ístoria tis Neoellinikis Logotehnias**, 17.bs, Athina, Morfotiko İdrima Ethnikis Trapezis, 2009, s. 180.

¹⁴ Sahinis, **a.g.e.**, s. 40.

¹⁵ **A.e.**, s. 39.

Çağdaş Yunan Edebiyatı'nda tarihi roman kategorisindeki eserlerde 1830-1880 yılları arasında ve Alman işgali sonrası yazılan tarihi romanlarda IV. Haçlı Seferi, Latin istilası ve ardından "Tourkokratia" olarak adlandırılan Osmanlı hakimiyeti ve Yunanistan'ın bağımsızlık savaşı gibi konular çoğunluktadır.¹⁶

Yunanistan'da tarihi roman 1850'li yıllarda ortaya çıkmakta ve 1860-1885 yılları arasında gelişme göstermektedir. Yabancı dillerden tercüme edilen tarihi romanlar dışında Antikçağ ve Ortaçağ'ı konu alan tarihi öyküler de bu konuda bir hazırlık aşaması olmuştur. 1821 İhtilali o zamanlar için güncel bir olaydır. İnanılanın aksine İhtilal, tarihi romancılarımızın ilgisini çok çekmemiştir. 1847-1885 yılları arasında bilinen on dört tarihi romandan yalnızca ikisi, Stefanos Ksenos'un *İ İrois tis Ellinikis Epanastaseos* (1861) ve Dimitrios Vikelas'ın *Loukis Laras* (1879) adlı eseri İhtilal yıllarını konu almaktadır.¹⁷

Öte yandan tercümede tercih edilen eserler, Alexandre Dumas ve Eugene Sue'a aittir. 1870'li yıllarda durum aynıdır. Tercüme edilen eserler daha çok Fransızca (38), İngilizce (21), İtalyanca (9), Almanca (10) dır, İspanyolca ve Rusça'dan da birer tercüme yapılır. Okuyucu tarafından tercih edilen yazarlar Alexandre Dumas, Victor Hugo, Alphonse de Lamartine, Honore de Balzac vs.dir.¹⁸

Apostolos Sahinis, İhtilal sonrası yıllarda Yunanistan'da tarihi romanın gelişim ve üretim sebeplerini esas olarak dört kalemde sıralamaktadır:

1. Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin edebiyatlarında dahi kent romanının ve toplumsal romanın sınırlı gelişimi ve bunun paralelinde Walter Scott'un büyük ünü.
2. Şehirlerde toplumsal olgunluk ve yaşamın belirginliği açısından eksiklik.
3. Yazarların Avrupai eğitimi, seyahatleri ve Batı'yla sürekli ilişki halinde olmaları.

¹⁶ İbrahim Kelağa Ahmet, "Çağdaş Yunan Çocuk Edebiyatında Tarihsel Roman: Alki Zei'nin "Petro'nun Uzun Gezintisi" Adlı Romanı", **Littera Edebiyat Yazıları**, C 20, 2007, s. 114-115.

¹⁷ Nasos Vagenas, **İ Eironiki Glossa**, Athina, Ekdoseis Stigmi, 2004, s. 190.

¹⁸ Dimitra Konstantinou, "To Elliniko İstoriko Mithistorima: İ Mikrasiatiki Katastrofi sti Genia tou 30, Sti Metapolemiki Kai Sighroni Pezografia", Diplomatiği Ergasia, Panepistimio Thessalias, Volos, 2006, (Çevrimiçi), <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/13666/P0013666.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, s. 7-8.

4. Romantizm akımının yükselişi ve geçmiş yılların konularına dönme isteği.¹⁹

Tarihi roman türünün ilkelerine dayanarak bu türe dahil olan on dört eser görülmektedir: *O Afthendis tou Moreos (Mora Efendisi)* (1850), *İ Tasso* (1858), *İ İrois tis Ellinikis Epanastaseos (Yunan İhtilali'nin Kadın Kahramanı)* (1861), *İ Spatha tis Ekdikiseos (İntikam Kılıcı)* (1861), *İ Despo tis İpeirou (Epir Despotu)* (1861), *Ai Teleftaiai İmerai tou Ali Pasa (Ali Paşa'nın Son Günleri)* (1862), *İstorika Ellinika Diigimata (Yunanca Tarihi Öyküler)* (1862), *O Katsandonis* (1862), *İ Papissa İoanna (Kadın Papa İoanna)* (1866), *O Halet Efendis (Halet Efendi)* (1867-69), *Oi Kritikoi Gamoi (Girit Düğünleri)* (1871), *Hasan Agas (Hasan Ağa)* (1876), *İ Vasiliki Soultana Athinaia (Atinalı Sultan Vasiliki)* (1878), *Loukis Laras* (1879).²⁰

1933'te *İdea* dergisinde Angelos Terzakis'in *To Neoelliniko Mithistorima (Çağdaş Yunan Romanı)* adlı makalesi yayımlanır. Bu makale düzyazı türünün ilk dönemine ait bir tablo oluşturması açısından belirleyici bir rol oynar ve tarihi romanın Yunanistan'da gelişme gösteren ilk tür olduğunu ifade eder. Denisi, Terzakis'in tarihi romanın gelişme koşullarını analiz ettikten sonra 1830-1880 arası döneme ait eserlerin çok sınırlı bir sayısını verdiğini belirtir.²¹

Yunan yazınının karakteri 1936'da Metaksas diktatörlüğünün getirdiği baskının hemen sonrasında aniden değişir. Hakim düşünceye göre, bu değişim yazarların geriye gitmesinin neticesidir. Mutlakiyetçi rejimlerin ve yoğun sansürün hüküm sürmesiyle karakterize edilen yeni verilerle mücadele için bir savunma mekanizmasıdır.²²

Tüm edebi çabalardaki ortak payda, yeni bir ulusal kimliğin biçimlenmesidir. En önemli gelişme, neredeyse tüm düzyazı yazarlarının *Aioliki Sholi (Eolya Ekolü)* ile olan ortak çizgisidir (Venezis, Mirivilis, Doukas). Bu bağlantının gerçekleşmesindeki

¹⁹ Sahinis, **a.g.e.**, s. 41-42.

²⁰ Denisi, **a.g.e.**, s. 87.

²¹ **A.e.**, s. 62.

²² Roderick Beaton, **Eisagogi sti Neoteri Elliniki Logotehnia**, Çev.: Evangelia Zourgou, Athina, Ekdoseis Nefeli, 1996, s. 220.

amaç, halkların kardeşliğine dair insani bir mesajı ortak ses olarak ifade edebilmektir. Elbette Küçük Asya Felaketi bu doğrultudaki en elverişli alandır.

Sonraki yıllar tarihi kurgu yazımı 1980 ve 1990'ların ideolojik ve politik değişimlerinden de etkilenir. 1989'dan sonra tarihi romanların yazımında yoğun bir hareketlilik gözlemlenmektedir. Toplu kimliklerin ve yeni romantizm döneminden itibaren inşa edilen geleneğin modern krizini tamamlayan uluslararası sınıfın bilincinde var olan sosyalizmin başarısızlığa uğramasıyla ortaya çıkan krizin toplu kimlik ve özellikle de ulusal kimlik üzerine yeni anlam arayışına girilmesi bunun muhtemel sebepleridir. Böylece roman yazarları ulusal ideolojileri ve iyimserliği yükseltmek için antik dönemin ve Bizans İmparatorluğu'nun şanlı geçmişine yönelirler.²³

2.2.1 Tarihi Romanın İlk Örnekleri

- **Panagiotis Soutsos**

1806-1868 yılları arasında yaşamış ve İstanbullu Fenerli bir aileye mensup olan Panagiotis Soutsos, yeni Yunanistan'ın en başta gelen romantik şairidir.²⁴

Panagiotis Soutsos'un *Leandros* (1834) adlı eseri, yeniden doğan Yunanistan'da yazılan ilk roman olma özelliğini taşımaktadır. Bu roman romantizmin etkisiyle gelişen "Atina Romantizmi" akımının bir örneğidir.²⁵ Eser yazıldığı dönem ile eş zamanlı olan bir aşk hikayesidir.²⁶ Yazarın kendisi bu eseri Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları* ve Foscolo'nun *Ortis* adlı eserlerinden esinlenerek yazdığını söylese de yine de bu eserlerden ayrı tutulmasını ister.²⁷

²³ Konstantinou, **a.g.e.**, s. 28-29.

²⁴ Sahinis, **a.g.e.**, s. 45.

²⁵ Herkül Millas, **Türk Romanı ve Öteki: Ulusal Kimlikte Yunan İmajı**, İstanbul, Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 286-287.

²⁶ Vagenas, **a.g.e.**, s. 188.

²⁷ Vitti, **a.g.e.**, s. 270.

Bundan otuz yıl sonra, 1864'te, *Haritini* yayımlanır. Panagiotis Soutsos'un iki romanı romantizmin kusursuz ifadeleridir. *Leandros* ve *Haritini* ünlü Yunan geçmişinden bahseden tarihi anı ve anlatılarla doludur.²⁸

- **Aleksandros Soutsos**

1835'te Aleksandros Soutsos'un *Eksoristos tou 1831 (1831 Sürgünü)* adlı romanı yayımlanır. 1831-1832 yıllarının olaylarından bahseden politik-romantik bir romandır. Kardeşi gibi Aleksandros Soutsos da daha çok şiir yazmıştır ve şair olarak Çağdaş Yunan edebiyat tarihinde yerini almıştır.²⁹

- **Pallikarion**

Apostolos Sahinis, *Pallikarion (Delikanlı)* adlı eserin (1835) Çağdaş Yunan Edebiyatı'nda tam anlamıyla ilk tarihi roman olduğunu ifade eder. Yabancı misyoner İngiliz Samuel Sheridan Wilson'un eseridir.³⁰ Eserde önceki on yıllık dönemin olaylarından bahsedilmektedir.³¹ İçerisindeki diyaloglar, konuşan kişilerin eğitim düzeylerine paralel olarak **katharevousa**'dan halk diline kadar tipolojik bir kademelendirme içermektedir.³²

- **İakovos Pitzipios**

İakovos Pitzipios önce Sakız'da öğrenim görür, daha sonra adanın yıkıma uğramasıyla İstanbul'daki Fener Rum Okulu'na geçer. Daha sonra aynı okulda öğretmenlik görevini ifa eder.³³ İakovos Pitzipios tarafından 1834-36 yıllarında yazılıp 1839'da yayımlanan *İ Orfani tis Hiou (Sakız Adası Yetimi)* ya da *Thriamvos tis Aretis (Erdemin Zaferi)* adlı eser, 1830'lu yılları konu alan bir macera romanıdır.³⁴ Pitzipios, eserinde roman biçimine son derece sadık bir yazardır. Beklenmeyen maceraların ayırdığı ve mucize eseri tekrar birleştirdiği iki aşkın hikayesi, toplum tarafından memnuniyetle karşılanır.³⁵

²⁸ Sahinis, **a.g.e.**, s. 45.

²⁹ **A.e.**, s. 49.

³⁰ **A.e.**, s. 53.

³¹ Vagenas, **a.g.e.**, s. 189.

³² **A.e.**, s. 196.

³³ Sahinis, **a.g.e.**, s. 58.

³⁴ Vagenas, **a.g.e.**, s. 189.

³⁵ Vitti, **a.g.e.**, s. 271.

- **Grigorios Paleologos**

Bu dönemin Yunanistan'daki kültürel akım ve eğilimlerinin zıttına, Grigorios Paleologos tarihi olmayan ama yeni kurulmuş Yunan Devleti'nin yeni başkentindeki gelenekleri, toplumsal ve politik hayatı kısmen abartıyla betimleyen ve hicveden bir roman olan *Zografos (Ressam)*'u (1842) kaleme alır.³⁶ Eser Otto döneminin ilk yıllarının sosyopolitik bir eleştirisidir.³⁷

- **Epameinondas Frangoudis**

Frangoudis Korfu'da doğar, İyonya Akademisi'nde öğrenim görür. Eseri *Thersandros*, Panagiotis Soutsos'un *Leandros* adlı eserinin hem biçim hem de içerik itibarıyla taklididir.³⁸

- **Aleksandros Rizos Rangavis**

Rangavis 1809 yılında İstanbul'da doğar, 1892'de Atina'da hayatını kaybeder. Son derece üretken bir Fenerli olan Rangavis, iki-üç dile hakimdir. Şiir, drama, öykü, hatıra, arkeolojik inceleme, sözlük gibi eserler kaleme alır.³⁹ Aleksandros Rizos Rangavis şüphesiz XIX. yüzyılın ortalarının en üretken ve en yetenekli öykü yazarıdır. 1850 yılında *Pandora* dergisinde *O Simvolaiografos (Noter)* adlı büyük öyküsünü yayımlar ve daha sonra Mario Vitti'ye göre, Çağdaş Yunan Edebiyatı'nın ilk tarihi romanı olan *O Afthendis tou Moreos (Mora Efendisi)* adlı eserini kaleme alır.⁴⁰ Görüldüğü üzere ilk tarihi romanın hangisi olduğu konusunda edebiyatçılar arasında bir görüş birliği bulunmamaktadır. Rangavis bu eseri yazarken aklında Walter Scott'un en ünlü tarihi roman örneği olan *Ivanhoe* vardır. Rangavis, işgalci karşısındaki Yunan unsurunun direniş hikayesini yaratmak için İskoç roman yazarının sentez metodunu alır. Zaman olarak Villehardouin tarafından yönetilen ve Yunanların ihtilal girişiminde bulunduğu Mora Yarımadası'ndaki Ortaçağ'ı alır. Tarihsel çerçeve ondan kısa süre önce yayımlanmış olan *Hroniko tou Moreos (Mora Güncesi)* adlı eserdeki gibidir.

³⁶ Sahinis, **a.g.e.**, s. 60.

³⁷ Vagenas, **a.g.e.**, s. 189.

³⁸ Sahinis, **a.g.e.**, s. 65.

³⁹ **A.e.**, s. 68.

⁴⁰ Vitti, **a.g.e.**, s. 274.

Olaylar hakim bakış açısıyla anlatılmakta, anlatıcı yaptığı müdahalelerle okuyucuda ilgi uyandırmaktadır.⁴¹ Romanın dili **katharevousa** olsa da ağır değildir.⁴²

• Stefanos Ksenos

Stefanos Ksenos 1821’de İzmir’de doğar, 1894’te Atina’da hayatını kaybeder.⁴³ Tarihi romanlarının konularını Türk egemenliği dönemi ya da Yunan İhtilali oluşturmaktadır. Tarihi romana yönelmesinde iki temel sebep bulunmaktadır: mücadeleye olan büyük tutkusu ve uzun yıllar İngiltere’de yaşamış olmasından dolayı Walter Scott’un kaçınılmaz etkisi. Stefanos Ksenos’un ilk romanı *O Diavolos en Tourkia (Türkiye’deki Şeytan)*’dır ve *Skinai en Konstantinoupolei (İstanbul’da Sahneler)* alt başlığına sahiptir. Kitap Yunanca yazılır fakat İngilizce’ye tercüme edilir ve ilk olarak 1851’de bu dilde yayımlanır. Yunanca orijinali çok daha sonra, 1862’de yayımlanır.⁴⁴

Ksenos’un 1861 yılında yayımlanan *İ İrois tis Ellinikis Epanastaseos (Yunan İhtilalinin Kadın Kahramanı)* adlı ikinci romanı, İhtilali ele alan ilk romandır.⁴⁵ Eser, bir kadın kahramanın çevresinde gelişir. İhtilalin önemli aşamaları dile getirilir. Sakız Adası kıyımı, Mesolongi Kuşatması, yakalanan ihtilalcilerin idam edilmeleri gibi sert olaylar ayrıntılı bir biçimde anlatılmaktadır.⁴⁶ Söz konusu eser Yunanistan’da İhtilal ile ilgili çalışmaların az sayıda olduğu bir dönemde yayımlanır ve zengin bir tarihi kaynak sunmaktadır, bu açıdan okuyucu için de cezbedicidir. Ayrıca Ksenos, Scott’un anlatı sanatını başarılı bir şekilde kullanır, tarihi şahıslar arasında hareket eden kurgusal kahramanlar yaratır. Bu sebeplerden dolayı eser büyük bir başarı yakalar.⁴⁷ Eser özensiz bir **katharevousa** ile yazılır. Halk kahramanlarının arasındaki diyaloglar ise halk dilindedir ve bu da yazarın isterse bu dilde de yazabileceğini göstermektedir.⁴⁸

⁴¹ A.e., s. 275.

⁴² Sahinis, a.g.e., s. 69.

⁴³ A.e., s. 72.

⁴⁴ A.e., s. 73.

⁴⁵ Vitti, a.g.e., s. 280.

⁴⁶ Millas, a.g.e., s. 290.

⁴⁷ Denisi, a.g.e., s. 202.

⁴⁸ Sahinis, a.g.e., s. 81.

- **Konstantinos Ramfos**

Konstantinos Ramfos 1776'da Sakız Adası'nda doğar ve 1871'de hayatını kaybeder. **Filiki Etereia**'nın kurulmasıyla bu örgüte üyeliğinin yanında Ege Adaları'nda örgütün fikirlerinin öncüsü de olur.⁴⁹ Ramfos'un eserleri daha geniş bir halk topluluğunu memnun etme amacı taşımaktadır.⁵⁰ Romanlarını hemen hemen aynı dönemde yayımlamış olan Konstantinos Ramfos, Stefanos Ksenos ile biçim yönünden benzerlik gösterir. Tarihi romanlarında çoğunlukla vatan ve Türk egemenliği konularından esinlenmesi, Stefanos Ksenos ile benzerliğini göstermektedir. Konstantinos Ramfos üç roman yayımlar: *Katsandonis* (1862), *Ai Teleftaii Imerai tou Ali Pasa (Ali Paşa'nın Son Günleri)* (1862) ve *Halet Efendis (Halet Efendi)* (üç cilt, 1867, 1868, 1869).⁵¹

- **Spiridon Zambelios**

Tarihçi, eleştirmen ve geniş bilgi birikimine sahip bir aydın olan Yediadalı Spiridon Zambelios, 1815'te doğar, 1881'de yaşamını yitirir. *İstorika Skinografimata (Tarihi Sahneler)* (1860) ve *Kritikoi Gamoi (Girit Düğünleri)* (1871) adlarında iki eser kaleme alır. Tarih ve roman arasında yer alan iki eser, Venedik egemenliğinin hakim olduğu Girit'te geçer.⁵² Tarihi gerçekliği gün yüzüne çıkarmaya çalışan *Kritikoi Gamoi* adlı eserde, Giritlilerin Venediklilere karşı başlattıkları trajik ayaklanma hadiseleri anlatılmaktadır. Romanda vatan duygusu ön plandadır.⁵³

- **Emmanouil Roidis**

1836'da Siros'ta varlıklı bir ailede dünyaya gelen Roidis, 1904'te Atina'da yaşamını yitirir.⁵⁴ Eleştirel, felsefi, tarihi çalışmalar, dil sorunu ile ilgili kitaplar, politik makaleler, öyküler ve çeşitli düz yazılar kaleme alır.⁵⁵ Emmanouil Roidis'in *I Papissa Ioanna (Kadın Papa Ioanna)* (1866) adlı eseri, tarihi roman çerçevesinde son derece özel bir yere sahiptir. Kilisenin sert tepkilerine neden olmuş eserin yazarı, sahip olduğu

⁴⁹ A.e., s. 82.

⁵⁰ Politis, a.g.e., s. 180.

⁵¹ Sahinis, a.g.e., s. 81-82.

⁵² A.e., s. 91.

⁵³ Vitti, a.g.e., s. 281.

⁵⁴ Sahinis, a.g.e., s. 98.

⁵⁵ A.e., s. 99.

keskin rasyonalist ruh ve ironiyle romantik dünyanın karşısında yer alır.⁵⁶ Döneminde oldukça ses getirmiş olan eser, Emmanouil Roidis'in tek romanıdır.⁵⁷ Roidis, romanı için skandal bir konu seçer. IX. yüzyılda papalık tahtına çıkmayı başarmış bir kızın durumu anlatılır. Ortaçağ döneminin üstün sayıldığı bir dönemde, Ortaçağ'ın ne kadar kaba olduğunu göstererek bu romantik miti yıkar. Ayrıca ciddi bir üslup takınsa da bir masal söz konusu olduğunu okuyucuya hatırlatma fırsatını da kaçırmaz. Roidis göz ucuyla okuyucuya bakar. Bir taraftan saptırmalarıyla onun kafasını karıştırır, öte yandan onu İoanna'nın aleyhine, kendisine suç ortağı olmaya zorlar. Yazar bu oyunu müthiş bir zarafet ve ustalıkla oynar.⁵⁸ Papissa İoanna, Ortaçağ keşişlerinin ve dinsel törenlerinin oldukça sert bir hicvidir.⁵⁹

• Dimitrios Vikelas

Dimitrios Vikelas 1835'te Siros'ta dünyaya gelir. Öyküler yazar, tercüme yayımlar, çok yere seyahat eder ve uzun yıllar yurtdışında yaşar. 1908'de Atina'da hayatını kaybeder. Yazarın 1879 yılında kaleme aldığı *Loukis Laras*, konusunu 1821 İhtilali'nden alıp Yunanistan'ın fedakarlıklarını son derece içten dile getirdiği için daha çok tarihi bir romandır.⁶⁰ Roman, insanın iç dünyasına önem veren öncü bir yapıt olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶¹ Yazar eserinde bize 1821 İhtilali'nin ilk yıllarında Sakızlı bir tüccarın otobiyografisini sunar.⁶²

Loukis Laras, 1880'lerin yenilikçi eğilimleriyle çakıştığı için Yunan düzyazınında yeni bir dönemin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. 1830'lu yıllarda başlamış olan İhtilal merkezli bakış kapanmıştır. Sakız Adası'nda kanlı olayların yaşandığı dönemde bir ailenin hikayesi ele alınır. Olaylar kahraman bakış açısıyla anlatılır.⁶³ Ayrıca realizmin habercisi olduğundan yenilikçi bir eser olarak kabul görmektedir. Yazar ılımlı üslubu sayesinde kahramanlık hitabetini bırakır, insanların günlük sorunları üzerinde durur.⁶⁴ Dimaras'a göre, *Loukis Laras* adlı eser,

⁵⁶ Politis, **a.g.e.**, s. 180.

⁵⁷ Sahinis, **a.g.e.**, s. 99.

⁵⁸ Vitti, **a.g.e.**, s. 282-283.

⁵⁹ Sahinis, **a.g.e.**, s. 100.

⁶⁰ **A.e.**, s. 111.

⁶¹ Millas, **a.g.e.**, s. 297.

⁶² Sahinis, **a.g.e.**, s. 112.

⁶³ Vitti, **a.g.e.**, s. 285.

⁶⁴ **A.e.**, s. 286.

dönemin sembolik sınırı olarak karakterize edilmiş ve düzyazı türünde yeni bir dönem açmıştır. Scott'un ilkelerine tamamen sadık kalan bu eser, dönemin tek tarihi romanıdır ve büyük başarı elde etmesinin en önemli sebebi de budur.⁶⁵

• Aleksandros Papadiamandis

Aleksandros Papadiamandis 1851'de doğar, 1911'de Skiathos'ta yaşamını yitirir. Fakat yaşamının büyük bir bölümünü Atina'da geçirir. Bir rahibin oğlu olan Papadiamandis, küçük yaştan itibaren dini gelenekle ve kilise şiiriyle büyür, Çağdaş Yunan yazınının "azizi" olarak adlandırılır.⁶⁶

Papadiamandis, Çağdaş Yunan Edebiyatı'nın en iyi öykü yazarıdır. Dört tarihi roman kaleme almış olup hepsi de dönemin gazete ve dergilerinde yayımlanmıştır: *İ Metanastis (Göçmen)* – 1879-1880'de *Neologos tis Polis*'te, *İ Emboroi ton Ethnon (Ulusların Tüccarları)* 1882-1883'te *Mi Hanesai*'de, *İ Giftopoula (Çingene Kızı)* 1884'te *Akropoli*'de, *Hristos Milionis* 1885'te *Estia*'da.⁶⁷ Daha sonraki eserlerinde Charles Dickens'ın etkisi görülmektedir. Dickens'ın *Christmas Carol* adlı eseri, Papadiamandis'in *Hristougenniatika Diigimata (Noel Öyküleri)* adlı eserinin yazımında ilham kaynağı olur. Walter Scott'un romanlarından da etkilenir ve böylece kariyerinin başlarında tarihi konuların arayışına yönelir.⁶⁸ Yazarın tarihi romanları, romantik serüvenin ve romantik abartının tüm özelliklerine sahiptir.⁶⁹ *Fonissa (Katil Kadın)* adlı eseriyle Rus roman yazarlarının etkisi Çağdaş Yunan romanına girmeye başlar.⁷⁰

2.3. İncelenen Romanlarda Tarihsel Zemin

2.3.1. Frenk Egemenliği

Frenklerin Anadolu'ya girmesi 1096-1099 yıllarındaki I. Haçlı Seferi ile başlamaktadır. Sonraki seferlerin neticesinde Bizans İmparatorluğu'na ait topraklar ele

⁶⁵ K. Th. Dimaras, *İstoria tis Neoellinikis Logotehnias*, 5.bs., Athina, İkaros, 1972, s. 336.

⁶⁶ Sahinis, *a.g.e.*, s. 116.

⁶⁷ *A.e.*, s. 115.

⁶⁸ *A.e.*, s. 117.

⁶⁹ *A.e.*, s. 115.

⁷⁰ *A.e.*, s. 34.

geçirilir. III. Haçlı Seferi'nde Lüzinyanlar tarafından Kıbrıs Krallığı kurulur ve IV. Haçlı Seferi 1204 yılında İstanbul'un alınmasıyla son bulur.

Venedik, Doğu'da gerçek bir egemen olarak varlığını asırlarca sürdürür. Ege Adaları'nda ve Yunan kıyılarının birçoğunda doğrudan ya da dolaylı olarak egemen olur. Eğriboz, Kiklad Adaları, Yedi Adalar, Girit ve Kıbrıs, Venedik kolonisini oluşturmaktadır. Bu büyük bölgelerin dışında bazı deniz üsleri, Methoni, Koron, Selanik, daha sonra Nafplio ve Argos, Nafpaktos, Egine, Monemvasia, hatta İstanbul'daki ticari semtler, Venedik'e Doğu Akdeniz'de egemenlik sağlamaktadır. Venedik'in büyük rakibi Cenova da Latin paylaşımında XIII. yüzyıldan beri kendi payını almaya çabalamaktadır. XV. yüzyılda Taşoz, Semadirek, İmroz, Limnos, Sakız, Samos, İkaria Adaları, Trakya'daki Enez ve İyonya'daki Foça limanları ona bağlıdır. Karadeniz ve Kırım'daki önemli ticaret merkezlerini de elinde tutmaktadır. Öte yandan Saint Jean Şövalyeleri Tarikatı da 1308'de komşu adalarla birlikte Rodos'u ele geçirir.

Bizans İmparatorluğu'nun dağılması Hellenizmin dağılmasına sebep olmamıştır. Yunan güçleri yerel liderler etrafında toplanır, direniş noktaları oluşturur. Küçük, geçici Yunan egemenliklerinin dışında İstanbul'un alınmasından sonra üç bağımsız devlet kurulur: İznik İmparatorluğu, Trabzon İmparatorluğu ve Epir Despotluğu. Bu devletlerin Frenkleri kovup Hellenizmin birleştirilmesi gibi önemli bir amaçları vardır.⁷¹

Yunanistan'ın merkez kısmına baktığımızda Atina'nın, Burgonya Hanedanlığı'nın temellerini atan Othon de la Roche'a devredildiğini görürüz (1205-1225). Merkezi Tebai olan hükümdarlık, Attika, Boeotia, Megarida ve daha sonra da Nafplio ve Argos'u bünyesinde barındırmaktadır. Othon Tebai'deki egemenliğini yeğeni Guy ile paylaşır. Atina Düklüğünün toplamda dört limanı vardır: Pire, Nafplio, Atalanti ve Livadostro.

Burgonya Hanedanlığı aile tımarlarını bir asırdan fazla bir süre muhafaza etmiştir. Othon, kolonilerini yaklaşık yirmi yıl yönettikten sonra Burgonya'ya döner

⁷¹ Nikos Svoronos, **Episkopisi tis Neoellinikis İstorias**, 2.bs., Athina, Ekdoseis Themelio, 2007, s. 33-34.

ve varisi olarak yeğeni Guy'ı bırakır. William II. Villehardouin'e karşı çatışmaya girmesiyle bilinmektedir. 1258'de Megara yakınlarındaki Karidi'de Frenk Birliği ile birlikte William tarafından yenilgiye uğratılır. Daha sonra Paris'e gider ve Kral IX. Louis tarafından Atina dükü unvanını alır (1226-1270).

Halefi İoannis 1263'ten 1280'e kadar hüküm sürer. XIII. yüzyılın son yıllarında la Roche ailesinin egemenliği Teselya ve Ahaya'ya kadar genişler. William de la Roche Eleni Komnini Doukaina ile evlendikten sonra mülkiyetine Teselya şehirlerini de katar. 1285 yılında Ahaya Prenslığı'ne balyos olarak atanır. 1287'deki ölümünden sonra yerine on yaşındaki oğlu II. Guy geçer, yetkiyi annesi üstlenir. II. Guy'ın halefi ve merkez Yunanistan'daki Frenk egemenliğinin son temsilcisi Eleni Komnini'nin ikinci eşi Hugo de Brienne'in oğlu Gautier olur.⁷²

Yunanistan'ın merkez kısmı farklı baronluklara bölünür. Mora Yarımadası ise Venedik kolonilerinden sonra Yunanistan'daki en önemli Frenk Devleti olan Mora Prenslığı'ni teşkil etmektedir. Frenkler Mora Yarımadası'nın ele geçirilmesinde Venediklilerden önce davranırlar. Geoffroy Villehardouin, Guillaume de Champlitte ile birlikte Mora Yarımadası'nın tamamını ele geçirir ve böylece Mora Prenslığı kurulur. Guillaume de Champlitte 1208 yılında Fransa'ya dönünce Villehardouin, Mora Prenslığı'nin tek hakim gücü olarak kalır.

Fakat 1204'teki paylaşım planına göre Mora Yarımadası'ndaki haklarından vazgeçmeyen Venedikliler, Villehardouin ile uzlaşmaya çalışırlar. Methoni dışındaki Sapienza Adası'nda müzareke masasına otururlar ve diplomasi yoluyla uzlaşma sağlanır. Frenkler Mora Yarımadası'nın asıl unsuru olarak tanınırlar. Venedikliler ise Methoni ve Koron kalelerini alırlar, ticari mallarını Mora limanlarından gümrük vergisi ödemeksizin geçirme hakkını elde ederler. Hemen ardından Frenkler kendilerini korumak için kaleler inşa etmeye başlarlar ve Mora Yarımadası'nın tümü feodal sisteme göre düzenlenir. Başkent Andravida olur. Mora toprakları 12 baronluğa bölünür. Her baronluk da derebeyleri tarafından yönetilen daha küçük tımarlara

⁷² (Çevrimiçi), http://www.ime.gr/chronos/projects/fragokratia/gr/webpages/ath_frag.html, 07 Mart 2019.

bölünür. Bu piramidin en dibinde işgalcilerin arazilerinde kölelik koşullarında çalışan halk yer almaktadır. Bizanslı eski yerel yöneticiler Frenklerle uzlaşıp derebeyi olurlar. 1218 yılında Geoffroy Villehardouin ölünce yerini oğlu Geoffroy II. Villehardouin alır. 1246'da Geoffroy II. Villehardouin ölür ve yerine erkek kardeşi William Villehardouin geçer. 1259'da XIII. yüzyılın en önemli mücadelesi olan Pelagonia Savaşı meydana gelir. Frenkler Bizanslılar tarafından yenilgiye uğratılır, William Villehardouin esir düşer. Özgürlüğüne kavuşmak için Mani, Mistra, Yeraki, Monemvasia ve Lakonia'nın neredeyse tamamını Bizans imparatoru Mihail VIII. Paleologos'a verir. 1261 yılında imparator Mihail VIII. Paleologos, İstanbul'u Latinlerin elinden alır. Daha sonra Frenk ve Venedik hakimiyetindeki toprakların yeniden Bizans İmparatorluğu'na katılması için mücadele başlar.⁷³

Merkezi hükümetin imparatorluk geleneklerini muhafaza etmek istemesine rağmen, Paleologosların imparatorluğu gerçekte Sırpların, Bulgarların ve Türklerin saldırıları karşısında imparatorluk fikrinden vazgeçip Hellenizmden geriye kalanları kurtarmaya çalışan ulusal bir Yunan devletidir. Aynı durum Trabzon İmparatorluğu, Epir Despotluğu, hatta Mihail Paleologos'un Yunanistan ve Mora Frenklerini yendikten sonra kurulan Mora Despotluğu için de geçerlidir. Epir ve Mora Despotluğu'nun önemi o dönem için İstanbul İmparatorluğu'ndan daha büyüktür. Yunanistan'ın bu devletlerinde belirli kurumlar daha net görülmektedir: şehirlerin özgürlüğe kavuşması, çiftçi topluluklarının ilkel özyönetimi, resmî Bizans hukukunda teamül hukukunun etkisi ve ulusal bir Yunan devlete dair yeni teori, İtalyan Rönesans devletleriyle yakın politik oluşumların habercisidir. Tüm bu Yunan devletleri Frenk işgalini neredeyse ortadan kaldırır ve egemenliğini Balkan Yarımadası'nın tüm Yunan kısmına kadar genişletir.⁷⁴

1261-1453 yılları arası Paleologos dönemidir. Mihail VIII. Paleologos'tan sonraki imparator Paleologoslar, imparatorluğun düşmanlarıyla mücadelede pek başarılı sayılmazlar. Ayrıca uzun süren iki iç savaş Bizans'ı içten yıpratır. 1262'de Mora Yarımadası'nın birçok Frenk baron ve derebeyi Bizanslılar tarafından öldürülür ya da tutsak edilir. 1262-1278 yılları arasında Frenk derebeyleri özgürlüklerine

⁷³ (Çevrimiçi), http://koinonpel.blogspot.com/2011/04/blog-post_830.html, 10 Mart 2019.

⁷⁴ Svoronos, **a.g.e.**, s. 34.

kavuşunca Mora'yı teslim almaya gelen Bizanslılara karşı çetin bir mücadele sürdürürler. Bizanslılar birçok toprak parçasını ele geçirir.

1276'da William Villehardouin'in kızı İsabella, Philip d'Anjou ile evlenir. William Villehardouin'in oğlu olmadığı için Mora Prenslığı'ni o devralır. Ancak Philip d'Anjou 1277'de yaşamını yitirir. Sonraki yıl William da ölür ve Mora Prenslığı'ni Philip'in babası Charles d'Anjou devralır. 1278-1383 yılları arasında Mora Prenslığı d'Anjou Hanedanlığı tarafından yönetilir. D'Anjouların mirasçıları ve Villehardouinlerin halefleri arasında entrikalar, ihanetler, cinayetler yaşanır. Bu arada Venedik, Floransa, Cenova, Arnavutluk, Katalonya ve Navarra'dan gelen maceracılar Mora Yarımadası'na yerleşirler. Bizanslılar burada toprakları ele geçirmeye devam ederler.⁷⁵

Mora Yarımadası'nda Frenklerle yapılan sürekli savaşlar yüzünden, İmparator İoannis VI. Kantakuzenos, oğlu Manouil'i despot unvanıyla oraya göndermek zorunda kalır. 1348-1380 yılları arasında hüküm süren Manouil bölgeye refah getirir. Manouil'den sonra yerine Theodoros Paleologos gelir. Paleologos Hanedanlığı döneminde Mora Yarımadası'nın neredeyse tamamı despotluğun bünyesine dahil edilir. İç ve dış tehlikelere rağmen siyasi ve kültürel alanda hakim rolünü muhafaza etmeyi başarır. İmparator Manouil II. Paleologos despotlukla yakından ilgilenir. Korinth Kanalı'na Korinth Kıstağı'nı inşa ettirir. Fakat 1423 yılında Türklerin Mistra'ya saldırısını engelleyemez. Theodoros II. Paleologos'un despotluğu döneminde Frenkler Bizanslıların baskılarına dayanamaz ve Mora Yarımadası 1432 yılına kadar tekrar Yunanlara geçer. O zaman merkezi Glarentza olan ikinci bir despotluk kurulur, başına Konstantinos Paleologos gelir. 1430'da Thomas Paleologos liderliğinde merkezi Kalavrita olan üçüncü bir despotluk kurulur. Despotlar arasındaki iç çatışmalar ve ideolojik anlaşmazlıklardan dolayı 30 Mayıs 1460'ta Mistra Türklere teslim edilir. Türkler daha sonra Venedik hakimiyetindeki topraklar olan Argos'u 1463'te, Methoni ve Koron'u 1500'de, Nafplio ve Monemvasia'yı da 1540'ta alırlar.⁷⁶

⁷⁵ (Çevrimiçi), http://koinonpel.blogspot.com/2011/04/blog-post_830.html, 10 Mart 2019.

⁷⁶ (Çevrimiçi), <https://chilonas.com/2018/08/30/https-wp-me-p1op6y-cz2/>, 11 Mart 2019.

2.3.2. Girit Ayaklanmaları

1204-1669 yılları arasında Girit'te hüküm süren Venedik egemenliği, 4 Ekim 1669'da Vezir Köprülü'nün Kandiye'ye gelmesiyle tamamen Osmanlı İmparatorluğu'na geçer. Giritliler 1821'deki ulusal ayaklanmada yer almış, fakat adadaki büyük Türk nüfusundan ve levazımat eksikliğinden dolayı başarı sağlanamamıştır. Ayaklanmalar sıklıkla devam eder: 1833 Mournion Hareketi, 1841 Haireti ve Vasiloyeorgi Ayaklanması, 1858 Mavroyenis Hareketi, 1866-1869 Büyük Girit Ayaklanması, 1878 Ayaklanması, 1889 Ayaklanması, 1897-1898 Ayaklanması.⁷⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer topraklarında olduğu gibi Girit'te de yerli halkın güvenliği garanti altına alınmış, inanç ve dillerini özgürce kullanmalarına yönelik haklar verilmiş olsa da Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması ve iç yönetimde sarsılmaların başlaması üzerine, adadaki gayrimüslim halk, ulusçuluğun gelişmesi ve yabancı devletlerin kışkırtmalarıyla imparatorluğa karşı harekete geçmeye başlar.⁷⁸

1830 yılında imzalanan Londra Protokolü'ne göre, Büyük Güçler Girit'i Yunan Devleti'nin sınırları dışında bırakırlar. İngiliz diplomasisinin bir sonucu olan bu karar, Giritlilerde hayal kırıklığı yaratır. Ulusal bağımsızlık ve Yunanistan ile birleşme konusundaki temel istekler, Girit mücadelelerinin değişmez göstergeleri haline gelir.

İngiliz diplomasisinin Girit sorunu karşısındaki duruşu, Doğu sorunu üzerindeki genel politikasıyla paraleldir. İngiltere Girit'in kontrolünü, Doğu'daki çıkarlarının desteklenmesi için önemli bir konu olarak görmektedir. Ada coğrafi açıdan müthiş bir önem arz etmektedir. Fransa ve Rusya'nın etki bölgelerini kuzey ve doğuya doğru genişletmesi durumunda, İngiltere adayı ele geçirmeyi planlamaktadır. İngiliz diplomasisinin desteklediği Osmanlı İmparatorluğu'nun bütünlüğü dogması, Girit'in İngiltere'ye dost bir güç tarafından zapt edilmesini amaçlamaktadır. Böylece

⁷⁷ (Çevrimiçi), <https://www.sansimera.gr/articles/704>, 22 Şubat 2019.

⁷⁸ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-2014)**, 10.bs., İstanbul, Der Yayınları, 2015, s. 271.

Akdeniz’de egemenlik sağlanmış olacaktır. İngiltere’nin yeni kurulan Yunan Devleti’ne Girit’i dahil etmemesinin en ciddi sebebi budur.⁷⁹

Padişah Mora ve Girit’teki hizmetlerinin karşılığı olarak Girit’i Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa’ya devreder, böylece Girit Türk egemenliğinden Mısır kontrolüne geçer. Giritliler silah gücünün, sorunun çözümü için yeterli olmadığını, adanın özgürleşmesinin Avrupa, özellikle de İngiliz diplomasisinin asıl konusu olduğunu anlamaya başlarlar. Mehmet Ali Paşa’nın Suriye’deki mağlubiyeti, Girit’teki Mısır egemenliğini sarsar, Büyük Güçler Londra Antlaşması’yla (3 Temmuz 1840) Girit’i Mısır’dan ayırıp yeniden padişah egemenliğine verme konusunda karar alırlar.

Bu yeni gelişmeler neticesinde yeni bir ayaklanma planı gündeme gelir. Kral Otto ve o zamanki hükümet ayaklanmayı teşvik etmektedir. Şubat 1841’de gerçekleşen ayaklanma hareketi başarısızlıkla sonuçlanır. Bu ayaklanma süresinde Giritli isyancılar tarafından ilk defa adaya özerklik çözümünün önerilmiş olması önemli bir noktadır.⁸⁰

Padişah askeri sebeplerden dolayı Girit başkentini, Souda’nın büyük limanına ve Büyük Güçlerin donanmalarına yakın olması nedeniyle Kandiye’den Hanya’ya taşımıştır. Kırım Savaşı sonunda imzalanan Paris Antlaşması’yla Padişah Hatt-ı Hümayun’u yayımlamak zorunda kalır. Buna göre, Hristiyan uyruklulara ilk defa önemli imtiyazlar verilecektir. Girit’teki Türk yöneticiler Hatt-ı Hümayun şartlarını yerine getirmeyi reddedince “Mavroyenis Hareketi” olarak bilinen yeni bir ayaklanma hareketi baş gösterir. Yeni bir ihtilal korkusu, padişahı Giritli liderlerle müzakere yapmaya zorlar. 7 Temmuz 1858’de Girit Hristiyanlarına dini, idari, yargısal imtiyazlar verilir ve silah taşımalarına müsaade edilir.

1821 İhtilali’nden sonra Girit konusundaki ilk büyük kriz yeni bir ayaklanmayla 1866’da yaşanır. İkinci 1821 olarak adlandırılan 1866-69 Ayaklanması, Giritlilerin özgürlük tutkusunun en büyük ifadesini oluşturmaktadır. “Ya özgürlük ya

⁷⁹Theoharis Deterakis, *Themata Neoellinikis İstorias: To Kritiko Zitima apo Diplomatiiki Apopsi kata to 19. kai tis arhes tou 20. Aiona*, 3.bs., Atina, Organismos Ekdoseos Didaktikon Vivlion, 2001, s. 183-184.

⁸⁰A.e., s. 185-187

ölüm” sloganı yerini “Ya ilhak ya ölüm” sloganına bırakır, bu da Girit sorununun ulusal karakterini ifade etmektedir. Konu kısa sürede büyük boyutlara ulaşır, hem Yunan hem Avrupa diplomasisini ciddi ölçüde meşgul eder. Yunanistan’la birleşmek 14 Mayıs 1866’da genel toplantıda resmî bir raporla padişaha ve Büyük Güçler’e sunulur.⁸¹

Fransa ve Rusya; Osmanlı İmparatorluğu’na, Girit’in Yunanistan’a verilmesini ya da en azından özerlik verilmesini önerse de bu öneri Babıâli tarafından reddedilir.⁸² 8 Kasım 1866’da tarihi Arkadi Manastırı’nın yakılması, ilk yıl olaylarının doruk noktasıdır. Bu olay uluslararası kamuoyunda büyük yankı uyandırır. Türklerin askeri başarılarına rağmen, ihtilal ateşi tüm Girit’te canlı tutulur. Büyük Güçler’in araya girmesinden sonra Yunanistan, Girit’e gönüllü asker ve levazımat gönderimini durdurmak zorunda kalır. Osmanlı Devleti ise, İngiltere’nin önerisiyle Girit’in gayrimüslim halkına yeni imtiyazlar tanır.⁸³

1877 baharında Osmanlı-Rus Savaşı’nın patlak vermesi, Girit’te yeni bir ayaklanma hareketinin örgütlenmesi için fırsat verir. Osmanlı Devleti’nin mağlubiyeti, Yunanistan’daki Trikoupis hükümetini Girit’te yeni bir ayaklanmayı destekleyeceğini beyan edecek kadar cesaretlendirir.

Mağlubiyetin Girit üzerinde doğrudan sonuçları olmuştur. Ayastefanos Antlaşması’nın 15. maddesi Osmanlı Devleti’ni 1868’de Girit’e tanınan imtiyazlar konusundaki yasanın tam uygulanmasına zorlamaktadır. Konu Berlin Konferansı’na taşınır. Büyük Güçler’in Berlin Konferansı’ndaki kararı Ayastefanos’tan farklı değildir. Fakat ihtilal tehdidi Osmanlı Devleti’ni İngiltere’nin önerisini kabul edip Girit halkına yeni feragatlarda bulunmaya zorlar. Ekim 1878’de Halepa Fermanı imzalanır. Halepa Fermanı Girit sorununun çözümünde yeni bir adımdır. Farklı imtiyazlara sahip yarı özerk bir yönetim kurulur. Sözleşmenin şartları Girit’teki yaşam biçimini ilk defa değiştirir ve durumu Hristiyan nüfusun lehine çevirir.⁸⁴

⁸¹ A.e., s. 188-189.

⁸² Uçarol, a.g.e., s. 273.

⁸³ A.e., s. 192-193.

⁸⁴ A.e., s. 196-198.

Halepa Fermanı on yıl boyunca geçerli olur. Girit'teki lider partiler arasında sert siyasi çatışmalar hüküm sürer: Muhafazakar vatandaşları temsil eden **Karavanalar** ve özgürlükçü ve ilericileri temsil eden **Ksipolitesler**. 1888 seçimlerinde **Ksipolitesler** hile ve yolsuzluğa başvurarak galip gelir. **Karavanalar** itirazda bulunur ve 6 Mayıs 1888'deki Genel Konferans'ta oy kullanırlar. Bununla Türk hakimiyetinin sona erip Girit'in Yunanistan'la birleşmesi deklare edilir. Bu beklenmeyen hareket adada yeni bir aykılanmaya sebep olur. Türkler Şakir Paşa liderliğinde olaya direkt müdahalede bulunur. Sekiz ay sonra ayaklanma bastırılır ve bunu Halepa Fermanı'nın feshi izler.⁸⁵

Padişah egemenliğinde ve Büyük Güçler'in koruması altında “yönetim değişikliği”, yani özerk ya da yarı özerk yönetim fikri doğar. Bu fikrin yaratıcısı olan Sfakyalı Manousos Koundouros, mevcut koşulların Girit'in Yunanistan ile birleşmesine izin vermediğini, Girit sorununun kesin çözümüne kadar geçici bir yönetim biçimi oluşturulmasını önerir. Koundouros tarafından Büyük Güçler'in elçilerine gönderilen notada üç ana madde yer alır:

1. Girit özerk bir devlet olacak ve padişaha yıllık 15.000 Osmanlı lirası vergi ödeyecek.
1. Beş yıl süre ile Hristiyan bir yönetici atanacak.
2. 1889 İhtilali'nden sonra feshedilen Halepa Fermanı'nda yer alan tüm imtiyazlar iyileştirilip tekrar yürürlüğe girecek.

Bu, ihtilal hareketi olarak görülür ve vali bu fikrin liderlerinin tutuklanmasını emreder. Böylece Girit ayaklanmalarının son dönemi başlar. Yaşanan şiddet olayları neticesinde Büyük Güçler duruma müdahale eder, Osmanlı Devleti'ni Halepa Fermanı'nı yeniden yürürlüğe koyması konusunda mecbur bırakır. Adadaki son yasal düzenleme Müslüman nüfus tarafından tepkiyle karşılanır, Eleftherios Venizelos liderliğindeki Hanyalı isyancılar Girit'teki Türk egemenliğinin sona erdiğini ve Yunanistan ile birleşildiğini ilan eder, Kral I. Yeorgios'a aday alması için çağrıda bulunurlar. Büyük Güçler sivil nüfusun korunması için müdahalede bulunurlar. Bir

⁸⁵ Mihalis Stoukas, **Oi Aimatovammenoi Agones ton Kritikon gia Enosi me tin Ellada (1878-1898)**, (Çevrimiçi), <https://www.protothema.gr/stories/article/660954/oi-aimatovammenoi-agones-ton-kritikon-gia-enosi-me-tin-ellada-1878-1898/>, 22 Şubat 2019.

kararsızlık döneminden sonra Yunan Hükümeti, Yunan kralı adına adayı ele geçirmesi için askeri birlikler gönderir. Yunanistan'ın Girit Ayaklanması'na fiilen karışması, 1897'deki Osmanlı-Yunan Savaşı'nın sebebidir. Yunanistan Girit'teki güçlerini geri çekmek zorunda kalır. Neticede Giritli liderler Büyük Güçler'in önerisiyle özerklik çözümünü kabul etmeye karar verirler. Hanya bölgesini Fransızlar, Resmo bölgesini Ruslar, Kandiye bölgesini İngilizler, Lasithi bölgesini İtalyanlar olmak üzere bölüşürler ve Girit uluslararası koruma altına girer.⁸⁶

Girit Devleti kurulunca Girit anayasasını planlamak üzere 12'si Hristiyan 4'ü Müslüman olmak üzere 16 üyeli bir komite oluşturulur. Yunan anayasası örnek alınarak oluşturulan anayasa hemen yürürlüğe konur. Eleftherios Venizelos adalet bakanı olarak tayin edilir. Girit Devleti'nin ilk hükümeti kısa süre içinde önemli işlere imza atar. Yasa ve kararnameler yayımlanır, Girit madeni parası (Girit drahmisi) bastırılır, Girit Bankası kurulur, posta hizmeti düzenlenir, İtalyan subaylardan oluşan jandarma kuvveti oluşturulur. Girit şehir ve köylerinde yayılmakta olan cüzzam hastalığıyla mücadele edilir, Spinalonga'da hastane kurulur, birçok okul açılır ve öğretmen atanır.⁸⁷

Yunanistan ile birleşme konusunda sorumlu yöneticinin (Yeorgios'un) ihmali neticesinde 1905'te Hanya-Theriso'da Eleftherios Venizelos, Konstantinos Fournis ve Konstantinos Manos liderliğinde yeni bir ayaklanma patlak verir ve Girit'in Yunanistan'la birleştiği ilan edilir. Yeorgios yerini Aleksandros Zaimis'e bırakır. Bölgede dengeleri muhafaza etmek isteyen Büyük Güçler'in olaya direkt karışması, Girit'in Yunanistan'la birleşmesine fırsat vermez.⁸⁸

Yeni bir kararla Büyük Güçler Yunanistan Kralı I. Yeorgios'a Girit'e yönetici atama hakkı tanırlar. Ada bir Yunan vilayeti konumuna gelir. Bu gelişmelerden sonra Prens Yeorgios 12 Eylül 1906'da istifa edip Girit'ten ayrılır. Kral I. Yeorgios, yönetici olarak Aleksandros Zaimis'i gösterir. Bosna ve Hersek'in Avusturya'ya ilhakı ve Bulgaristan'ın krallık ilan etmesi, Girit konusundaki gidişatı sarsan iki önemli dış olay

⁸⁶ Detorakis, **a.g.e.**, s. 200-203.

⁸⁷ **A.e.**, s. 209-210.

⁸⁸ (Çevrimiçi), <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C105/65/519,1904/>, 02 Mart 2019.

olarak gündeme gelir. Yunanistan'daki Theotokis Hükümeti, Giritlilere Yunanistan ile birleşmenin ilan edilmesi için halk seferberliğine ihtiyaç olduğunu bildirir. Girit siyasi yaşamında yeni dönemin resmî olarak başlaması için geçici hükümet kurulur. Yunan Hükümeti uluslararası karışıklığa ve Osmanlı Devleti'nin tepkisine neden olmamak için birleşmeyi resmî olarak tanımaz.⁸⁹

1909 yılı Temmuz ayında İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya, Girit'teki askerlerini geri çekme kararı alırlar. Osmanlı İmparatorluğu ise Müslüman halkı korumak üzere Suda Limanı'nda dört küçük savaş gemisi bulundurur. Bu koşullarda Yunanistan'ın Girit'i ilhak etmesi için hiçbir engel kalmasa da 1909 Ağustos ve Ekim aylarında iki defa hükümet darbesi yapılan Yunanistan'daki iç karışıklıklardan dolayı Girit bir süre daha Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğinde kalır.⁹⁰

Diplomasinin çözemediğini savaş çözer. Balkan Savaşları'nın patlak vermesinden hemen sonra Yunan Parlamentosu'nun kapıları Giritli vekillere açılır. Olaylar hızlı bir biçimde gelişme gösterir. Osmanlı Devleti'nin mağlup olacağı da aşikârdır. Birleşme pratikte gerçekleşmiş, yalnızca uluslararası anlaşmanın imzalanması gerekmektedir. Yunanistan'ın Balkan Savaşları'ndan başarıyla çıkması, Girit sorununa da nihai çözümü getirir. 14 Kasım 1913'te Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında imzalanan barış antlaşmasına göre, Girit Yunanistan'ın egemenliğine girer. Büyük Güçler de bu çözümü onaylar. 1 Aralık 1913'te Girit'in Yunanistan ile birleştiği Kral Konstantinos ve Başbakan Eleftherios Venizelos nazarında resmî olarak ilan edilir.⁹¹

2.3.3. Küçük Asya Felaketi

Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan en önemli antlaşmalardan biri olan Lozan Antlaşması, iki ülkenin coğrafi sınırlarını belirleyip siyasi boyutta getireceği

⁸⁹ Detorakis, **a.g.e.**, s. 218-219.

⁹⁰ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1789-1914**, 16.bs., İstanbul, Timaş Yayınları, 2016, s. 611.

⁹¹ **A.e.**, s. 221-222.

Çözümlerin dışında burada yaşayan halkları karşılıklı olarak g etmeye mecbur bırakmıştır.

Müslüman ve Hristiyan nüfusun zorunlu göçe tabi tutulması Balkan Savaşı ile başlayan sürecin son halkasıdır. Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesinin temeli, Kurtuluş Savaşı ve Mudanya Mütarekesi'nin ardından İsviçre'nin Lozan kentinde toplanan Lozan Barış Konferansı'nda atılır. Çok sayıda insanın hayatı 30 Ocak 1923'te imzalanan "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" ile geri dönüşü olmayan bir yön kazanır.

Her iki ülkede homojen bir nüfus yaratma gayesiyle gerçekleştirilen zorunlu nüfus mübadelesi, ekonomik ve sosyal sorunların yanı sıra halkları doğup büyüdükleri topraklardan koparmış, psikolojik travma yaşamalarına ve gittikleri yerlerde "teki" olarak görülmelerine sebep olmuştur.

Mübadele konusunun gelişiminden bahsetmek gerekirse, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan Balkan Devletleri kendi içlerinde homojen yapıda milletleşme çabasına girerler ve bu da bu ülkelerde yaşayan Müslüman nüfus üzerinde dönem dönem baskılara yol açar, bu durumların neticesinde kitlesel göç hareketleri vuku bulur.⁹² Bu yöndeki gelişmelerin 1913-1914 yıllarına kadar dayandığı söylenebilir. Özellikle Anadolu'nun Batı kıyısındaki Rum nüfus, Balkan Savaşları'ndan sonra Anadolu'ya giderek silahlı bir şekilde örgütlenen Rumeli muhacirleri ve milliyetçi karaktere bürünmüş olan İttihat ve Terakki'nin uyguladığı baskılardan rahatsız olur. Kısa süre içinde buradaki nüfus Ege Adalarına doğru göç eder. Diğer tarafta ise I. Dünya Savaşı ncesinde Trakya'dan Yunanistan'a göç eden Osmanlı Rumları da Batı Trakya'da yerleşik olan Müslümanlara baskı uygularlar. Osmanlı Devleti'nin Atina elçilik müsteşarı Galip Kemali Bey bu gerginlik ortamının nüfus mübadelesi ile aşılacağını dřnerek⁹³ Sadrazam Sait Paşa'ya söz konusu meseleyi Venizelos ile görüştüğünü, Makedonya bölgesindeki Müslümanlarla Aydın

⁹² Yonca Anzerlioğlu, **Karamanlı Ortodoks Türkler**, 2.bs, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2009, s. 313.

⁹³ Ayhan Aktar, "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin İlk Yılı: Eylül 1922-1923" Der. Müfide Pekin, **Yeniden Kurulan Yaşamlar 1923 Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 52.

vilayetindeki Rumların mübadelesini önerdiğini belirtir.⁹⁴ Venizelos da mübadele taraftarıdır. Osmanlı Devleti de konuya sıcak bakar fakat I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkması üzerine bu fikrin üstü örtülür. Venizelos o yıllardan beri mübadeleyi savunmakla sorumlu tutulmuştur.⁹⁵

I. Dünya Savaşı'nın ilk zamanlarında Yunanistan başbakanı Eleftherios Venizelos İngiltere ve Fransa'ya karşı güçlü duygular beslemektedir. Bu iki ülkenin yardımıyla, yayılmacı politikalarını hayata geçirme düşüncesindedir. Öte yandan Kral Konstantinos Almanları destekleyerek tarafsız kalma niyetindedir. Bu durum **Ethnikos Dikhasmos** yani Ulusal Ayrışma olarak bilinen kutuplaşmaya neden olur. Sonuçta Venizelos'un galip gelmesiyle Yunanistan 1917'de savaşa girer. Kaybedilmiş olan toprakların geri alınması planı yani Megali İdea da ülkeye vaad edilenler arasındadır.⁹⁶ Megali İdea, Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu içlerindeki topraklarına ulaşmak ve başkent İstanbul'u geri almak olarak tanımlanmaktadır.⁹⁷

Venizelos, "iki kıta beş denizde" hüküm süren büyük Yunanistan'ı yaratma düşüncesindedir.⁹⁸ Ancak 1912'den beri süregelen savaşlardan yorgun düşen halk barıştan yana olur ve Venizelos'a karşı oy kullanır. Neticede Kral Konstantinos tekrar tahta çıkar.⁹⁹

Mart 1921'de Anadolu'daki Yunan ordusu alanını genişletmeye çalışır ve akabinde Ankara'ya taarruza geçer. Sakarya Nehri'ndeki direniş neticesinde Yunan ordusu Türk ordusuna yenik düşer ve geri çekilir.¹⁰⁰

I. Dünya Savaşı sonrası 18 Ocak 1919'da yapılan Paris Barış Konferansı ve akabinde imzalanan antlaşmalardan biri olan Sevr Antlaşması, Yunanistan'ın İzmir ve çevresindeki bölgede asker bulundurma hakkına sahip olacağını söylemektedir.¹⁰¹ Türk ordusu 26 Ağustos 1922 tarihinde Yunan ordusuna karşı taarruza geçer ve 30

⁹⁴ Galip Kemali Söylemezoğlu, **Hatıraları, Canlı Tarihler 5**, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1946, s. 102.

⁹⁵ Aktar, **a.g.e.**, s. 53.

⁹⁶ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, Çev. Dilek Şendil, 2.bs, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 108-109.

⁹⁷ Anzerlioğlu, **a.g.e.**, s. 255.

⁹⁸ Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi 2**, Çev. Zehra Savan, 3.bs., İstanbul, Küre Yayınları, 2013, s. 182.

⁹⁹ Svoronos, **a.g.e.**, s. 123.

¹⁰⁰ Jelavich, **a.g.e.**, s. 139.

¹⁰¹ Uçarol, **a.g.e.**, s. 677.

Ağustos 1922 Başkomutan Meydan Muharebesi'nde Yunan ordusunu mağlup etmesinin ardından 9 Eylül'de İzmir'e girer ve Yunan ordusunu şehirden çıkarır.¹⁰²

I. Dünya Savaşı sonunda Yunanistan galip taraftadır, ancak Anadolu'daki hadiselerden dolayı durumu belirsizdir. Neuilly Antlaşması ile Bulgaristan'dan Trakya toprağı almış, Sevr Antlaşması ile de Osmanlı İmparatorluğu'ndan Gökçeada ve Bozcaada'yı, ayrıca İzmir çevresinde bir kısım toprak alma hakkına sahip olmuştur. Bu antlaşmayla Trakya dışındaki tüm kazanımlar, Anadolu'daki hareketin sonucunda kaybedilir.¹⁰³

İtilaf Devletleri, Türkiye ve Yunanistan'ın katıldığı 3 Ekim 1922'de başlayan Mudanya Mütarekesi görüşmeleri neticesinde Türk ve Yunan kuvvetleri arasındaki çatışma sona erer. Doğu Trakya Türkiye'ye bağlanır ve ardından Lozan Barış Konferansı süreci başlar.¹⁰⁴

Yunan ordusunun Anadolu'daki mağlubiyetinden sonra Rumlar Yunanistan'a göç etmeye başlar. Öyle ki göç edenlerin sayısı birkaç ay içinde sekiz yüz elli bine ulaşır.¹⁰⁵ Buna ek olarak Rusya ve Bulgaristan'dan da 100 bin dolayında kişinin göç etmesiyle beraber¹⁰⁶ Yunan hükümeti sorunların üstesinden gelebilmek için çareyi Milletler Cemiyeti'ne başvurmakta bulur.¹⁰⁷

Milletler Cemiyeti tarafından bu göç meselesinin başına Dr. Fridtjof Nansen getirilir. Dr. Nansen'in ve Yunanistan'ın asıl amacı Anadolu Rumlarına yer açmak, iki tarafın nüfusunu homojenleştirerek Avrupa standartlarında birer milli devlet oluşturmak ve Doğu Akdeniz'de barış ortamını sağlamaktır. Lozan Barış Konferansı'ndan önce mübadele kararı kesin gibidir. Dr. Nansen hem Ankara'dan hem de Atina'dan onay almıştır.¹⁰⁸ Türk hükümeti İç Anadolu'daki 150 bin Rum (Karamanlı) dışındaki tüm Rumların mübadeleye dahil edilmesi konusunda çaba

¹⁰² A.e., s. 738.

¹⁰³ Jelavich, a.g.e., s. 133.

¹⁰⁴ Uçarol, a.g.e., s. 743-745.

¹⁰⁵ Kemal Arı, **Suyun İki Yanı: Mübadele**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016, s. 28.

¹⁰⁶ Clogg, a.g.e., s. 127.

¹⁰⁷ Anzerlioğlu, a.g.e., s. 318.

¹⁰⁸ Aktar, a.g.e., s. 60-61.

gösterir.¹⁰⁹ Yunan hükümeti bu öneriye karşı çıkar. Onlar mübadelenin Anadolu Rumları için zorunlu olmasına itiraz etmeseler de İstanbul Rumlarının bu uygulamadan muaf tutulmasını talep ederler. Böylece mesele, İstanbul Rumları üzerinde kilitlenmiş, taraflar da Lozan Barış Konferansı'nın yolunu tutmuştur.¹¹⁰

1913 yılından beri gündem konusu olan mübadele 1922 yılında ciddi şekilde tartışılmış, Türk tarafı da Yunan tarafı da detaylarda farklı düşünseler de işin özünde bu tür bir değişime taraf olmuşlardır.

1 Aralık 1922 tarihinde İsviçre'nin Lozan şehrinde bir araya gelirler. Dr. Nansen göçmenlerin yaşadığı zor durumları aktararak ekonomik durumun kötü olduğunu anlatır. O tarihe kadar bir milyona yakın insan varını yoğunu bırakıp göç yoluna düşmüştür. Bu genel tablo hem Türkiye'nin hem de Yunanistan'ın ekonomileri açısından büyük sorunlara yol açabileceği ihtimalini gözler önüne sermektedir. İki ülkenin de ekonomisi tarıma dayalı olduğundan Dr. Nansen göç edecek halkın en azından bir yıl sonra tarım faaliyetlerine başlayabilmesi için bir an evvel anlaşmaya varılması gerektiğinin altını çizmiştir.¹¹¹ Lozan Konferansı'nda Yunan hükümeti mübadelenin isteğe bağlı olmasını belirtir. Buna karşılık Türk hükümeti ise zorunlu olmasını ve İstanbul Rumlarının da dahil olmasını ister.¹¹²

30 Ocak 1923'teki Sözleşmeyle neticelendirilen görüşmeler, “Yunan ve Türk Nüfusun Mübadelesine Dair” adını taşımaktadır. Mübadeleye kimlerin dahil ediliş bundan kimlerin muaf tutulacağı, mülklerin nasıl taşınacağı, göçü denetleyecek ve mülklerin tasfiyesini sağlayacak olan Karma Komisyon'un nasıl kurulacağı Sözleşme'de açıklanan unsurlardır. Uzun tartışmalar sonucunda İstanbul Rumları ve Batı Trakya Müslümanları muaf tutulur. Zorunlu nüfus mübadelesi, “Türk topraklarında yaşayan, Türk vatandaşı Rum Ortodoksları” ve “Yunan topraklarında yaşayan, Yunan vatandaşı Müslümanları” kapsar. Üstelik “bu kişilerin, Türk

¹⁰⁹ Onur Yıldırım, **Diplomasi Ve Göç: Türk-Yunan Mübadelesinin Öteki Yüzü**, 2.bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 89.

¹¹⁰ Aktar, **a.g.e.**, s. 61.

¹¹¹ Anzerlioğlu, **a.g.e.**, s. 319-321.

¹¹² H. Yıldırım Ağanoğlu, **Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi Göç**, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2001, s. 283.

Hükümeti ve Yunan Hükümeti'nin izni olmadan Türkiye veya Yunanistan'da yaşamak üzere geri dönemeyeceğini" belirtir.¹¹³

Müslüman ve Ortodoks halkın yerinden edildiği süreçte haklarına ve alacaklarına müdahale edilmeyecek, gidişlerine hiçbir mani çıkarılmayacaktır. Göçe maruz kalan kişiler terk etmek zorunda kaldıkları vatanlarının uyruğunu kaybedip gittikleri yeni ülkenin uyruğunu alacaklardır.¹¹⁴

Osmanlı millet sisteminde kimlik tanımlaması din üzerinden yapılmış olup Türk tarafı da müzakereleri bu ekseninde yürütmüştür.¹¹⁵ Bu durumda Yunan tarafının Anadolu üzerinde yer alan Ortodoks yoğunluklu bölgelerden vazgeçmesi, dolayısıyla bir anlamda Megali İdea projesini de rafa kaldırması anlamına gelmiştir.

Eski zamanlardan beri Helenlerin yaşamakta olduğu bu Anadolu toprakları artık Yunanistan'dan gelen Müslümanların yaşam alanı olur. Aynı şekilde uzun süre Yunanistan'daki Müslümanların yaşadığı Yunan topraklarına ise Osmanlı Devleti'ndeki Hristiyanlar yerleşir. 1923 yılında başlayan ve Küçük Asya Felaketi olarak adlandırılan bu göç süreci, Helenler açısından kendilerinin Anadolu toprakları üzerindeki ideallerinin de son bulduğu büyük bir hezimet olarak görülür. Süreç, Yunanistan için ekonomiden siyasete birçok alanda bozulma ve kötüleşmeye yol açar, büyük ölçekli bir kitlenin göç etmiş olması nedeniyle bu bozulma toplumun her kesiminde derin sorunları beraberinde getirir. Öte yandan süreç her ne kadar Türkiye açısından olumlu görünse de aleyhte de önemli etkileri olur (zanaatkar kesimin kaybedilmesi gibi).¹¹⁶

Neticede bu zorunlu nüfus mübadelesi birçok kişiyi anayurdundan koparmıştır. Antlaşma imzalandıktan sonra taşınma, yardım ve iskan konularında gerekli tedbirler alınmadığından göç ettirilen insanların sefaleti ne yazık ki artmıştır.

¹¹³ Renée Hirschon, "Ege Bölgesi'ndeki Ayrışan Halklar", Der. Renée Hirschon, **Ege'yi Geçerken 1923 Türk- Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 10.

¹¹⁴ Arı, **a.g.e.**, s. 31-32.

¹¹⁵ Hirschon, **a.g.e.**, s. 11.

¹¹⁶ Renée Hirschon, "Lozan Sözleşmesi'nin Sonuçları: Genel Bir Bakış", Der. Renée Hirschon, **Ege'yi Geçerken 1923 Türk- Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 18.

Yaşanan sıkıntılar sonucunda göç etmek zorunda bırakılan insanlar bir yandan yeni vatanlarına uyum sağlamaya çalışmış, diğer yandan ise doğdukları topraklarda edindikleri kimlik ve kültürlerini gönderildikleri yeni vatanda da yaşatmaya çalışmışlardır. Yaşadıkları sefalet, alışkanlıkları nedeniyle maruz kaldıkları dışlanma ve bitmeyen hasret de eklenmiştir.

1922 yılında Lord Curzon'un “baştan aşağı sakat bir yol” olarak adlandırdığı bu “çözüm” yaklaşık 1 milyon 600 bin insanın hayatını belirlemiş ve daha da kötüsü “azınlıklardan mübadele yolu ile kurtulma” yöntemi Uluslararası Hukuk literatüründe kötü bir emsal olarak yerini almıştır.¹¹⁷

¹¹⁷ Aktar, **a.g.e.**, s. 69.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELENEN ROMANLAR

3.1. Pringipesa İzabo Adlı Romanın Özeti

Eser¹, 1292 yılının bir sonbahar akşamı, hafızasında sütannesinin masallarıyla Argolida ovasını atıyla geçmekte olan genç bir adamın tasviriyle başlamaktadır. Ovanın sağ tarafında aydınlık bir çizgi olarak uzanan deniz görünmektedir. Kıyının üzerinde bir zamanlar soylu bir kadın edasında olan, ama artık unutulmuş ve yaşlanmış, eski mi eski bir devlet durmaktadır: Anapli, yani bugünkü adıyla Nafplio.

Genç adam bölgede soylu bir aileden gelen Nikiforos Sgouros'tur. Sgouros etraftaki topraklarda hakkı olduğunu iddia etse de noter bunu kabul etmemektedir. Nikiforos sütannesinin desteğiyle güzel bir at alır. Bu, Mora'da oldukça nadir rastlanan bir durumdur, zira o zamanlar az sayıdaki atı bir imtiyaz göstergesi olarak yalnızca Frenkler elinde tutmaktadır. Sgouros'un hak iddia ettiği topraklar Anapli'nin karşı kıyısındadır. Mora tamamen Villehardouin Prensligi'nin yönetimindedir. Noterlerden umduğunu bulamayan Sgouros, hak iddia ettiği toprakların mevcut sahipleriyle kavgaya girmiş, etrafa korku salmıştır. Öte yandan ithalat ve ihracat işleriyle uğraşan Cenevizli Matteos Kafouris'in kızı Bianca ile ilişkisi vardır.

Nikiforos Sgouros'un hayatta iki zaafı vardır, biri yaşlı sütanesi diğeri de Astritis adındaki atı. Okuma yazma öğrenmenin bayağı bir iş olduğuna inanır, bunun gerçekleri çarpıtan, vasiyet ve sözleşmeler düzenleyen noterlerin işine yaradığını düşünürdü. Sık sık deniz kenarında oturur, dalgaların uğultusunu dinler, denizin tuzlu soluğunun içine dolmasına izin verirdi.

Kimi zaman aceleyle uyanır, Bianca'nın onu beklediğini hatırlardı. Bir gece macerasında karşılaşmıştı onunla. Sur kapılarının kapanmasından epey zaman sonra evine doğru yol aldığı sırada bir meyhaneden çıkan üç hırsız onu alıkoymuştu. Kılıcını çekip bir süre mücadele etmiş, fakat yere düştüğü bir an sağ elinden yara almıştı. Sonra onu çağıran bir kadın sesi duymuştu. Kafouris'in evinin yakınlarında olduğunu

¹ Angelos Terzakis, **Pringipesa İzabo**, 23.bs., Vivliopoleion tis Estias, Atina, 2011, s. 19.

hatırlayınca, bu kişinin onu kızı olduğunu anlamıştı. Kız onu içeri almış ve onu öpmüştü. O zamandan beri üç yıldır da ilişkileri sürmektedir.

Şehrin henüz uykuda olduğu bir sabah Nikiforos, atların nal seslerini duyar. Çok sayıda atlı ortaya çıkar. Kendisi bir köşede gizlenmiştir. Frenk bir atlı, siyahlı kırmızılı bir bayrağı dalgalandırmakta, büyük, ağır ve ürkütücü bir kılıç taşımaktadır. Sgouros üçüncü atlının kadın olduğunu fark eder. Onlar geçip gittikten sonra Sgouros saklandığı yerden çıkar, bu kadının bu saatte nereye gittiğini merak eder. Sonra elbisesindeki armaya dikkat etmediği için kendine kızar.

Aylar geçer. Bianca'nın yanında olduğu bir gece dışarıdan gelen gürültüyle yataktan fırlar. Kapı dışarıdan açılır. Gelen kişinin Bianca'nın babası Matteos Kafouris olduğunu zannederler, fakat gelenler başkalarıdır. Çadır bezine sarılı olan yükü yere bırakırlar. Açtıklarında içindekinin Matteos Kafouris olduğunu görürler. İçlerinden güçlü yapılı olanı bir adım öne çıkar. Bianca onunla İtalyanca konuşur. Şaşkınlık içinde bekleyen Sgouros, Deliourya sözcüğünü defalarca duyduğunu fark eder. Yaralı olan Kafouris gözlerini açar ve bakışları Sgouros ile kesişir. Bilinmeyen bir ağızdan çıkan haberle gece sarsılır: Korsanlar! O kalabalığın içinde üç Frenk atlı öne çıkar. Sgouros ortadakini tanır. Bu kişi Prevedouros'tur. Kalkanında Delaros hanedanının arması göze çarpılmaktadır. Atlılardan biri Prevedouros'un önünde eğilir ve Sgouros'u işaret eder. Sgouros tanındığını anlar. Kılıçla saldırır, çatışma yaşanır. Sgouros yere yığılır ve atlılar işin bittiğini farz ederek oradan uzaklaşırlar.

Kafouris yaşam ve ölüm arasında mücadele eder. Prevedouros olanları ayrıntılarıyla öğrenmek amacıyla adamlarıyla birlikte onun evine gelir. Kafouris, Deliourya'nın korsanlarının Sgouros ile iletişim halinde olduğunu söyler ve bunun üzerine Sgouros'un da öldürüldüğü yanıtını alır. Sgouros'u ilk gördüğünde kızıyla ilişkisi olduğunu anlamıştır ve şimdi intikamını aldığını düşünür.

Aragon Krallığı ile Anapoli kralları arasındaki Gaeta Antlaşması'na göre barış süreci sona ermiştir. Mora Prenslığı Villehardouinlerin yönetimindedir. Anapoli'de hüküm süren Anjou Hanedanlığı, Mora Prenslığı'ni elinde tutmaktadır. Fakat zamanla Anjou etkisi zayıflar ve Anapli Aragonlu kaptanın hakimiyetine girer.

Sgouros stannesine başından geçenleri anlatmıştır. Bunun zerine sütanne Ayia Moni Manastırı'nın papazı ve Sgouros'a okuma yazma öğreten kişi olan İlarionas'ın gönderdiği kıyafetlerle papaz kılığına girip oradan kaçacak, Romalıların topraklarına, Mistra'ya gidecektir. Mistra'nın ileri gelenlerinden, anne tarafından akrabası olan Sgouromallis'e annesinin yüzüğünü gösterecek, böylece kendini tanıtımış olacak ve bundan sonra Sgouromallis de onu koruyup kollayacaktır.

Roma topraklarının tahtında VIII. Mihail'in oğlu, otuz üç yaşındaki II. Andronikos Paleologos oturmaktadır. Andronikos Pelaginia Savaşı'nda Frenk işgalcilerin kibrini yerle bir etmiş, başkenti geri almış ve olası bir Haçlı baskınına karşı kiliselerin birleşmesine karar vermiştir. Tüm dünyevi şeyleri küçümseyerek yaşamının geri kalan kısmını derin bir huşu içinde geçirir. Frenkler artık tehlike arz etmediği için gemilerden vazgeçer, denizleri korsanların insafına bırakır.

Romalıların şimdiki devletinin Avrupa ve Asya'yı birleştirdiği kuzeybatı kıyısında, Andronikos babasının gölgesi altındadır. Doğuda ise Osmanlı Devleti kıvıllı bayrağını dalgalandırmaktadır. Yunanistan'ın başka bir kıyısında Frenk Mora'sına ait topraklar vardır. Bu toprakların adı Mistra'dır. Ne bu isim Yunancadır ne de ilk sahibi Yunandır. Kırk iki yıl önce Monemvasia Kuşatması'ndan dönen William Villehardouin güçlü bir kale inşa etmek için uygun bir yer istemiştir. Ona Lakremonia çevrelerini göstermişlerdir. Buranın Yunanca adı Mitzithra idi. Fakat Pelaginia Savaşı'nda VIII. Mihail tarafından mağlup edilen Villehardouin hem özgürlüğünü hem de büyük kalelerinden dördünü yitirmiştir. Mistra bir Yunan şehri olur, inatla kayalara tutunan deniz kazazedesi gibi ayaktadır.

Frenkler ve Rumlar arasındaki antlaşmaya istinaden yıllarca barış hüküm sürer. Bu antlaşmayı Andronikos Paleologos'tan Prens İzavella'nın kocası Philip d'Anjou ister. Coğrafi açıdan merkezden uzak olan Mistra, başkent tarafından bir yıllığına gönderilen asker bir yönetici tarafından idare edilmektedir. Böylece Frenk hakimiyetindeki Mora'nın Rum devletiği gözüpek ve mağrur bir yaşam sürer.

Nikiforos güçlükle de olsa Sgouromallis'e ulaşır. Bir nceki gece kaldığı meyhanede bir ulağın öldürüldüğünü anlatır. Sgouros olay sırasında uyanık olduğunu, orada bulunan rahiplerin sessizce işi bitirdiğini, ulağın odasına gittiğinde geç kalmış

olduğunu söyler. Sgouromallis bir kağıda bir şeyler yazar, mühürler ve Andravida'ya gidip onu Nikolaos Santameris'e vermesini ister. Önünde iki seçenek vardır: ya bu görevi ve özgürlüğü seçecek ya da bu cinayetten şüphe duyulan kişi olarak bir daha asla çıkamayacağı zindana atılacaktır. Yazının olduğu silindiri alır, yola koyulur.

Uzun süre yol katettikten sonra dinlenmek için bir handa kalır. Bir ara birtakım gürültüler ve at kişnemeleri duyar. Uzaktan gelen bu kişiler atları yorulduğu için onları buranın ahırında bırakıp yeni atlarla yola devam etmek istemektedirler. Hedefleri Kalamata'dır. Sgouros İlarionas'ın bahsettiği Ahaya Prensesini görür. Onu odasına getiren küçük çocuk kapısını çalar, prensesin ve adamlarının onun atını almak istediklerini söyler. Sgouros şaşkındır. Pencereden baktığında kalbi duracak gibi olur, beti benzi atar. Beyaz at üstündeki kadını tanır. Bu, Prenses İzabo'dur.

Sıcak bir yaz gecesi dünyaya gelen İzavella, Villehardouinlerin kızıdır. Annesi Anna Angelina Komnini, babası William Villehardouindir. Ahaya'nın hakimi olan Villehardouin'in Haçlı olan babası daha önce bu toprakları almış, daha sonra kendisi de ikinci kez kılıcıyla kazanmıştır. Kalamata kalesi Messinya ovasında itinayla işlenmiş değerli bir taş gibidir. İzavella sanki deniz mavisini, yaşamında önemli bir rol oynayacakmış gibi bu tepede ilk olarak denizle tanışmıştır.

Bir gece babası Villehardouin on bir yaşındaki İzavella'ya artık büyüdüğünü, Puglia'daki liderlerinin oğlu Philip d'Anjou ile evleneceğini söyler. Anna Komnini bu haberi derin bir üzüntüyle karşılasa da İzavella itirazda bulunmaz. Annesi ve kardeşi Margarita ile vedalaşır, gemiyle denize açılır. Mavi açık denizde o çok sevdiği Yunanistan kıyılarını geride bırakır.

Günlerce süren deniz yolculuğunun ardından İtalya topraklarına ayak basarlar. Kral Charles İzavella'yı oğluyla tanıştırır. Philip d'Anjou'nun yanında yaşıtı ve yakın arkadaşı Isnard de Sabran d'Ariano durmaktadır. O da İzavella'nın kız kardeşi Margarita ile evlenecektir. Evlilik töreninden sonra Villehardouin ikinci damadı ve Margarita ile Mora'ya doğru yola çıkar. İzavella Philip'in karısı ve d'Anjou'ların tutsağı olarak Anapoli'de kalır.

İzabo, Philip'in annesi Beatrice'in gölgesindedir. Onu Anapoli yakınlarında bir kaleye kapatırlar. Kalede doğmuş ve büyümüş biri olarak İzavella için her şey

tanıdıktr. Kocası Philip'i nadiren görmektedir. Paris'ten gelen bir doktor Philip'in ölümcül bir hastalığa yakalandığını söyler. 1277 yılının bir sonbahar günü kocasının haftalardır yatakta hasta olduğu haberini alır ve onu görmeye gider. O günden sonra onu bir daha canlı olarak görmez. Ardından Kalamata'da babası da yaşamını yitirir.

1285 yılında, İzavella yirmi dört yaşında iken, Kral Charles'ın ölümüyle Anapoli yasa bürünür. Oğlu ve varisi, Aragonlular tarafından tutuklu olduğu için taht boş kalır. Donanmanın lideriyken Deliourya tarafından mağlup edilmiş, korkunç amiralin eline düşmüş ve tutuklu olarak İspanya'ya götürülmüştür. 1289 yılında II. Charles on yıl süren tutsaklıktan sonra Aragonlular tarafından serbest bırakılır ve babasının tahtına çıkar.

Bir gün bir müsabakada galip gelen bir mızrakçı Ahaya Prenslerinin yanına gelir. İzabo bu adamı ilk kez görmektedir. Bu kişi Hainaut d'Anesnes'in varisidir. Romalıların ilk Latin imparatoruyla akrabadır ve d'Anjou'lar için hizmet etmeye gelmiştir. Hainaut İzabo'ya evlenme teklifi eder. Charles'ın koyduğu şarta göre, İzavella dul kalması durumunda Kral Charles'ın izni olmaksızın evlenme hakkına sahip olmayacaktı. Fakat Anjou Hanedanlığı prensliklerini ve egemenliklerini kaybetmek istemez. İzabo sonuçlarını düşünmeksizin bu evlilik teklifini kabul eder. Evlendikten birkaç gün sonra Brindisi'den Ahaya'ya doğru yola çıkarlar. Böylece İzavella Villehardouin Ahaya topraklarını tekrar görme şerefine nail olur.

Yoksulluktan ve Frenklerin kibrinden usanan Grekler endişeyle kıpırdanmaya başlarlar. Derebeyler fakir fukaraları soymakta, kendi içlerinde kavga etmektedirler. Ülke aç ve çorak bir haldedir. Kıyılar korsanların, Aragonluların, Cenevizlilerin, Arapların elindedir. Florent de Hainaut, Villehardouin'in ölümünden sonraki on bir yılda ortaya çıkan bu kötü vaziyeti hızla iyileştirir. Tiranları kontrol altına aldıktan sonra sıra yerli halka gelir. Ama bunu gizliden yapacaktır. İzabo'dan hakim oldukları topraklarda bir yolculuğa çıkmasını ister. İzabo daima özlemini duyduğu ülkeye dönmüş, bir tutsak iken hükümdar olmuştur. Ancak Andravida'da bulunma zorunluluğu onun için bir yükür. Ruhunu büyüleyen yer Kalamata'dır. Prens İzabo on yedi yıl sonra ilk defa doğduğu yeri, Kalamata'yı görür.

Prenslığın sorunlarını konuşmak amacıyla davet edilen liderler eşliğinde Andravida’da bir toplantı yapılır. Prenslığın varisi İzabo da prensin yanında oturmaktadır. Kadın varisliği tanımayan yasanın, Mora’da bir hükmü yoktur.

Epir’den gelen iki kişi, Anna Komnini’nin kardeşi Despot Nikiforos Komninos ve Andronikos Paleologos arasında savaş ilan edildiği haberini getirir ve yardım istendiğini bildirir. Hainaut savaş kararı alır ve birkaç gün sonra yola çıkar. Ardından İzabo’dan Kalamata’ya gitmesini ister. Kendisi Epir’e giderken boyunduruğundaki dört yüz adamı beraberinde götürecektir. Dolayısıyla prenslikteki erkek sayısı uzun bir süre az olacaktır. Rumların aldatıcı bir soy olduğunu, Mistra’da bunu öğrenirlerse prensliğe saldırı için harekete geçebileceklerini, İzabo Kalamata’da olursa Rumları uyutabileceğini, prensin, böyle bir yerde karısını korumasız bırakmayacağını düşüneceklerini söyler.

Yolda Kalavrita Baronu Geoffroy de Tournay’ın oğlu İoannis ile karşılaşırlar. İzabo ona içinde bir sıkıntıyla vatanına gittiğini, yıllardır orayı tekrar görmek istemesine rağmen şimdi kendini sürgün gibi hissettiğini söyler. İoannis ona kendisinin de bir sürgün olduğunu bir gün öğreneceği karşılığını verir. Kalamata yolculuğunda o da İzabo’nun yanında yer alır.

Sgouros odasının penceresinden İzabo’nun Astritis’e binip gittiğini görür. O da başka bir ata binip hızla oradan uzaklaşır. Sgouromallis’in ölüm tehditinden korkmaz. Sabah saatlerinde Kalamata’ya varır. Rumların ve yabancıların, tüccarların, denizcilerin, kadınların, Frenk rahiplerin oluşturduğu görüntü, ona Anapli’yi hatırlatır.

Etraf kalabalıktır. Bir gösteri havasıyla bir adam asılır. Sgouros bir meyhanede yemek yer ve oranın sahibi ona kalacak yer konusunda yardımcı olur. Meyhaneci ona asılan adamın hikayesini anlatır. Giannitsa dışında, Maini Dağları yakınlarında Sergios adında Frenk bir süvarinin kalesi vardır. Süvari ava giderken bir Slav köyünden geçer. Kalesi Mistra sınırına yakın olduğu ve o da Rumlar karşısında serhat gibi durduğu için ileri gelenler onu oldukça önemsemektedir. Giannitsa’dan geçerken bahçede çalışan köylü bir küçük kız görür ve onu arzular. Daha sonra sıklıkla oradan geçmeye devam eder. Bir gece kaleden üç kişi kızı kaçırr ve adama getirir. İki gün sonra kızı evine getirirler. Kız sararıp solmuştur ve korku doludur. Hasta düşer. Üç gün sonra kalker

ve hayatına devam eder, fakat geceleri uykusundan fırlar, deli gibi çılgılık atar. Yedi ay sonra cansız bir çocuk dünyaya getirir. Köyün papazı bir gün bir ceset bulur. Yırtıcı kuşlar yüzünü parçalamıştır, fakat kıyafetlerinden Frenk olduğu anlaşılmaktadır. Yakındaki kalenin süvarisi üç gündür ortalarda görünmemektedir. Cesedi görenler durumu anlar. Kızın babası onu yakalayıp öldürür, fakat Frenkler de babasını yakalayıp Kalamata'da asarlar. Bu arada Sgouros, Sgouromallis'in ona teslim ettiği havadisi göğsünde taşımaktadır. Bunu kullanarak kaleye gitmeyi, haberci olduğunu söylemeyi ve böylece İzabo'yu görmeyi düşünür. Kalenin kapısına gitse de prensesi görmesine müsaade etmezler. Meyhaneci Pandelis'in mekanına Petros ve Fedor adlarında iki Slav gelir. Pandelis ile gizlice konuşurlar. Ardından Pandelis, Nikiforos'un yanına gelir. Prens Epir'e gittiği zamandan beri toprakların korumasız kaldığını söyler.

Sgouros etrafta epey yürüdüğünden yorgun düşer. Gözlerini kapattığı sırada bir gölge hissedir. Fedor yanında dikilmektedir. Sgouros Kalamata'ya gitmeye niyetlense de Fedor saatin geç olduğunu, bu saatte giderse Frenklerin şüpheleneceğini, kendi köyünün yakında olduğunu söyler. Birlikte Fedor'un evine giderler. Evde Petros'u da karşısında bulur. İçeride bir kadın ve iki çocuk da vardır. Petros kadını kardeşinin eşi olarak tanıştırır. Bu kadın asılan adamın karısıdır. Yemek yemek üzere masaya otururlar. Varia adında bir kız gelip yemeği getirir. Varia ise asılan adamın kızıdır.

Yemekten sonra Sgouros uyumaya geçer. Sabah uyandığında kendini kuş gibi hafif hissetmektedir. Fedor bahçededir. Kalamata'ya gitmek üzere katırı hazırlarlar. Gidecekleri sırada anne gelir. Sgouros'un önünde diz çöker, elini öper. Fedor Olga'yı deli zannetmemesini, Varia'nın dört ay sonra ilk defa uykusunda sarsılmadığını söyler. Sgouros şaşkındır.

Sgouros günlerini Pandelis'in meyhanesinde geçirmeye devam eder. Epir'deki savaş bitmiş, prens Andravida'ya dönmüş, birkaç günlüğüne Kalamata'ya inmiş ve oradan tekrar ayrılmıştır. Prens onula gitmemiştir.

Bahar mevsimi yaklaşmaktadır. Sgouros bir gün kendisine doğru bakmakta olan uzun boylu, güçlü yapılı birini görür. Kıyafetlerinden varlıklı bir Rum ya da bir asker olduğunu düşünür. Onu bir yerlerden hatırlasa da yine de çıkaramaz. Sgouros

ona doğru yaklaştığı sırada bu yabancı oradan hızla uzaklaşır. Sonra bu kişinin, ulağın katili rahip olduğunu hatırlar. Han kapısında duyduğu sesin de alıp gittiği atın sahibinin de o olduğunu anlar. O günden itibaren Sgouros'un yaşam ve ölüm mücadelesi başlar.

Bir gün Sgouros, Pandelis Zervoheris'e tüm yaşam hikayesini anlatır. Çocukluk yıllarını, aile ismiyle ilgili geleneği, prensesi, Kafouris ile olan vakayı, kaçışını... Yok yere yitip giderse ardında bir iz bırakmak istemektedir. Pandelis'in nutku tutulur, hayatında böylesine hayranlık uyandırıcı bir hikaye dinlememiştir.

Sgouros bir gün yine ovalara çıkar. Dinlendiği sırada at sesleri, havlama sesleri duyar. Kalabalık bir grup geçmektedir. Gelenlerin Frenkler olduğunu anlar. Kalabalığın içinde prensesi ve Astritis'i de görür. Ava çıkmışlardır. Kalabalık uzaklaşır fakat İzabo durmuştur. Sgouros saklandığı yerden çıkar, İzabo'nun karşısında durur. Astritis sahibine başını sallar, sevecen bir şekilde yavaşça kişner. İzabo yoluna devam etmek istese de Astritis artık ona itaat etmez. Sgouros atın kendisinin olduğunu, onu alıp gittiğini, İzabo'yu Anapli'de ilk gördüğü anı anlatır. Sgouros'un konuşması İzabo'ya çocukluk yıllarını, Anna Angelina'yı, sürgünden önceki yaşamını hatırlatır. Sgouros İzabo'dan gitmemesini, uzun zamandır onu beklediğini, kaleden içeri alınmadığını, Kalamata'ya yalnızca onu görmek için geldiğini söyler.

İzabo atın dizginlerini Sgouros'a fırlatır ve hızla uzaklaşmaya başlar. Sgouros onu durdurur ve Sgouromallis'in havadisini verir. Kağıtta, o satırları okuyan kişinin Sgouros'u öldürmesi yazılıdır. İzabo bunu Sgouros'a söyler. Ardından atlılar gelir. İzabo onun Epir'den geldiğini, amcası Nikiforos'tan havadis getirdiğini ve ona bir at vermelerini söyler. Birlikte Kalamata'ya doğru yol alırlar. Kaleye girdiklerinde İzabo gözden kaybolur. Sgouros avluda Kokkinotrihis adında biriyle tanışır. Adam şarkıcıdır. Epey konuştuktan sonra Sgouros'a, İzabo'nun sol şakağında bir iz olduğunu, yatağına giren kişinin sonunun Azrail olacağını söyler.

İzabo'nun kız kardeşi, Akova Hanımı Margarita Villehardouin Kalamata'ya gelir. Sgouromallis'in havadisinin onda olduğundan haberi vardır. İzabo'dan havadisi o an Kalamata'da bulunan Nicholas de Saint Omer'e vermesini ister. Sgouros ile olan

münasebetinden de haberdardır. Margarita, prensin İzabo'yu buraya onu denemek için gönderdiğini, daha sonra peşine adam taktığını, yaptığı her şeyden bilgi sahibi olduğunu söyler. İzabo havadisın ne olduğunu söyleyince, haberciye neden öldürmediğini, neden kaleye getirdiğini sorgular.

Saint Omer birkaç gün sonra elinde Sgouromallis'in havadisi ile Kalamata'dan ayrılır. Ayrılmadan önce Margarita'ya Sgouros'un öldürülmesi gerektiğini söyler. Margarita bir gece Sgouros'u gizlice odasına getirtir. Olanlar hakkında konuşurlar. Sgouros da ona yaşam hikayesini, bu noktaya kadar nasıl geldiğini anlatır.

İoannis de Tournay İzabo'nun odasına gelir, Deliourya'nın Kalamata'da olduğunu, Sgouros'un da onun adamı olduğunu söyler. Farklı kişiler Sgouros'a karşı farklı suçlamalarda bulunmaktadır. Biri Rumların casusu olduğunu, biri hain olduğunu, biri Sgouromallis'i kandırdığını, İoannis'in de Deliourya'nın işbirlikçisi olduğunu söylemesi üzerine İzabo, hangisine inanacağını şaşırır.

İzabo bir gün bahçede dolaşırken Sgouros daha fazla dayanamaz ve karşısına çıkar. Kendisini ya öldürmesini ya da oradan kovmasını, çaresiz bir kalp ağrısı olduğunu söyler, ona karşı hislerini açıkça dile getirir ve İzabo bu sözler karşısında nefessiz kalır. Sgouros'un karşısında güçsüzdür.

Daha sonra şarkıcı Kokkinotrihis, İzabo'nun Deliourya'nın korsan gemileri tarafından kaçırılma hikayesini anlatır. İzabo'nun adamları direnmiş olsa da korsanlar sayıca fazla olduğundan hiçbir işe yaramamıştır. Deliourya İzabo'yu Anapli dışındaki körfezin girişinde serbest bırakmıştır. Daha sonra pişman olsa da iş işten geçmiştir. Adamlarından sonuncusu yaralı olan İoannis de Tournay olmuştur. İzabo yıllardır Deliourya'yı beklemektedir.

İzabo süt annesine Sgouros'u hizmetine alacağını söyler. Sgouros hizmete girmeyi reddetse de bunun bir emir olmasından dolayı görevi üstlenmek zorunda kalır. Margarita bir sonraki gün Kalamata'dan ayrılacaktır. Onuruna bir eğlence düzenlenir ve Sgouros da orada yerini alır.

İoannis de Tournay o akşam İzabo'ya Deliourya'nın Zonglo'ya ayak bastığını söylese de bu isim artık onda bir etki yaratmaz. Şarkıcı Kokkinotrihis de orada yerini

alır, şarkılar söyler. Gece sona ermeden önce söylediği şarkı bir prensesi kaçıran korsanla ilgilidir. Bunun üzerine İoannis de Tournay ve diğer şövalyeler şaha kalkar, İoannis onun bir korsan ve Deliourya'nın adamı olduğunu haykırır, ortalık karışır, onu öldürmeye teşebbüs ederler. Fakat Kokkinotrihis gecenin karanlığında gözden kaybolur.

İoannis de Tournay Sgouros'un odasına gelir, Deliourya'nın adamı olma konusunda ona haksızlık ettiği için ondan özür diler. Deliourya'nın peşine düşmek üzere Kalamata'dan ayrılacaktır. Sgouros şaşkındır. O da İoannis'le birlikte gider. Aragonlularla girdikleri çatışmada İoannis esir düşer.

Çatışmadan sağ kalanlardan biri Prenses İzabo'nun huzuruna çıkar. Aragonlular ile olan mücadeleyi, Frenklerin yenilgisini, Deliourya'nın zaferini anlatır. Birkaç kişi dışındaki herkes yaşamını yitirmiştir. İzabo Andravida'ya gitmeye karar verse de Glarentza'ya gider. Orada Deliourya'nın elinde tutsakların da olduğunu öğrenir. Daha öncesinde bundan haberi yoktur. Tutsakları geri almak üzere Deliourya ile buluşur. Deliourya İoannis de Tournay'ın içinde bulunduğu tutsakları teslim eder. Sgouros yoktur. Zonglo yenilgisini haber alan prens Anapoli'den Ahaya'ya dönmek üzere yola çıkar. Bu arada İzabo bir bebek beklemektedir. Florent ve İzabo'nun kızı 30 Kasım'da dünyaya gelir.

Daha sonra demirci dükkanında bir araya gelmiş bir köylü topluluğu belirir. İçeri bir Frenk girer. Bir kılıç sipariş etmiştir. Siparişinin henüz hazır olmadığını öğrenince demircinin yüzünü yanan kömürlere bastırmaya yeltenir, demirci can havliyle elleriyle yüzünü saklar. Elleri yanar. Zervoheris de içeridedir. Fakat tüm olan biteni gören biri daha vardır içeride. Nikiforos...

Geçirdikleri sıkıntılı zamanlardan dolayı Zervoheris'in meyhanedeki işleri kötüleşmiş, evini yitirmiştir. Sgouros ona bir buçuk yıldır denizlerde olduğunu söyler ve Zonglo'daki çarpışmayı anlatır. Tournay'ın adamlarıyla yola çıkmıştır, büyük bir ordu olmalarına rağmen Aragonlular sayıca üstün olduklarından dolayı Frenkleri mağlup ederler. Birçoğu ölmüştür, geri kalan az sayıda insan da Aragonluların gemilerine bindirilip yelken açmışlardır. Gemide Kokkinotrihis'i bulmuştur.

Deliourya'nın tutsakları serbest bırakmasına rağmen Sgouros denizde kalmaya karar vermiş, zor şartlar altında çalışarak farklı tecrübeler edinmiştir.

Sgouros Zervoheris'i bulmak için demirci dükkanına gider. Kıyafetleri yüzünden Frenk gibi görüldüğü için bu durum gücüne gider. Gerçek kimliğini göstermek istercesine yüksek sesle Rumca Pandelis'in nerede olduğunu sorar. Daha sonra Pandelis gelir. Sgouros üzerindeki Frenk kıyafetlerinden sıkılmıştır, onları çıkarıp atar. Yalnızca gömleği kalır. Gömleğinin üzerinde soylu olduğuna işaret eden Aziz Thodoros simgesi işlenmiştir. Pandelis içeridekilere Sgouros'u tanıtır. O gecedan sonra Sgouros oraya düzenli olarak gitmeye başlar, o basit insanların arasında kendini güvende hisseder.

Zervoheris ayakkabı tamircisi Serafeim'den Giannitsalı iki Slav ve üç Rum'un prence hakaret ettikleri için Frenkler tarafından yakalanıp dövüldüğünü öğrenir. Anlattıklarından bu iki kişinin Fedor ve Petros olduğunu anlar.

Zervoheris'in teşvikiyle herkes demirci Timotheos'un dükkanında toplanır. Zervoheris bir zamanlar bu toprakların özgür olduğunu, yabancıların ayak basmadığını, dağların eteklerinde kaleler olmadığını, daha sonra Frenklerin gelip savaş başlattığını anlatır. Alıkonan beş kişiyi kurtarmak için harekete geçmelerini ister. O sırada Papaz Daniil gelir, ilgili kişiyle konuştuğunu, çabalamanın yersiz olduğunu, çünkü beşinin de asılacağını söyler. Frenkler çok yüklü miktarda para istemektedirler. Paranın ödenmesi imkansız olsa da Zervoheris herkesi yardım etmesi konusunda zorlar. Aralarında kavga başlar, bağırsırlar. Aniden Sgouros'un başını çektiği bir grup genç belirir. Sgouros sözü ele alır. Dışarıda Frenk birinin olanları dinleyip sevindiğini, dar ağaçlarını Frenklerin değil bizzat kendilerinin kurduğunu, yarın öbür gün kendilerini de aynı tehlikenin beklediğini söyler. Zor zamanlarda birbirlerine destek olmalarını, tek yumruk olmalarını ister. Ardından alıkonan beş kişinin aileleri gelir. Sgouros'un konuşmasından etkilenen kalabalık, elinden gelen yardımı yapmaya hazırdır.

Papazı önlerine katarak bankacının evinin yolunu tutarlar, zor da olsa içeri alınırlar. Ev sahibi koltuğunda arkası dönük olarak oturmaktadır. Sgouros bu yüzü tanır. Bu kişi Matteos Kafouris'in ta kendisidir. Papaz geliş nedenlerini açıklayınca

Kafouris sinirlenir, hiçbir şeyden sorumlu olmadığını, varlıklı olmadığını anlatır. Papaz kefil göstereceğini, borç alınan parayı bir yıl içinde ödemezlerse bu kişilerin ona köle olacağını, gece gündüz onun için çalışacağını, alıkonan beş kişiyi kurtarmak istediklerini söyler. Soylu birinin kefil olacağını zanneden Kafouris, kefillerin gelen köylüler olduğunu öğrenince yeniden sinirlenir. Onlara yardım etmeye yanaşmaz. Tam evden gidecekleri sırada Kafouris aralarında gördüğü soylu kişiyi kefil göstermelerini söyler. Sgouros'u kastetmektedir. Herkes şaşkındır. Sgouros bunu kabul eder. Hepsini gider, Sgouros ve Kafouris baş başa kalır.

Sgouros Kafouris'e intikamını fazlasıyla aldığını, topraklarından kovulduğunu, süt annesinin bir başına kaldığını, Frenkleri üstüne saldırdığını söyler. Bir ay sonra Andravida'da bir mızrak turnuvası olacak, prenslikteki tüm ileri gelenler orada bulunacak ve Kalamata Kalesi birkaç günlüğüne boş kalacaktır. Kafouris eğer aralarında anlaşılırsa alıkonan beş kişinin serbest bırakılacağını ifade eder. Kafouris'in amacı Kalamata Kalesi'ni ele geçirmektir. Methoni ve Koron Venedik'in malikindedir fakat Ceneviz'in eli boşdur. Artık bazı şeyleri elde etmenin zamanı gelmiştir. İstenen parayı ertesi gün Kafouris bizzat teslim edecek, alıkonan kişiler de serbest bırakılacaktır. Sgouros teklifi kabul eder ve oradan ayrılır.

Kafouris sözünü tutmuştur, tutsaklar sabah saatlerinde serbest bırakılır. Sgouros tehlikeli ve zor bir görev için Zervoheris'e onunla gidip gitmeyeceğini sorar. Amaç Kalamata'yı özgürlüğüne kavuşturmaktır. Binlerce kişi, Mora'nın mutsuz köylüleri kurtuluşu onlardan beklemektedir. Zervoheris yaşlı gözlerle bunu kabul eder.

Sgouros Kalamata'dan bir süreliğine uzaklaşır. Kafouris ile konuştuklarını üç gün boyunca düşünür. Kaleyi ona vermek istemez. Kalamata Frenklerden kurtulursa birkaç saatliğine ya da birkaç günlüğüne değil, sonsuza dek kurtulacaktır. Kararını Kalamata'nın kurtulmasından yana verir.

Romalıların krallığı olan Mistra'dan onları ayıran yalnızca Pendadahtilos ve Maini şehirleridir. Kalamata ve Mistra pekala birleşebilirler. Tek engel, Romalılar ve prens arasındaki ateşkestdir. Sgouros Kral Andronikos'un Frenklerle olan ateşkesten usanmış olabileceğini düşünerek aldığı soylu kıyafetleri giyip soylu bir tüccar gibi

Mistra'ya gider, baştaki kişiyle konuşur. Başlangıçta Sgouros'u tanımadığı için çekingen görünse de Sgouros'un sözlerinden sonra ikna olur, ona kucak açar.

Bir gece yarısı Bianca sokakta Sgouros'u kolundan tutar ve eve getirir. Bianca geçen gece babasıyla konuştuklarını duymuştur. Sgouros'u gizli bir bölmeye götürür. Oradan babasının odası görünmektedir. Sgouros gizlice bakar, içeride Kafouris ve ulağın katili olan rahibin konuştuklarını, para hesabı yaptıklarını, işin başında Sgouromallis'in olduğunu öğrenir. Rahip Sgouromallis için borç istemektedir. Başkentteki mülklerini sattıktan sonra Kafouris'e olan borcunu faiziyle ödeyecektir. Kafouris, daha önceki borcu da henüz ödemiş olduğu için yeniden borç vermeye yanaşmamaktadır. Fakat rahip ona Mora'nın kapılarını açacağını söyleyerek onu ikna etmeye çalışır. Sonunda Kafouris parayı verir. Sgouros gördükleri karşısında şaşkına döner.

Kafouris'in amacı Kalamata ve Mistra'yı ele geçirmek, Frenk ve Rumlara darbe vurmaktır. Gizlice ülkesi için çalıştığına artık kuşku yoktur. Ceneviz denizler üzerinden Mora'ya ulaşacak, Doğu'nun önemli merkezlerinde egemen olacak, Venedik'le boy ölçüşecek ve muhtemel tüm hırslarında ona yetişecektir. Bir tarafta Villehardouinlerin otoritesini göğsünden bıçaklayarak ona Kalamata'yı kazandıracak olan Sgouros ve doğduğu kaleden koparılacak olan prenses, diğer tarafta ise Ortodoksluğun ebedi haini Sgouromallis vardır.

Andravidia'da gerçekleştirilecek olan turnuva günü gelince Kalamata'nın tüm ileri gelenleri oraya gider. Kalede de yalnızca muhafızlar kalır. Kaleyi almak üzere Kalamata haricinde Giannitsa ve Maini'den de çok sayıda gelen olmuştur. Hep birlikte kaleye doğru yola çıkarlar.

Sürekli yağmurlar turnuvanın istenen günde yapılmasına müsaade etmemiştir. Turnuva Maho'nun yortusundan iki gün sonra yapılır. Mora'nın dört bir tarafından büyük bir katılım olur. Şaşılaştıran bir açılışla turnuva başlar. Rakip takımlar yaman bir mücadele verir. O sırada biri prene yaklaşır, kulağına bir şeyler fısıldar. Ayaklanmacı köylüler Kalamata Kalesi'ni ele geçirmiştir.

Üç gün sonra Frenk askerleri gelir, kale kapısını açmaları için onları ikna eder. Prens köylülerin kaleyi kılıçlarıyla almalarını tanıdığını bildirirler. Fakat kale prene

değil, Villehardouin ailesine yani Prenses İzabo'ya aittir. Eğer iki taraf da anlaşmaya varırsa istedikleri fidyeyi ödeyeceklerdir. Köylüler aralarında konuşurlar ve neticede Sgouros hepsi adına cevap olarak kararı bildirir. Kalamata ve Maini Rumları, Giannitsa Slavları ve bölgenin diğer kişilerinin amacı para almak değildir. Hırsızlık yapmamış, aksine kendilerine ait olanı hakkıyla almışlardır. Burada yabancı olan Ahaya Prensidir. Eğer kabul etmezse savaşmak için hazır olduklarını bildirir. Frenklerin lideri bu beklemediği yanıt karşısında şaşkın bir halde kaleden ayrılır.

Kaleye girmelerinden iki gün sonra Kafouris adamını gönderir, Sgouros'u görmek istediğini bildirir, fakat Sgouros kalenin Rumlara ait olduğunu, Matteo Kafouris'in ve hemşehrilerinin bu topraklarda işi olmadığı yanıtını gönderir.

Aralık ayı geçmekte, Noel yaklaşmaktadır. Kaleden firar edenler, geri döneceğini söyleyip dönmeyenler olur. Dirençleri kırılmaya başlamıştır. Bir gece Varia gelir. Sgouros'a Frenklerin geldiğini haber verir. Sgouros onu uzaklaşması için ikna etmeye çalışsa da Varia kalmak için diretir ve Sgouros'un ölmesini istemediğini söyleyerek koluna sarılır. Sgouros şaşkındır. Öte yandan Frenklerin sesi gelir. Hızla içeri girerler.

Kaledeki ayaklanma haberini alan prensin aklına ilk gelen düşünce, kızını Maho'nun talihsizliği olmuştur. Doğum gününde havanın kötüleşmesi, fırtınanın patlak vermesi ve son olarak da atalarının kalesinin zapt edilmesi gibi zincirleme olaylar meydana gelmiştir.

Diğer taraftan Mistra Rumlarından daima şüphelendiği için Kral Andronikos'a güveni yoktur. Bir grup adamını ateşkesin çiğnendiğini söylemesi ve Ahaya Prensi adına tazminat istemesi için başkente, kralın huzuruna gönderir. Mistra Rumlarının tuzağına düşmemek için de İstanbul'dan haber gelmeden kan dökülmesini istemez. Kaledekilerin ise artık Mistra Kralından yana umutları kalmamıştır. Dışarıdaki Frenk askerlerine karşı hücumla geçmeye karar verirler. Yaman bir çarpışma yaşanır. Fedor, Varia ve daha birçok kişi yaşamını yitirir. Bir ara kaleye girip kapıları kapatırlar, fakat Sgouros dışarıda kalır. Bir yolunu bulup kaleye girse de Frenk askerlerden biri onu takip etmektedir. Bu kişi başında miğfer olduğu için tanınmamaktadır. Onu içeri sürüklerler. Miğferini çıkardıklarında İoannis de Tournay ile karşılaşırlar.

Sgouros, Varia'nın cesur yüreğine karşılık vermediği için kendini suçlu hissetmektedir. Öte yandan İoannis de Tournay'ın durumu ağırdır. Sgouros ile konuşur, onun sevgisine ve ilgisine layık olmadığını, kendisinin öldürmek için tüm gece onu aradığını söyler. İkisinin bu dünyaya fazla geldiğini, ama Tanrı'nın inayetinin yerini bulduğunu ifade eder. Ona bir yüzük gösterir. Aile yadigarıdır, aslında oğluna vermesi gerekmektedir ama böyle bir şansı olmadığından yüzüğü Ahaya Prensesi'ne vermesini, bir anlığına da olsa o yüzüğü takmasını, sonra hayatında en çok sevdiği adama vermesini ister. Ve ertesi gün de Tournay gözlerini sonsuza dek yumar.

Sonunda Mistra ordusu kaleye gelir. Frenkler ve Rumlar arasında anlaşma yapıldığı, prensin kaleyi kaybettiği haberi dolaşır. Kral kaledekilere başlarına kötü şeyler gelmemesi için kaleyi teslim etmelerini emretmiştir. Kral kaleyi para karşılığında Frenklere verecektir. Sgouros ihanete uğradıklarını haykırınca Sgouromallis sesin geldiği yöne döner. Sgouros'u yakalamalarını söyler, fakat Sgouros ortadan kaybolur.

İzabo da gelir. Baba ocağının düşüşünü görür. Akşamları bahçeye çıkar, bir kuş gibi özgür, çocukluğundaki gibi küçük hisseder kendini. Yine bahçeye çıktığı bir akşam Sgouros yanına gelir. İoannis de Tournay'ın yüzüğünü verir ve söylediklerini aktarır. Tam arkasını dönüp gittiği sırada İzabo onu durdurur. Köylülerin ayaklanmasından konuştuktan sonra İzabo acı çektiğini söyler. Sgouromallis'in buyruğuna onu sevdiği için uymamıştır. Sgouros beraber kaçıp gitmeyi teklif eder. Onu ilk gördüğü günden bahseder. İzabo şakağındaki izi gösterir, onu seven kişinin yaşama şansı olmayacağını söyler. Sgouros ölümden korkmamaktadır. Ancak İzabo bir gece vakti her şeyi, kızını bırakıp hayatını değiştirmeyi göze alamaz. Tournay'ın verdiği yüzüğü Sgouros'un parmağına geçirir. Sgouros sonsuza dek kaybolur. Zervoheris ve Papaz Daniil dışındaki tüm arkadaşları öldürülmüş, rüyalarının kadını tarafından reddedilmiştir. Sgouros ve Zervoheris geri kalan birkaç kişiyle birlikte sabaha karşı Kalamata'dan ayrılarak dağlara doğru yol alırlar.

Bahar gelmiştir. Frenkler ve Rumlar arasında yeniden barış hüküm sürer. Açlık zamanı geride kalmıştır, tarlalar verimlidir. Öte yandan Matteos Kafouris kızı

Bianca'yı kendi soylarından biriyle evlendirmek ister. Amacı düştüğü bu müşkül durumdan kurtulmak ve ardından Cenova'ya gidip yaşamlarına orada devam etmektir. Mistra askeri yöneticisi Sgouromallis, ondan aldığı borçların hiçbirini ödememiştir. Üstelik Sgouromallis'in rütbesi elinden alınmış, tüm mal varlığına devlet tarafından el konmuştur. İstanbul'a gittiğinde kraldan kaleyi prene teslim etmelerine dair emri almayı başarmıştır. Oysa kral bu emri iki Frenk'ten kurtulmak için vermiştir. Sgouromallis'in de dahil olduğu üç kişilik grup Mora'ya doğru yola çıkınca kral kaleyi hiçbir durumda teslim etmemelerini bildiren ikinci bir emir gönderir. Fakat Sgouromallis ilk emri uygulamaya koyar. Bu yaptıklarından dolayı da Mistra'ya gidince yakalanır, hapse atılır. Bianca ise Sgouros'un peşine düşer. Uzak diyarlarda onu arar. Babasının istediği adamla değil, Sgouros ile evlenmek istemektedir.

Kış aylarının başlarında Kalamata'ya tuhaf haberler ulaşır. Uzaklardaki kalelerin bilinmeyen ayaklanmacı köylüler tarafından saldırıya uğradığı, bu kişilerin amaçlarının yerel yöneticileri korkutmak olduğu, yöneticilerin bölge sakinlerine uygulamış oldukları baskılardan dolayı intikam aldıkları öğrenilir.

Sgouromallis hapisten çıkmıştır, fakat meteliksizdir. Kafouris ise verdiği borcun en azından bir kısmını alma derdine düşerek Mistra'ya gider ve uzun süre ondan haber alınamaz. Bianca her şeyi göze alıp Sgouros'un yanına gideceği sırada babası çıkagelir, Cenova'ya gideceklerini söyler. Bianca gitmemekte kararlı görünür. Babası Sgouros'un Skorta'ya gittiğini, prene savaş açtığını söyler. Başkalarından da aynı şeyleri duyan Bianca babasına inanıp onunla gitmek zorunda kalır.

Yıllar sonra Sgouros, Sgouromallis'i dilenci olarak görür. Bu arada prens de Margarita'nın kocası Isnard de Sabran d'Ariano da ölür. İleride Maho, Atina Dükü Guy de Laros ile evlenecektir. İzabo prensin ölümünden sonra bir süre orada kalsa da sonunda Roma'ya gider.

3.1.1. Eserdeki Karakterler

Yazar, bir şeyleri tanımlamak veya bir bireyi sunmak için eserinde karakterler geliştirir. Bu noktada ana karakterler, fon karakterler, düz ve baskın karakterler, yedek karakterler gibi türlerden bahsedebiliriz. Jeremy Hawthorn, karakter türleri açısından

roman kategorilerinin çeşitlerine vurgu yapmaktadır: birincisi; kurgusal yansımalarının filozofik ya da ideolojik destekleriyle tanımlanmış olanlar, ikincisi; esas bir karakterle sınırlı olanlar ve üçüncüsü de olaylar tarafından değişime uğramayan sürekli bireysellik sahibi olan karakterler. Bir edebi karakter gerçek bir insan olabileceği gibi kurgusal bir yapı da olabilir.² Biz de incelediğimiz romanlarda, olayların oluşmasında asli rol oynayan ana karakterleri, olayların gelişiminde az ya da dolaylı etkisi olan yardımcı karakterleri, bunların fiziksel ve ruhsal özelliklerini ele aldık.

Bu ilk eserin ana kahramanı Nikiforos Sgouros'un yanında Prenses İzavella da güçlü bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. İzavella'nın kız kardeşi Margarita, Bianca, Pandelis Zervoheris, Matteos Kafouris, Sgouromallis, Philip d' Anjou, Florent Hainaut, Varia, İoannis de Tournay, Kokkinotrihis, Papaz Daniil, Fedor, Petros, Timotheos, Serafeim gibi birçok karakter esere hayat vermekte, farklı açılar sunmaktadır.

Nikiforos Sgouros: Koyu kestane rengi, yumuşak, dalgalı saçlı, yirmi bir-yirmi iki yaşlarında genç bir adamdır. Kıyafetleri yaşadığı çağın gerisindedir. Keçeden yapılmış sarı bir kaftan belini sıkıca sarmaktadır. Bir fistan giymiş olup dizleri Bizanslılarınkı gibi çıplaktır. Baldırlarının üstünde deri kayışlar vardır. Omzunda geniş ağızlı kısa bir kılıç asılıdır. Çok yönlü bir karaktere sahip olan Sgouros, çabuk öfkelenen ve inatçı bir yapıdadır. Her zaman silahlıdır, korku nedir bilmez. Öte yandan hassas ve hayal gücü kuvvetli biri olarak karşımıza çıkar.

Prenses İzavella: Başı dik, kirpikleri eğik, al yanaklı bir kadındır. Saçlarını sıkıca saran bir başlık takmaktadır. Saçları kestane rengidir. Gözlerinde deniz gibi masmavi bir ışık vardır. İzavella teninin beyazlığını, koyu kestane rengi saçlarını, uzun boynunu Rum olan annesinden, mavi gözlerini Frenk olan babasından almıştır. Her zaman bakımlıdır, diğer soylu kadınlar arasında güzelliğiyle daima öne çıkar. Nadir ve pahalı eşyaları sever. Philip d' Anjou ile olan ilk evliliğinden sonra hatırı sayılır derecede olgunlaşan İzabo kaderine teslim olmuş, toplumsal rolüyle uzlaşmış ve melankolik bir karakterdir.

² Hawthorn, a.g.e., s. 199-200.

Margarita: İzabo'nun kız kardeşidir. Kardeş olmalarına rağmen zevkleri tamamen zıttır. Soylularla sohbet edip şakalaşmayı, muzip hikayeler dinlemeyi, satranç oynamayı sever. Bazen şımarık bir çocuk gibi inatçıdır, bazen ordudaki erkekler gibi küfür eder.

Bianca: Uzun siyah saçlı genç bir kadındır. Başında kırmızı, o zamanlar için değerli bir kumaş olan kadife bir başlık vardır. Babasının Floransa'dan getirdiği kokuları kullanmaktadır. Sgouros'a aşıktır. Başlangıçta daha şımarık ve şehvet düşkünü gibi görünse de içindeki aşk zamanla olgunlaşır, duygularıyla birlikte kendisi de büyür. Karşı çıkmayı, sahiplenmeyi öğrenir.

Pandelis Zervoheris: Nikiforos'un arkadaşı, meyhane sahibidir. Nikiforos Anapli'den ayrıldıktan sonra arkadaşlık kurduğu ilk kişidir. Saf, samimi bir karakterdir. Kalamata Kalesi'nin ele geçirilme planı gündeme geldiğinde heyecanla Nikiforos'un yanında yer almıştır.

Matteos Kafouris: Bianca'nın babasıdır. Doğu'nun birkaç önemli ismiyle beraber Frenk soylu sınıfının tümünü elinde tutmaktadır. İhtiraslı bir karakterdir. Amacı nüfuzunu genişletmek, önemli toprakları ele geçirmek olsa da bunları gerçekleştiremez.

Sgouromallis: Otuz beş yaşlarında genç ve yakışıklı bir adamdır. Bukleli saçları geniş alnına dökülmekte, kırmızı dudakları parlamaktadır ve dişleri inci gibidir. Nikiforos'un anne tarafından akrabasıdır. Türlü dalavereler çevirmiş, Nikiforos'un ölümünü istemiş, sonunda meteliksiz ve perişan bir halde kalmıştır.

Philip d' Anjou: İzabo'nun ilk eşi Philip, kendisinden daha uzun boya sahip, sarışın, genç bir adamdır. Genç yaşta hastalığa yakalanır ve yaşamını yitirir.

Florent Hainaut: İzabo'nun ikinci eşidir. Mavi gözlü, güçlü yapılı bir adamdır. Cesur, yöneticilikte kabiliyeti olan, biraz kuşkucu bir karakterdir.

Varia: Orta boylu, yüz hatları yuvarlak, on yedi-on sekiz yaşlarında bir kızdır. Belirgin elmacık kemiklerinin üzerinde buğulu, çekik gözleri parıldamaktadır. Yaşadığı kötü tecrübeler onda travmaya sebep olmuş, ancak Nikiforos'un gelmesiyle yeniden hayata dönmüştür.

İoannis de Tournay: Kalavrita Baronu Geoffroy de Tournay'ın ilk oğludur. On beş yaşında iken babası tarafından Fransa Krallığı'na gönderilmiş, on sekiz yaşında savaş sanatları üzerine eğitim almıştır. Yiğit bir şövalye olan İoannis İzabo'ya aşiktir.

3.1.2. Değerlendirme

Angelos Terzakis'in en önemli romanlarından biri olan *Pringipesa İzabo* ilk olarak 1937-1938 yıllarında *Kathimerini* gazetesinde tefrika edilir. Eserin bu hali yazarı tatmin etmez, öyle ki bu tatmin olmama hissi yıllarca sürer, yazar 1940 kışında Arnavutluk'un dağlarında İtalyanlara karşı savaşırken dahi devam eder. 1941 yılında başkenti kırıp geçiren çetin kış, açlık ve işgal koşullarında kalem ve kağıdı eline alıp İzabo'nun hikayesine yeniden başlar.³

Eser Ortaçağ dönemine, 1292-1297 yıllarına tarihlendirilmektedir. Yer Frenk hakimiyetindeki Mora Yarımadası'dır. Okuyucu tarihsel olarak böylesine uzak bir dünyaya yolculuk eder ve bu dünyanın farklı unsurlarını tanıma fırsatı elde eder: işgalcilerin âdetleri, kölelerin yaşamı, dönemin politik ve toplumsal karakteri, güçlülerin ve güçsüzlerin kaderi, entrikalar, ihanetler, insanların güce ve aynı zamanda dayanışmaya olan ihtiyacı, yüksek ülkülerin başarılması konusunda teşvik edici role sahip aşk unsuru sözleşmeleri yıkar ve özgürlüğün kendisiyle özdeşleşir.

Bu süreci temsil eden kahraman Nikiforos Sgouros, tarihi bir kişilik olan İzabo'nun tersine kurgusal bir karakterdir. Genç ve yakışıklı bir adamdır. Tanımadığı bir kadın ona ilham verir. Bir gece atıyla yıldırım gibi önünden geçer ve o zamandan sonra varlığını tümüyle alt üst eder. Sütannesinin dualarını kılıç olarak kuşanır, Astritis adındaki atı, kimliğinin kanıtı olan bir yüzük, kalbindeki aşk ve korkuyla işgalcilerden kaçıp bilinmeze gider. Yaşama arzusu hızla kabusa dönüşür, daha ilk adımlarında ihanetle, güçlünün gücü ve güçsüzlüğüyle, köleliğin acizliğiyle tanışır. Bir gece gizli aşkının Villehardouinlerin hakimiyetindeki Ahaya'nın Prensesi İzabo olduğunu öğrenir. Bir süre Kalamata Kalesi'nde yaşar. Görüp öğrenir, denizlerdeki korsanları dahi takip eder, tehlikeli fakat özgür yaşamlarının tadına varır, tecrübe edinmiş olgun

³ (Çevrimiçi), <http://ola-ta-kala.blogspot.com/2016/10/1941.html>, 13 Şubat 2019 .

biri olarak kaderini değiştirmeye çalışır. İşgalciler tarafından kle edilmiş, gururlarıyla oynanmış kişilerin güvenini kazanır. Güçlü bir ihtilalci olur, İzabo'ya duyduğu aşkın özgürlüğe duyduğu aşk olduğunun farkına varır. İzabo Andravida'da iken İzabo'nun Kalamata'daki kalesini zapt eder, birlikleriyle mücadele eder, yol arkadaşlarıyla zgr ruhların sığınadığı olan dağlara çıkar. Dürüst ve sözünün eri bir adam olan Sgouros, İzabo'yu kendisiyle gitmesi için ikna etmeye çalışır, fakat hiç olmadığı kadar umutsuz olan İzabo, acımasız bir dönemin kurbanı olarak kaderine boyun eğer. Hem Frenk hem Rum, içten kuşatılmış, devasa gözlerinde asırlık kederle hem anne hem eş hem prenses İzabo, mutlu olmamak üzere mühürlenmiş kaderiyle onunla gidemez. Sembolize ettiği dünyaya boyun eğmeye mahkumdur.

Eser büyük ölçüde Batı'daki şövalye romanlarının izinden gider, konusunu aşk ve savaştan alır. Anlatının eksenleri Frenkler, Yunanlar ve korsanlar arasındaki mücadeleler ve genç Yunan Nikiforos Sgouros'un Prenses İzabo'ya duyduğu tutkulu aşktır. Fakat ikisi de mücadelenin karşıt taraflarında bulunduğundan ve aralarında sosyal açıdan bulunan uzaklık büyük olduğundan ulaşılamaz bir ilişkidir. Eserin 1945'teki genişletilmiş ikinci baskısının olay örgüsünde ulusal bağımsızlık unsuru baskındır, çünkü Terzakis bu romanı Alman işgali döneminde, Frenklere karşı olan mücadeleyi kullanarak ağdaş Yunanistan'da olup bitenleri konuşturmak için yazmıştır.⁴

1938 ve 1945 yılları arasında eserin ruhu büyük ölçüde değişime uğramıştır. Nikiforos Sgouros yalnızca Frenklerle rekabet halinde olan bir soylu ocuk olmaktan çıkar, vatansever ve mücadeleci biri olur. Aynı şekilde Frenkler de yalnızca soylu şövalyeler değildir. Sadist bir eğilimle davranan, önemsiz bir nedenden dolayı acımasızca cezalandıran amansız işgalcilerdir. Burada Almanların resmi çizilir. Elbette roman içeriğindeki şövalye ruhunu kaybetmez. Değişiklikler eklenti halindedir, şahışlar ilkini kaybetmeksizin ikinci bir aı daha kazanırlar.

Eserde Yunanların yanında Slavlar da görülür. Slav bir köylü aile işgalciler tarafından haksızlığa uğramıştır. Frenk bir şövalye küçük Slav bir kız olan Varia'ya

⁴ Angela Gavrilı, **İ Pringipessa İzabo**, (evrimii), https://www.diavasame.gr/page.aspx?itemID=PPG1385_518, 08 şubat 2019.

tecavüz eder. Bunun intikamını alan babasının yaşamı ise darağacında son bulur. Slav aile köylülerin ayaklanmasına önderlik ederken küçük Varia, Sgouros'a aşık olur. Eserdeki Slavlar metin içerisindeki güncel konulardan birine daha işaret etmektedir: Slavlar Rusların, daha doğrusu Sovyetlerin temsilcisidir. İşgalin sonraki aşamasında hakim olan sol havanın etkisine işaret etmektedir. Slavlar okuyucuda bir sempati doğurur. Ayrıca Sgouros Varia'nın çalkantılı ruhunu sakinleştirerek onda mucizevi bir etki yaratır.

Romanın ilk baskısında kahramanın prensesi kazandığını, soylu Frenklerle bir bakıma eşit hale geldiğini görüyoruz. İşgal dönemindeki baskısında ise kahraman İzabo'yu terk eder, İzabo birçok sahnede karşımıza çıkmaz. Nikiforos'un hisleri Varia'ya doğru yönelir. Okuyucu yazarın kahramanını "sağlıklı" ve ihtilalci bir çözüme yönlendirmiş olabileceği konusunu sorgular: Prensesi terk edip halkla birleşmek.⁵

Sgouros doğup büyüdüğü yer olan Anapli'den ayrılmak zorunda kalır, gömleğinde Sgouros ailesinin simgesiyle soylu kökenini vurgular, bir ata sahip olmasıyla – o dönem yalnızca Frenklere tanınan bir imtiyaz – diğer Yunanlardan farklılık gösterir. Anapli'den ayrılmasıyla birlikte karakterinde aşamalı bir değişim gözlenir. Başlangıçta soylu kökenini yaşatma ve bireysel özgürlük arayışı çabasında olsa da zamanla aşk ve ulusal görev arasında tereddüt yaşar, neticede bilinçli bir yaşam tarzına yönelir. Yola çıktığında yaşam karşısında tecrübesizdir, ufku sınırlıdır. İlarionas ile olan diyalogu bunu destekler niteliktedir:

- Mistra ne tarafa düşüyor? O tarafa mı? diye sordu ve doğu tarafını gösterdi.
- Ne söylüyorsun çocuğum? Nereye gittiğini bilmiyor musun? Mistra arkada, gösterdiğin tarafın tam tersi yönünde. Dağların arkasında, aşağıda, Lakremonia'da.
- Lakremonia hangi devlettir?
- Tanrım! Öyle görünüyor ki yumurtadan yeni çıkıyorsun. Lakremonia devlet mi? Lakremonia bir şehir, Anapli gibi, Argos gibi...⁶

⁵ Angela Kastrinaki, "Anamesa stin İzabo kai sti Varia", *Nea Estia*, S 146 (1718), 1999, s. 809-819, (Çevrimiçi), <http://www.ekebi.gr/magazines/ShowImage.asp?file=174718&code=1240>, 24 Nisan 2019.

⁶ Terzakis, *a.g.e.* s. 68.

Arkadaşlık edecek birilerini arar, bu arayışına yanıtı Zervoheris ve Kokkinotrihis'te bulur. Aşkta reddedilmeyi yaşar, acımasız gerçeklikle yüzleşir, edindiği tecrübeler sayesinde olgunlaşır ve kendi yolunu bulur. İç çatışmaları onu harekete geçmeye teşvik eder:

Meşin kılıfı tutan eli birdenbire gevşedi. Düşüncelerin fırtınalı denizinde yeni bir fikir sınırlarını yatıştırdı. Ve umut, yegane araç mıdır? Prensese giden yolu böyle bulacağını hesaba katmamış mıydı? Elinde bu yazı olmadan ona nasıl yaklaşacaktı, ne diyecekti? Kalenin kapısındaki ilk teşebbüsün ardından birkaç hafta geçtikten sonra ilk öfkesi dinmiş, yatışmıştı...

Hayır, hayır, belki de yazıyı açmakta gecikmişti, belki de faydası yoktu. Belki de tehlikeliydi, kim bilir... Korkmuyordu, hayır. Ama bu kanıtlar, kendisi karşısındaki bu mazeretler yok yere eziyet çekmediğine dair olan umudunu diri tutuyordu...⁷

Sgouros'un hayatına üç kadın karakter girer. Biri gerçekleştirilemez düş olan İzabo'dur. Sgouros güzel bir sahnenin sonunda onu kendisiyle gitmesi için çağırırsa da İzabo bunu reddeder. Diğeri ona aşık olmuş ve farklı yollarla ona yardım etmiş olan Cenevizli Bianca'dır. Üçüncüsü de bir Frenkli tarafından tecavüze uğramış Slav Varia'dır. Saf ve samimi bir aşkla Sgouros'u sevmiş ve kaledeki mücadelede yaşamını yitirmiştir.

İzabo ya da Zabea olarak da bilinen İzavella Villehardouin, *Hroniko tou Moreos* adlı eserde bahsedildiğine göre, Ahaya Prensi II. William Villehardouin'in en büyük kızı ve asıl varisidir. Anne tarafından kökeni Bizans'a dayanmaktadır. Annesi Epir Despotu Mihail'in kızı Düşes Anna'dır. Yaşamı siyasetin çarklarına karışır, yaptığı evlilikler ona diplomasi tarafından dayatılır, kaderi Ahaya Prenslığıyle özdeşleşir.⁸

⁷ A.e., s. 174.

⁸ (Çevrimiçi), http://homouniversalisgr.blogspot.com/2015/05/blog-post_32.html, 15 Şubat 2019.

İzabo tanrısal ve hastalıklı bir varlıktır. İtalya'daki ergenlik yıllarında edindiği acımasız deneyimler ve kadercı bir düşe teslim olmasından dolayı Nikiforos'un onun tehlikeli hayatına nasıl gireceği konusunda çaresizdir.⁹

İzabo güzel ve önemli bir kadındır, fakat aynı zamanda onu seven tüm erkeklere ölüm getiren bir kadere sahip olduğuna inanmaktadır. Bu ilk olarak Kokkinotrihis'in Sgouros'a söylediklerinde karşımıza çıkar:

- Kötü bir iz. Yatağına kim girerse Azrail'le tanışır.¹⁰

Daha sonra Sgouros ve İzabo'nun gece yarısı bahçedeki son konuşmalarına tanık oluruz:

- Buradakini görüyor musun? Görmüyorsun... Karanlık engel oluyor... Sağ eli alnından şakağına kayd, kara lekeyi gösterdi.
- Görmüştüm, dedi Sgouros kaygısızca gülümseyerek.
- Gülme! Bu, ölümün izi. Beni bir defa sevmiş olan yaşama veda eder...¹¹

Tarih, gelenek, kıyafet, yer, dil, kültür gibi unsurların en ince ayrıntısına kadar sahnelendiği eserde, Ortaçağ dönemi ustaca sergilenmiştir. Dolayısıyla son derece büyüleyici ve ikna edici bir atmosfer hakimdir. Olay örgüsünde kendilerine özgü ses ve görünümleriyle beliren birçok karakterin arasında, olayların girdabına hapsolmuş iki farklı ama tamamlayıcı ana karakterle zamanda bir yolculuğa çıkarız.

Yazar muhtemelen *Hroniko tou Moreos (Mora Güncesi)* adlı eseri fazlasıyla incelemiş olmalı ki uzak bir döneme ait bu derece yoğun bilgiyi gözler önüne sermiştir. Kelime dağarcığı, yaşamın ağır ritmi, hanlar ve gece yürüyüşleri, ulaklar ve atlar,

⁹ Vangelis Hatzivasileiou, "O Angelos Terzakis kai to İstoriko Mithistorima", **Nea Estia**, S 146 (1718), 1999, s. 820-828, (Çevrimiçi),

<http://www.ekebi.gr/magazines/ShowImage.asp?file=174729&code=1754>, 24 Nisan 2019.

¹⁰ Terzakis, **a.g.e.**, s. 202.

¹¹ **A.e.**, s. 530.

mücadeleler, meslekler, aristokrat işgalcilerin ve zapt edilen yoksulların yaşamı, kılık kıyafetlerdeki ve eğlence biçimlerindeki ayrıntılar, roman karakterlerinin yanında tarihi şahıs ve olaylar, ideologlar ve çıkarıcılar, hainler ve saf mücadeleler, Frenk egemenliğindeki tüm Mora Yarımadası eşsiz biçimde sunulmaktadır.¹²

Birçok dile tercüme edilen eserde, Terzakis, Hellenizmin tarihi geçmişine, Frenk egemenliğine döner. Genç Nikiforos'un gözünde bağımsızlık için mücadele eden Yunanların gücü fark edilir. İzabo ise zayıflamakta olan Frenkleri temsil eder. Metinde Terzakis'in aşk ve insan ilişkileri açısından kötümser tavrı göze çarpar. Sıradışı iki insanın güçlü çekimi neticede tamamlanamaz vaziyette kalır.¹³

3.1.3. Yazar Hakkında

Angelos Terzakis 1907 yılında Nafplio'da dünyaya gelir. Atina Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olur, fakat kendini edebiyata adar. On sekiz yaşında *O Ksehasmenos kai alla diigimata (Unutulmuş ve Diğer Hikayeler)* başlığıyla ilk kitabını yayımlar. 1932 yılında iki ciltlik bir roman yayımlar, fakat bu eser ilgi görmez. Bir sonraki yıl *İ Parakmi ton Skliron (Acımasızların Düşüşü)* adlı eseri ithografik türden sıyrılıp epik bir üslup kazanır. 1938 yılında *İ Pringipesa İzabo (Prenses İzabo)* yayımlanır. 1951'de toplum üzerine düşünsel bir metin olan *Dihos Theo (Tanrısız)* adlı eseri, 1957'de ise *Mistiki Zoi (Gizli Yaşam)* adlı romanı yayımlanır.

Ayrıca *Tou Erotai kai tou Thanatou (Aşk ve Ölüm Üzerine)*, *Fthinoporini Simfonia (Sonbahar Senfonisi)*, *Aprilis (Nisan)* gibi öykü kitapları, *O Aftokrator Mihail (İmparator Mihail)*, *To Gamilio Emvatirio (Düğün Marşı)*, *İ Nihta sti Mesogeio (Akdeniz'de Gece)*, *O Stavros kai to Spathi (İstavroz ve Kılıç)*, *Theofano* gibi daha çok tarihsel içerikli tiyatro eserleri kaleme alır.

Terzakis *Pnoi, Logos, İdea, Epohes* gibi dergilerin de yöneticiliğini yapar, 1964'te *Elliniki Epopiia 1940-41 (Yunan Destanı 1940-41)* başlıklı tarih kitabını yazar. 1937 yılından 1968 yılına kadar Ulusal Tiyatro'da sekreter, sanat müdürü, genel

¹² (Çevrimiçi), http://anagnostria.blogspot.com/2010/01/blog-post_29.html, 11 Şubat 2019.

¹³ (Çevrimiçi), http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/corpora/content.html?t=3,2096, 10 Şubat 2019.

müdür gibi görevlerde bulunur. 1969 yılında Atina Akademisi tarafından edebiyat ödülüne layık görülür, 1937’de ise Akademi’nin üyeliğine seçilir.

Terzakis en iyi düzyazı yazarlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öykü ve romanlarında kuvvetli bir anlatım üslubuna sahiptir. Olay örgüsü, tasvirler, diyaloglar, ikonlar gerekli atmosferi yaratır. Tasvir ettiği her nesneye canlılık ve gerçekçilik katmaktadır.

Angelos Terzakis 1979 yılının yaz mevsiminde yaşamını yitirir.¹⁴

Genel hatlarıyla realist bir yazar olsa da kahramanların iç dünyalarına ayrı bir ilgi gösterir. Bazı noktalarda iç monolog kullanarak bilinç akışına göre, geçişi bir ruhsal durumdan diğerine verir. *Meneksedeneia Politeia* adlı eserinde kahramanlar yine aynı varoluşsal çıkmazla karşı karşıya gelirler. *Dihos Theo* ve *Mistiki Zoi* adlı eserlerinde Terzakis’in bilinen düzyazı motifleri hüküm sürer. Dostoyevski, Çehov ve Camus gibi yazarlardan etkilenen Terzakis, hayat karşısındaki kötümser duruşuyla dikkat çekmektedir. Yazarın eserlerinde kadın ayrı bir yere sahiptir, çünkü kendisi kadına metafizik bir his beslediğini ifade etmektedir. Kadın kahramanlar erkek kahramanların hayatında etkili bir rol oynar. *Pringipessa İzabo* adlı tarihi romanda İzabo, Nikiforos Sgouros için böyle sarsıcı bir varlık rolündedir.¹⁵

Eserleri

Roman

- Desmotes (1932)
- İ Parakmi ton Skliron (1933)
- İ Meneksedeneia Politeia (1937)
- İ Pringipesa İzabo (1945)
- Taksidi me ton Espero (1946)

¹⁴ Dimitris Kitriotis, Giannis Milonas, **Viografies, Ergografies Ellinon Singrafeon**, 20.bs., Atina, Ekdoseis Pataki, 2002, s. 353-354.

¹⁵(Çevrimiçi),
http://www.greeklanguage.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/corpora/content.html?t=3,2096,
10 Şubat 2019.

- Dihos Theo (1946)
- Í Mistiki Zoi (1957)

Öykü

- Ksehasmenos (1925)
- Fthinoporini Simfonia (1929)
- Tou Eroti kai tou Thanatou (1943)
- H Storgi (1944)
- Aprilis (1946)

Tiyatro

- Aftokrator Mihail (1936)
- Gamilio Emvatirio (1937)
- Stavros kai to Spathi (1939)
- Eilotes (1939)
- Eksousiastis (1942)
- To Megalo Paihnidi (1944)
- Agni (1949)
- Theofano (1956)
- Nihta sti Mesogeio (1956)
- Ta Litra tis Eftihias (1959)
- Thomas o Dipsihos (1962)
- Progonos (1970)¹⁶

¹⁶ (Çevrimiçi), <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=394>, 23 Nisan 2019.

3.2. Kapetan Mihalis Adlı Romanın Özeti

Romanın konusu¹⁷, 1889 Ayaklanması'ndan hareketle, Türk egemenliğinden kurtulup bağımsızlıklarını elde etmeye çalışan Giritlilerin mücadelesidir. 1889 Ayaklanması'nın kahramanı Kaptan Mihalis, uzun yaşamı boyunca Girit'in defalarca ayaklandığını, tekrar ve tekrar kana bulandığını, daha sonra tekrar Osmanlı egemenliğinde kaldığını görmüş, hayat dolu bir insan olan Kaptan Sifakas'ın oğludur.

1866'da Arkadi Manastırı havaya uçmuş, 1878'de yeniden ayağa kalkmış, fakat tekrar düşmüş ve 1889 yılının eşiğinde Girit'in yüreği yine taşmaya başlamıştır.

Boyun eğmez bir mücadeleci olan Kaptan Mihalis, Girit özgürlüğe kavuşana kadar siyah giymeye, tıraş olmamaya ve asık suratla dolaşmaya yemin etmiştir. Bir akşam kan kardeşi Nuri Bey kendisini evine davet eder. Biri bey oğlu, diğeri reaya olan bu iki kişi aynı köyde doğmuştur. Nuri Bey'in amacı Kaptan Mihalis'in ağabeyi Manousakas'ın devlete hakareti üzerine ona uyarıda bulunmaktır. Orada Nuri Bey'in karısı Emine ile karşılaşınca ruhuna bir şeytan hakim olur. Tüm çabalarına rağmen onu aklından çıkaramaz.

Büyükkale'nin ileri gelenlerinden Kaptan Poliksingis ise bir deprem esnasında Emine'yi tesadüfen görür, ona yardımcı olur. Yıllardır bu Çerkez kızını görmek isteyen Poliksingis ona aşık olur. Bu olayı öğrenen Kaptan Mihalis'in yüreğine bir bıçak saplanır.

Bu arada Poliksingis'in yeğeni Vangelyo ile Kaptan Mihalis'in kardeşi öğretmen Titiros evlenecektir. Vangelyo bu işe gönüllü olmasa da amcasının zoruyla razı olur. Bir gün Kaptan Mihalis at üstünde köy kahvesine gelir. Oradaki herkesin dışarı çıkmasını, tek başına kahve içmek istediğini söyler. Birçoğu galeyana gelip ona saldırmak istese de birkaç ihtiyar ortamı sakinleştirir. Ertesi gün üç elçi olayı izah etmek ve gerekenin yapılması konusunda direktmek için paşa konağına gider. Türkler karar almaya çalışırken üç Rum da Metropolitliğin yolunu tutar. Türkler suçlu olanın cezasını çekmesi yönünde karar alırken Rumlar da Metropolit'in paşaya gitmesini, bir

¹⁷ Nikos Kazancakis, **O Kapetan Mihalis**, Athina, Ekdoseis Kazantzaki, 2017.

daha böyle bir şey yaşanmayacağını söylemesini isterler. Metropolit de paşa da kendi taraflarını idare etme yönünde karar alır.

Derken Paskalya zamanı gelir. Kaptan Mihalis Tanrı'ya saygı duysa da böyle kutsal günlerde kiliseye gitmez, rahipleri sevmezdi. Girip mum yakmak için kilisedeki kalabalığın dağılmasını beklerdi.

Kaptan Mihalis içindeki şeytanla mücadele ederken Nuri Bey de babasının ölümünden sorumlu olan Kaptan Mihalis'in ağabeyi Manousakas'tan intikam alma peşindedir. Babasının katilinin çocuklarının, kardeşlerinin, yeğenlerinin hayatta olması, evlenip çoluk çocuğa karışması, eğlenmesi onun kanına dokunur. Nuri Bey Manousakas'ı öldürür, ancak kendisi de erkeklik organlarından yara alır. Bu durumda Kaptan Mihalis ondan intikam alamaz. Yarası iyileşmeye başlar, ama Emine'nin küçümsemelerine dayanamayınca kendini öldürür. Bu arada Emine'nin de Kaptan Poliksingis ile ilişkisi vardır. Ölüm haberi Büyükkale'de çatışma ve karışıklıklar yüzünden zaten gergin olan havayı daha da ağırlaştırır.

Kaptan Poliksingis, Emine ile evlilik hazırlığındadır. Kaptan Mihalis'ten sağdıcı olmasını ister, fakat o bunu hiddetle reddeder.

Kısa süre içinde çevre köyler ayaklanır, Türklerle Hristiyanlar birbirlerine girer. Bursalı olan paşa, Girit'in bu kargaşası karşısında şaşkındır. Nuri Bey'i Kaptan Mihalis'in öldürdüğünü zannedenler her gece onun kapısına gelir.

Öte yandan hor görülme, aşağılanmaktan usanan Titiros, karısı Vangelyo'nun kardeşi Dimantis'i zehirleyerek öldürür. Bu ölümden kocasının sorumlu olduğunun farkında olan Vangelyo da kendini asarak öldürür.

Rumlar Metropolit'e Atina'ya gidip kralla görüşmesini, kendilerine yardım göndermelerini isterler. Fakat anavatan Yunanistan güçsüzdür, elinden bir şey gelmez. Öte yandan Anadolu askerleriyle dolu gemiler gelir. Ağaların teşvik etmesiyle Türk askerler ateş açarak yollara dökülür.

Kaptan Mihalis yeğeni Kozmas'a adaya dönmesini, Girit'in ona ihtiyacı olduğunu belirten bir mektup yazar. Birkaç gün sonra isyan başlar. Birçok Rum günler öncesinden kaçıp gider. Kıyımlar başlayınca metropolit telaşla paşaya gider, tez elden

nizamiyelerini salmasını, kıyımın durdurulmasını söyler. Paşanın buyruğu üzerine kaçıp giden Hristiyanlar Kale'ye döner. Kaptan Mihalis ve beraberindeki birçok kişi dağa çıkmaya hazırlanır. Köylüleri peşine takıp Selena Dağı'na çıkar, üzerinde “YA ÖZGÜRLÜK YA ÖLÜM” yazılı bir bayrak açar.

Çarmıh Yortusu'nda Emine vaftiz olacaktır. Herkes merakla bu günü beklemektedir. Emine Kaptan Poliksingis'i seçmiş olmaktan memnundur, fakat aklı Kaptan Mihalis'tedir. Bir taraftan özgürlük için mücadele verip diğer taraftan içindeki şeytanın tutsağı olması Kaptan Mihalis'i kendi içinde sürekli bir hesaplaşmaya sevk eder.

Bu arada Hristiyan olma ve Kaptan Poliksingis ile evlilik hazırlığı içerisinde olan Emine, Türkler tarafından kaçırılmaya kalkınca manastırda nöbet tutmakta olan Kaptan Mihalis oradan ayrılır, Emine'yi alıp bir akrabasının evinde saklar. Türkler İsa Efendi Manastırını kuşatırlar ve manastır yerle bir edilir. İçindeki şeytanla mücadele etmekte olan ve bu olaydan onu sorumlu tutan Kaptan Mihalis Emine'yi öldürür.

Kaptan Mihalis'in babası Kaptan Sifakas alfabeyi öğrenmeye çalışır. Amacı gördüğü her yere “YA ÖZGÜRLÜK YA ÖLÜM” yazmaktır. Büyükbabanın evine Yunan bir asker gelir, elinde büyük oğlu Kostaros'un oğlu Kozmas'ın mektubu vardır. Mektupta umut yoktur. Yunanistan'dan bir fayda olmadığı, anavatanın Frenklerden de yardım görmediği, büyük devletlerin Girit'in şu an için Sultan'da kalması gerektiğini savundukları, kendilerinin pazarlığa girip Sultandan imtiyaz elde etmek zorunda oldukları yazılıdır. Daha sonra mektubu Kaptan Mihalis'e ulaştırır. Kaptan Mihalis mektubu okur, fakat teslim olmamaya kararlıdır.

Sultan paşaya asileri yakalayıp zincire vurmasını salık verir. Metropolit de bunu haber alır. Kaptan Mihalis'e kaçıp gitmesini söylese de o dinlemez.

Daha sonra Kaptan Mihalis'in yeğeni Kozmas Girit'e gelir. Yahudi bir kadınla evlenmiştir. Baba evine gider, karısını tanıştırır. İhtilalcilere, teslim olma anlaşmasının haberini getirmiştir.

Kaptan Sifakas merdiven tepesinde çan kulesine yine “YA ÖZGÜRLÜK YA ÖLÜM” yazdığı sırada dengesini kaybedip düşer. Bir elinde fırça bir elinde boya

tenekesi yazı yazarken yaşamını yitirir. Ölmeden önce torunu Kozmas'ı görmek ister, ona haber salınır. Kozmas büyükbabasına gider, onu son kez görmüş olur.

Tüm kaptanlar silah bırakır, fakat Kaptan Mihalis boyun eğmeyi reddeder. Kozmas onu ikna etmek için bulunduğu barınağa gider ama babasının gölgesi, içinde ayaklandığı için neticede kendisi de orada kalır. Mücadele ateşi içinde Kaptan Mihalis her türlü korku ve umuttan sıyrılmıştır. Kısa süre sonra amca ve yeğen Türklerin son saldırısında yaşamlarını kaybederler.

3.2.1. Eserdeki Karakterler

Kaptan Mihalis ve Nuri Bey eserin ana kahramanlarıdır. Ana kadın kahraman ise Emine'dir. Kaptan Mihalis'in kardeşi Manousakas, Kaptan Poliksingis, Kaptan Mihalis'in babası Kaptan Sifakas, Manousakas'ın oğlu Thodoris, Nuri Bey'in yeğeni Hüseyin, Titiros, Bertodoulos, Efendina Kavalina, Ventouzos, Fourogatos gibi ikincil karakterler hikayeyi farklı bir şekilde ilerletirler.

Kaptan Mihalis: Yuvarlak kara gözlü, kısa kalın enseli, iri yarı, güçlü, inatçı, yiğit, saygılı, özellikle kadın cinsine karşı sert yapıda biridir. Karısını küçümser, onu hesaba katmaz. Edep ve utangaçlıktan kaynaklı olarak kızına bakmaz. Bunu kızı Rinyo'yu gördüğünde "Bu kız da kim? Onu bir yerde görmüştüm ama nerede?"¹⁸, sözlerinden anlıyoruz. Geleneksel ve inançlı Giritli Yunan unsuru göze çarpmaktadır. Sert, delikanlı Giritli bir kaptan modeli çizilmektedir. Girit düşünce tarzına sahip yoğun karakteristik özellikleri olan coşkun bir kişiliktir.

Kaptan Mihalis yaşamını Girit'in kurtuluşuyla, neslinin kahraman geçmişiyle, 1821 İhtilali'nin kahramanlarıyla özdeşleştirmiştir. Her Pazar Girit'in özgürlüğe kavuşması için Aziz Minas'a dua eder. Hemşehrilerine büyük saygı duymaktadır. Yaşamını Girit'in özgürlüğü için kurban ettiğinden, ölümü Girit'le ilişkilendirilmektedir.

Nuri Bey: Kaptan Mihalis'in kan kardeşi Türk ağadır. Akıllı, şişman, geniş alınlı, yuvarlak yüzlü, kara çekik badem gözlüdür. Huzurlu Anadolu güzelliğine sahip

¹⁸ Kazancakis, a.g.e., s. 214.

Nuri Bey, Türk halkını temsil eden güçlü bir kişiliktir. Babasının katili Manousakas'ı öldürmeye çalışır. Bu mücadelesinde başarılı olur fakat ağır biçimde yaralanır. İnsanların yaralayıcı sözlerine dayanamayıp yaşamına son verir.

Emine: Ay yüzlü, iri badem gözlü, son derece çekici ve gösterişli bir genç kadındır. İstanbul'da babası tarafından yaşlı bir paşaya satılır. Daha sonra onu Giritli Nuri Bey alır. Nuri Bey ile ilişkisi olmasına rağmen, Kaptan Mihalis'e gönül verir. Daha sonra Kaptan Poliksingis'le tanışır ve ona aşık olur. Ölümü Kaptan Mihalis'in elinden olur.

Poliksingis: Giritli cesur bir ihtilalcidir. Emine'ye aşık olur ve onunla duygusal bir ilişki yaşar. Nuri Bey'in ölümünden sonra evlenmeye karar verirler. Fakat savaş başlayınca planları engellenir. Poliksingis savaşa gider, Emine ise ardında kalır. Daha sonra Poliksingis, Emine'nin ölüm haberini alınca bir mağaraya kapanır.

3.2.2. Değerlendirme

Roman 1889 Ayaklanması sırasında, Girit Büyükkale'de, bugünkü Kandiye'de geçmektedir. Fakat anlatım içerisinde daha önceki ayaklanmaların kahramanlarına da göndermeler yapılmaktadır.

Nikos Kazancakis, *Kapetan Mihalis* adlı romanında ana karakterin yaşamı üzerinden farklı konular sunar. Vatan sevgisi, özgürlük, atalara duyulan saygı işlenen başlıca konulardır. Romanın sonundaki bilgilerden ana kahramanın yazarın babası olduğunu öğreniriz.¹⁹ Eserde Türkler ve Yunanların işgal eden ve işgal edilen olarak birlikte yaşadığı Büyükkale'deki yaşam anlatılmaktadır. Manousakas'ın Nuri Bey tarafından öldürülmesi ve sonrasında Nuri Bey'in kendi yaşamına son vermesi hikayenin doruk noktasıdır. Amca Kaptan Mihalis ve yeğeni Kozmas'ın mücadele alanında özgürlük uğruna kahramanca ölmesi hikayenin sonuca ulaştığı noktadır.

Yazar eserinde Kandiye-Büyükkale'nin ve orada yaşayan insanların geniş bir resmini çizer. Oldukça doğal betimlemeler yapılır, bu da büyük hayal gücüne

¹⁹ A.e., s. 545.

gereksinim duymadan dönemin bir sinema gösterimini izlememizi sağlar. Aşağıda romandan alınan kısa paragraf bunu kanıtlar niteliktedir:

Sol yana, limandan yana, kayıklara, sandallara, denize baktı. Ta uzaklara dek rıhtım uğuldamada; tüccarı, denizcisi, kayıkçısı, hamalı, zeytinyağı ve şarap fiçıları, keçiboynuzu yığınları arasında gidip geliyor, bağırıp çağırıyor, arabaları yükleyip boşaltıyor, güneş batıp da kale kapıları kapanmadan işlerini bitirmek için acele ediyorlardı. Deniz için için kaynıyor, liman çürük turunc, keçiboynuzu, şarap ve zeytinyağı kokuyordu...²⁰

Kazancakis bu roman üzerinden dönemin isyancılarının özgürlük ve birlik atmosferini okuyucuya taşır. Amacı tarih yazmak değil, ideolojik amaçlar için tarihi konu edinmektir. Böylece tarihin edebiyattan uzak olmadığını, iki unsur arasında bulunan ayırıcı çizginin sadece zihnî olduğunu, birleşmeye müsait olduğunu görüyoruz. Ayrıca kadın cinsine karşı toplumdaki hakim anlayışı ve dönemin kadın rolünün önemsiz olduğunu tespit ediyoruz. Kadınlara saygı duyulduğu, fakat erkeklere nazaran daha alt bir konumda bulundukları göze çarpmaktadır. Kadın her zaman erkeğin isteğine boyun eğer. Kızlar on iki yaşından itibaren evlenene kadar erkekler evde olduğu zaman haremlikten çıkmazlar, bu yüzden babalar kızlarını tanımazlar. Kaptan Mihalis'in Titiros'un düğününde karısına kendi kızını işaret ederek kim olduğunu sorması buna bir örnektir. Erkeğin ağır gölgesi her yerde mevcuttur.

Ana kahramanın eylemlerinde atalarının ne kadar büyük bir role sahip olduğu açıktır. Onlara karşı o kadar çok saygı duymaktadır ki evin duvarlarına onların fotoğraflarını asmıştır. Girit diyalektine verilen önem de dikkate değerdir. Kaptan Mihalis'in önceliği geleneklere ve özgürlüğe olan inanç olduğu için eğitimi birçok kez küçümsemiştir. Bunu yeğeni Kozmas için sarf ettiği sözlerden anlıyoruz:

- Okuyormuş, şuna bak, ne okuyor ola ki? O da amcası Titiros'a benzeyecek herhalde, öğretmen olup çıkacak!"²¹

²⁰ A.e., s. 14

²¹ A.e., s. 15.

Tüm bu bahsedilenler o dönemin insanların ahlak bilincini oluşturan değerler bütününe göndermede bulunmaktadır. Ana karakteri betimleyen en belirgin özellikler onur, özgürlük ve egemenliktir. Ventouzos, Fourogatos, Bertodoulos ve Efendina Kavalina'yı evine davet edip günlerce onlarla eğlenerek sınırları zorlaması bu özellikleri kanıtlar nitelikte bir sahnedir.

Kaptan Mihalis kendisini Girit'in kurtuluşuna öylesine adanmıştır ki hiçbir şeyi görmez, hayatta kalmak umrunda değildir:

- Biz Giritlilerin gövdesini çelikten yaratmadığı için Tanrı'dan şikayetçiyim, yüz, iki yüz, üç yüz yıl dayanalım, Girit'i kurtaralım, sonra varsın toz duman olalım.²²

Girit'e duyduğu sevgi uçsuz bucaksızdır. Atalarına derinden bağlı olan Kaptan Mihalis özgürlük yoluna baş koymuştur:

Girit'i canlı, sınırsız bir varlık gibi seviyordu, ağzı var konuşur, gözleri var ağlardı, taştan, topraktan, ağaç köklerinden yapılmış değildi o, hiçbir zaman ölmeyen binlerce dededen ve anadan yapılmıştı, yaşıyorlar, her Pazar kiliselerde toplanıyorlar, sık sık öfkeleniyorlar, mezarlarından kocaman bir bayrak açıyorlar, dağlara çıkıyorlardı. Bu bayrağın üzerine ölümsüz analar yıllarca eğilip simsiyah, kır ya da ak saçlarıyla şu ölümsüz sözleri işlemişlerdi: YA ÖZGÜRLÜK YA ÖLÜM. Kaptan Mihalis'in gözleri buğulandı; yalnızken Girit aklına geldiğinde hiç utanmadan ağlardı.²³

Kaptan Mihalis'in esas yandaşı, romanın başlarında görünmese de yeğeni Kozmas'tır. Burada farklı tecrübeler, farklı eğitim seviyesine, farklı anlayışlara sahip iki insan karşımıza çıkar. Fakat neticede tek yumruk olup özgürlüğü kucaklayarak kahramanca düşerler. Kaptan Poliksingis ve Manousakas da aynı davaya baş koymuş kişiler olarak onun yandaşları konumundadır. Öte yandan rakibi Nuri Bey ise Türkleri ve işgalciyi temsil eden bir karakterdir. Tüm bu farklar ile işgalci ve işgal eden ilişkisi bir dizi çatışmaya sebep olur.

²² A.e., s. 15.

²³ A.e., s. 275.

Öte yandan Kaptan Mihalis teslim olmayı ve silahlarını bırakmayı reddettiği için insani gururu temsil eden bir karakterdir. Eserde işlenen konular oldukça karmaşık ve çok boyutlu olduğu için her biri ayrı bir değerler bütününi teşkil etmektedir.

3.2.3. Yazar Hakkında

Çağdaş Yunan Edebiyatı'nın en önemli isimlerinden biri olan Nikos Kazancakis, 1882 yılında Girit'in Kandiye şehrinde dünyaya gelir. Anne Maria Hristodoulaki ve baba Mihalis Kazancakis'in ilk çocuğudur.²⁴ Son Girit Ayaklanması'nın patlak vermesinden sonra Kazancakis ailesi Naksos'a yerleşir ve iki yıl orada kalır. Nikos orada Katolik keşişler tarafından eğitilir, Fransızca ve Latince öğrenir, Avrupa edebiyatını tanımaya başlar.²⁵

1902-1906 yılları arasında Atina'da hukuk öğrenimi görür ve 1907-1909 yıllarında ise Paris'te yaşar, burada filozof Bergson'dan etkilenir.²⁶ Bergson'un derslerini takip eder. *O Freiderikos Nitse en ti filosofia tou dikaïou kai tis politeias* (*Frederich Nietzsche'nin Hukuk ve Devlet Felsefesi*) teziyle 1909'da Hukuk Fakültesi'nde doçent olur.²⁷

Yunanistan'a dönünce felsefi kitaplar tercüme eder. 1914'te Angelos Sikelianos ile tanışır, birlikte Aynoroz'a giderler.

1918 ve 1919'da yüksek devlet memuru olarak İsviçre ve Rusya'ya gider. 1922'de Viyana'da kalır, daha sonra uzun bir süre Berlin'de yaşar. Orada savaş sonrası sefaleti ve toplumsal çalkantıları yakından görür. Yahudi bir arkadaş grubuyla komünist ideolojiye yönelir. 1924'te Yunanistan'a döner, Girit'te illegal bir siyasi eylem planlar, fakat başarısız olur. Diğer taraftan Fransa, İspanya, Japonya ve Çin'e seyahatler düzenler. 1939'da *Kathimerini* gazetesinin muhabiri olarak İspanya İç Savaşı'nı takip eder. British Council'in bir davetiyle 1939 yazında İngiltere'ye gider, savaşın ilk aylarını orada yaşar. Yıl sonunda EGINE'ye döner, savaş ve işgal dönemi

²⁴ Gianis Kordatos, *İstoria tis Neoellinikis Logotchnias, Apo to 1453 os to 1961*, Atina, Ekdoseis Epikairota, 1983, s. 560.

²⁵ (Çevrimiçi), <https://www.kazantzaki.gr/gr/life-and-work/megalonontas-185>, 26 Nisan 2019.

²⁶ Politis, *a.g.e.*, s. 269.

²⁷ Kitriotis, *a.g.e.*, s. 149.

boyunca orada kalır. Haziran 1946'da İngiltere'ye gider, kısa bir süre Cambridge'te kalır. Eylül'den itibaren Paris'e yerleşir, UNESCO'da kısa bir süre edebiyat danışmanı olur. 1948'de Fransa'nın Antibes şehrine yerleşir. Eserlerinin tercümeleri ve baskıları art arda yayımlanır. Çin Hükümeti'nin davetiyle 1957 yazında Çin'e gider. Hasta olarak Kopenhag'a gelir, oradan Almanya'nın Freiburg kentindeki üniversite kliniğine getirilir. Aynı yılın 26 Ekim'inde yaşama veda eder.²⁸

1906 yılında Karma Nirvami takma adıyla şair olarak ortaya çıkan Kazancakis, *İ Arrosteia tou Aionos (Yüzyılın Hastalığı)* adlı denemeyi ve *Ofis kai Krino (Yılan ve Zambak)* adlı düzyazıyı yazar. İtalyan D' Annuzio ve Yunan Nikolaos Episkopopoulos'tan oldukça etkilenmiştir. *Ofis kai Krino* yeni kişileri takip eden dar bir edebiyat çevresinin ilgisini çekmiş, "şehvet ve ölüm kitabı" olarak nitelendirilmiştir.²⁹

Edebiyat dünyasındaki ilk gerçek çıkışı Paris'teki öğreniminden sonra kaleme aldığı *O Protomastoras (Üstat)* adlı tragedyadır. Nietzsche hakkında bilimsel bir deneme yazar. Nietzsche'nin etkisi hem bu tragedyada hem de tüm eserlerinde açıkça görülmektedir. Kazancakis, döneminin kültürel havasını takip eder. *Protomastoras* adlı eserini İonas Dragoumis'e ithaf eder.

Şiirlerinde felsefi düşüncelerini ifade eder. Kimi zaman *Megali İdea* ile kimi zaman Rigas'ın bildirileriyle büyülenir. İdeolojik karışıklık, şiirin temel özelliğidir. Dizeler üzerinde çalışır ama Sikelianos ve Varnalis gibi akıcı değildir. Şiir yazmak için çaba sarf eder ve başarılı olur, çünkü hafızası güçlü, eğitimi sağlamdır, işinde sabır ve ısrar gösterir.

Almanya'da geçirdiği yıllar (1922-23) dünya görüşünün gelecekteki biçimlenmesi açısından önemlidir. O zamana kadar inanmış olduğu "aristokratik milliyetçiliği" (İonas Dragoumis ve döneminin milliyetçiliği) bırakır, Almanya'nın o zamanki siyasi ve kültürel hayatını alt üst eden devrimci ve komünist fikirleri benimser. Kazancakis'in en önemli eserlerinden biri olan ve ilk defa Salvatore Dei başlığıyla yayımlanan *Askitiki (Çileci)* Almanya'da bu yıllarda yazılmıştır.

²⁸ Politis, a.g.e., s. 270.

²⁹ Kordatos, a.g.e., s. 561.

Kazancakis'in metafizik düşüncelerini ifade eden *Askitiki*, nispeten kısa ve yoğun bir eser olup güçlü bir üsluba sahiptir.³⁰

1938 yılında yirmi dört rapsodi, on yedilik hece ölçüsüyle yazılmış 33.333 dizeden oluşan *Odyseia* yayımlanır. Şiir Odysseus'un İthaki'ye dönüşünden sonra başlar ve memnuniyetsiz kahramanın yeni bir yol macerasını dile getirir.

Kazancakis'in en çok okunan ve onu dünya edebiyatında tanıtan üç romanı şunlardır: *O Vios kai i Politeia tou Aleksi Zorba* (*Aleksi Zorba'nın Yaşamı*), *O Kapetan Mihalis* (*Kaptan Mihalis*) ve *O Hristos Ksanastavronetai* (*Yeniden Çarmıha Gerilen İsa*). Son eserleri ise *O Teleftaios Peirasmos* (*Günaha Son Çağrı*) ve *O Ftohoulis tou Theou* (*Allahın Fukarası*) adlı romanlarıdır.³¹

İlk romanı 1946 yılında yayımlanan ve Türkçeye *Zorba* olarak tercüme edilen eserdir. Kazancakis burada Makedonyalı gerçek bir kişiyi mitleştirir. Kazancakis'in en gerçekçi roman kahramanlarından biridir. Ayrıca bu ilk romanı onun en başarılı romanıdır. Yazar diğer eserlerinde etik ve metafizik problemler sunar, bu da net olan edebi sunuyu çoğu zaman bulanıklaştırır. Kendisi de edebi çalışmaya pek önem vermez.

Kazancakis *Zorba* dışındaki romanlarını yaşamının son on yılında ve yurt dışında yazar. Uluslararası başarıyı da orada yaşar. Romanları çeşitli Avrupa dillerine tercüme edilir, geniş kitleler tarafından ilgi görür, tiyatro sahnesine ya da beyaz perdeye uyarlanır. Çoğu zaman önce yabancı dilde, daha sonra orijinal dilde yayımlanır.

Zorba'dan sonraki en iyi romanları *Yeniden Çarmıha Gerilen İsa* ve *Kaptan Mihalis*'tir. *Yeniden Çarmıha Gerilen İsa*'da Anadolu'nun küçük bir Yunan köyünde İsa'nın çektikleri tiyatral bir biçimde anlatılır. Farklı köylüler İncil'deki kişileri canlandırır ama sonuçta canlandırdıkları kişilerle özdeşleşirler. İsa'yı canlandıran Manolios, yoksulları ve adaleti savunduğu için sonunda yeniden "çarmıha gerilir".

³⁰ Politis, a.g.e., s. 272.

³¹ Kordatos, a.g.e., s. 565-567.

Huzurlarını yitirmek istemeyen köy sakinleriyle başka bir Yunan köyünden göçmen olarak gelen aç ve evsiz kişiler arasındaki çatışma oldukça dramatiktir.

Kaptan Mihalis'te ise yazar, ana kahraman olarak babasını mitleştirir. Aynı zamanda çocukluk döneminin Kandiye'sini ve her şeyden önce Giritlilerin özgürlük mücadelesini diriltmeye çalışır. Romanda çok sayıda karakter vardır ve Türk egemenliğindeki Kandiye atmosferi özgün bir biçimde yansıtılır.³²

Kazancakis birçok yabancı dil bilir, uluslararası fikir akımlarını sürekli ve derinlemesine araştırırdı. Fikir akımlarının birçoğundan etkilenmiştir. İsa, Buda ve Lenin'in fikirleri, eserlerini ve yaşamını etkilemiştir. Girit diyalektine ait birçok kelime içeren halk dilini kullanır. Zaman zaman bu dil yapmacık olsa da güçlü ve anlamlıdır.³³

Çok okuduğu bir gerçektir. Sadece felsefi ve toplumsal değil, edebi eserler de okurdu. İlk eseri *Protomastoras*'tan sonra kendini okumaya vermiş, sadece Batı edebiyatı değil, Rus edebiyatı da okumuştur. 1920'den itibaren Rus edebiyatı dikkatini fazlasıyla çekmiştir. Puşkin, Gogol, Tolstoy, Dostoyevski onda büyük etki yaratır. Nietzsche, Bergson ve Buda'dan etkilenmiş, Ruslardan ve bu kişilerden çok şey edinmiştir. Bunları karıştırıp çelişkili ve ütöpik fikirlerin bir mozaigi olan kendi dünya görüşünü yaratmıştır.³⁴

Eserleri

Roman

- Ofis kai Krino (1906)
- O Vios kai i Politeia tou Aleksi Zorba (1946)
- O Hristos Ksanastavronetai (1954)
- İ Aderfofades (1963)
- O Kapetan Mihalis (1953)
- O Teleftaios Peirasmos (1955)

³² Politis, **a.g.e.**, s. 276-278.

³³ Kitriotis, **a.g.e.**, s. 150.

³⁴ Kordatos, **a.g.e.**, s. 569.

- O Ftohoulis tou Theou (1957)
- Anafora sto Greko (1961)

Tiyatro

- Nikiforos Fokas (1927)
- Hristos (1928)
- Odysseas (1928)
- O Kapodistrias (1946)

Siir

- Odysseia (1938)
- Tertsines (1960)³⁵

³⁵ (Çevrimiçi), <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=node&cnode=461&t=196>, 25 Nisan 2019.

3.3. Tereza Adlı Romanın Özeti

Eser³⁶, ana kahraman Tereza'nın ünlü ressam Pablo Picasso'ya modellik yaptığı sahne ile başlar. Yıl 1922'dir. Picasso, Tereza'ya tecavüze uğrayan bir kadın pozu verdirmektedir. Çizim bittikten sonra atölyeye Ernest Hemingway girer. Ressamı önemsemeyip kadına odaklanan adamın bakışları Picasso'nun dikkatinden kaçmaz. 1918 yılının İtalyası'ndan tanışıklıkları vardır. Picasso oradan ayrılır ve ikisi yalnız kalır. Ernest yazdığı basit öyküleri anlatır. Tereza ise başka şeyler yazmayı düşünüp düşünmediğini sorgulayıp Küçük Asya'daki savaştan bahseder. Tereza Edirnelidir. Yakında savaşın oraya da sıçrayacağı aşikârdır.

1922'deki bu karşılaşma sahnesinden sonra altı yıl öncesine gidilir. 1916 yılında Tereza'yı bir *adamcağızla* evlendirirler. Adam çok varlıklıdır. Öte yandan haksızlıklar karşısında sesini çıkaramayan, güçsüz bir karaktere sahiptir. O sırada Venizelos ve saray kavgalıdır. Yunanistan yakın zamanda ikiye ayrılacaktır. Bu adamcağız bir gün Metaksas'ı eve getirdiğinde Tereza kocasının kral yanlısı olduğunu anlar. Bir akşam bir resepsiyona gidecekleri sırada Metaksas, Tereza'nın kıyafetinin çok açık olduğunu, gidip değiştirmesini söyleyerek evliliklerini koruması altına almaya karar verir. Tıpkı yirmi yıl sonra Yunanistan'ı da koruması altına alacağı gibi. Kocasını tüm bu yaşananlara boyun eğerek, sesini çıkarmaz. Kısa süre sonra Venizelos iktidara geldiğinde Korsika Adası'na sürgüne gönderilirler. Tereza orada İon Dragoumis'le tanışır. Dragoumis, Pinelopi Delta ve Marika Kotopoulı'yi büyüleyen diplomat, siyasetçi ve yazardır. Tereza ile yaşadığı aşk kocasının ve Metaksas'ın kulağına gider. Dragoumis üç yıl sonra öldüğünde, Tereza bu ölümden Metaksas'ın sorumlu olabileceği kuşkusuna kapılır. Fakat tüm söylentiler Venizelosçular tarafından öldürüldüğünü gösterir. Savaş bitince sürgünler döner. Bazıları Kral ile görüşmek üzere Milano'ya gelir. Tereza kendini sorgulamaya başlar. Özgür ruha sahip biri olarak o insanların yanında işinin olmadığını, başka bir hayatı olması gerektiğini düşünür ve kaçmaya karar verir. Kaçmaya hazırlandığı sırada Kral Konstantinos Milano'ya gelir. Oradaki bir Amerikan hastanesini ziyaret ederler. O kalabalığın

³⁶ Fredi Yermanos, **Tereza**, 81.bs., Athina, Ekdoseis Kastanioti, 2013.

yanında yer almak istemeyen Tereza dışarı çıkar ve Amerikalı yazar Ernest Hemingway ile tanışır. Fakat kralın onları gördüğünden bihaberdirler. Amerikalı asker koltuk değnekleri ile yürümektedir. Savaşta şarapnel parçaları vücuduna girmiştir. Bacağındakini çıkaramadıklarından dolayı da ayağı aksamaktadır. Tereza kendisine oldukça çekici görünen bu erkeği öper. Otele döndüğünde karşısında Metaksas'ı bulur. Tereza'ya kocasının yanında tokat atar. Kocası yalvarırcasına önüne geçmeye çalışsa da Metaksas onu dinlemez, kaçıp gideceğini söyleyen Tereza'yı, atış alanındaki adamları göstererek tehdit eder. Kaçıp gittiği takdirde onu yakalamak zor olmayacaktır. Kral onuruna verilen ziyafet sırasında Tereza otelden çıkarak kayıplara karışır. Ayakları onu Amerikan hastanesine götürür. Kendini genç askerin odasında bulur. Hemingway onu öptükten sonra Tereza Milano'dan ayrılacağını söyler. O gece yakınlaşırlar. Bir tarafta ziyafet verilip bir tarafta keskin nişancılar dolaşırken ikisi o hastane odasında aşk yaşarlar. Sonra da Tereza kaçıp gider. Ama bu olay ikisinin de hayatında derin bir iz bırakacaktır.

Tereza Milano'dan ayrılıp Paris'e gider. Orada otel resepsiyonunda Sir Basil Zaharoff ile karşılaşır. Gerçek amcası olmasa da Trakya'daki yıllarında edindiği alışkanlık neticesinde ona amca diye seslenmektedir. Sir Basil silah tüccarıdır. Ayrıca Venizelos'un dostudur ve Küçük Asya seferi için yüksek miktarda para bağışlayacaktır. Tüm Avrupa'da tanınmakta, devletlere maddi destek sağlamaktadır. Venizelos'un tehlikede olduğundan, herkesin onu öldürmek istediğinden ve hatta kendisini de öldürmek istediğinden bahseder. Önce Almanların, şimdi de Türklerin onun peşinde olduğunu söyler. Oteldeki komi ona Kont Minipopoulos adıyla seslenince şaşkınlıkla bakan Tereza'ya kendisini bulmalarını istemediği için bu adı seçtiğini söyler. Daha sonra bu isim biraz değişikliğe uğrayarak (Kont Mipipopoulos) Ernest Hemingway'in ilk romanındaki kahramanlardan birinin adı olacaktır. Sir Basil ona yüklü miktarda bir çek verir ve sonrasında otelden ayrılır. Tereza'nın Paris'te tanıdığı tek kişi üvey annesidir. Otelden çıkıp önce Seine Nehri'ne, oradan da üvey annesi olan Sarah Bernhardt'ın evine gider. Tereza Trakya'da doğmuş olduğuna inansa da aslında Paris'te doğmuştur. Babası Aristidis Damalas adındaki bir diplomattır. Sarah Bernhardt onunla evlenir, birlikte tiyatro sahnesine çıkarlar. Fakat kokain bağımlısı olan Damalas ile bir yıl sonra yolları ayrılır. Damalas ölmeden önce

çocuk sahibi olur. Çocuğun annesi, Damalas'a eroin iğnesi yapan bir figürandır. Kadın, bebeği bir sepete koyup Aristidis'in kızı olduğunu belirten notla Sarah Bernhardt'ın kapısına bırakır. Diva bu manzara karşısında deliye döner. Kendisinin evlilik dışı birçok çocuğa sahip olduğunu ve hatta kendisinin de evlilik dışı doğan bir çocuk olduğunu unutup o çocuğu istemediğini söyler. Yardımcısından onu, Seine Nehri'nde boğmasını ister. Yardımcı, bebeğin annesine durumu anlatmaya çalışsa da kadın eroin bağımlısı olduğundan söylenenleri anlamaz. Şans eseri Damalas'ın arkadaşı Vasilis Zahariou oradadır ve bebeği alır. Bu kişi Sir Basil Zaharoff'un ta kendisidir. Sonrasında Tereza Trakya'ya gelir. Sir Basil onu, eski bir tanıdığı olan tütün tüccarının yanına getirir. Adam onu sahiplenir ve Tereza orada büyür. Yıllar sonra Sarah Bernhardt'ın kapısına dayanır. Diva başlangıçta onu kabul etmeye dirense de sonunda içeri alır. Tereza adı, Emile Zola'nın Therése Raquin adlı romanından gelmektedir. O zamanın Paris'inde bu isim çok modadır. İçeride biraz konuşsalar da Tereza, onun kendisini boğmak istediğini hatırlatır, geçmişin intikamını almak, o zamanlarda vermediği cevapları şimdi vermek ister. Onun canını acıtacak sözler sarf eder. Daha sonra arkadaşı Sofia Laskaridou'ya bunun hayatında yaptığı en acımasız şey olduğunu söyleyecektir.

1919 yılında Madame Gréce'in salonu Paris için bir ilgi noktasıdır. Kim olduğu ve orada neler döndüğü, odak noktasının siyaset mi yoksa aşk mı olduğu bilinmese de tarihin bilinen birçok simasına kucak açmıştır. Onlardan biri de Sinyor Gabriele d'Annunzio olur. Büyük Savaş'ta bir gözünü kaybetmiştir. Hem bir aşık hem bir yazar hem de ulusal bir kahraman olma arzusundaki adamın bakışları Tereza ile karşılaşır. Tereza'nın onu önemsemeden orada hoş vakit geçirmesi sinirine dokunur ve onu masasına çağırır. Aralarında ateşli konuşmalar geçse de sonrasında ortam durulur. Bu arada Tereza sık sık Hemingway'i düşünür, merak eder.

1919 yılının meselelerinden biri Fiume olur. İtalya, Adriyatik Körfezi'nde bir liman olan Fiume'yi istese de Trianon Antlaşması'na göre burası Sırbistan'a aittir. Bu olaya d'Annunzio el atacaktır. Tereza ile beraber oraya gidip bir otelde kalırlar. O, kurmaylarıyla savaş hazırlığı içine girer, Tereza ise tek başına vakit geçirir. Yine Sir Basil görünür. İzmir'i aldıklarından, Lloyd George'un Ankara'ya kadar ilerlemelerine onay verdiğinden bahseder. Tereza büyüdüğü toprakların, Trakya'nın, Edirne'nin

özlemi içindedir. Her ne kadar Avrupa’da yaşayıp oranın şartlarına göre davransa da bir gün Edirne’ye mutlaka döneceği düşüncesindedir. İkisi otururken d’Annunzio gelir. Sir Basil’den makineli tüfek almak istediğini söyler. Konuşma esnasında Sir Basil’in Türklere de silah sattığını öğrenen Tereza çılgına döner. Makineli tüfeklerin yarısının bozuk, diğer yarısının da Çanakkale’de batan bir geminin içinde olduğunu öğrenen Tereza, amcasının o kadar da ahlaksız olmadığını düşünür.

1919 Eylül’ünde Fiume kuşatılır. D’Annunzio kısa sürede istediğini elde eder. Herkes şaşkındır. Bu arada Tereza’nın d’Annunzio’nun sevgilisi olduğu haberi kocasının kulağına gider. Metaksas olaya el atacakken kral hiddetle karşı çıkar. Bunun saray sırlarından biri olacağını söyler. I. Yeorgios’un evlilik dışı çocuklar yaptığı gibi, Konstantinos’un Atinalı kadınların yarısıyla mazisi olduğu gibi bu da bir saray sırrı olacaktır. Dönemler, iktidarlar değişse de kraliyet sırları baki kalacaktır. Fiume Tereza için gittikçe sıkıcı olmaya başlamıştır. O topraklar ona Hemingway’i hatırlatmaktadır. Son zamanlarda fazlasıyla yine onu düşünür. Haziran 1920’de Sinyor Prezidente Fiume’ye gelir. Sert görünümlüdür. Tereza’yı görür, bedeni üzerine övgülerde bulunur, fakat d’Annunzio tek kelime etmez. Venizelos’un İzmir’e girerek büyük bir hata yaptığını, onun bir şeytan olduğunu söyler. Bu kişi Benito Mussolini’dir. D’Annunzio onun onuruna büyük bir davet verir. Orkestra tango çalmaya başlar, Sinyor Prezidente dans etmek için Tereza’nın koluna girer. Tereza reddetmeye fırsat bulamadan dans başlar. Dans esnasında Tereza’ya saygısızca ve izinsizce yaklaşır. Tereza kalabalık ortasında Sinyor Prezidente’ye aşağılayıcı sözler eder, ertesi gün de Fiume’den ayrılır.

Paris’e geldiğinde 1920 yılının Temmuz ayıdır. Madame Gréce’in kulübünde olduğu bir akşam, genç bir adam kocasından mektup getirir. 1918 yılında Milano’da Metaksas’tan dayak yedikten sonra bu delikanlıyı avluda görmüş olduğunu hatırlar. Oradaki nişancılardan biridir. Genç adam kaçır gibi hızlıca oradan ayrılır. Mektupta kocası Tereza’nın geri dönmesini istemediğini yazmaktadır. Tereza Madame Gréce’ten Venizelos’un Paris’te olduğunu öğrenir. Mektubu getiren adam aklına gelir ve Venizelos’un öldürüleceği korkusuna kapılır. Ertesi gün Venizelos suikast girişimine uğrar. Ateş edenlerden biri mektubu getiren kişi Apostolos Tserepis’tir. Tereza Venizelos’u ziyaret etmek için hastaneye gider. Sir Basil’den, Trakya’dan

konuşurlar. Tereza vatanına duyduğu sevgiden gözyaşlarını tutamaz. Venizelos, Tereza'nın gözlerini sildiği mendili saklamak üzere alır. Tereza, suikasti engelleyebilecek olduğu halde bunu yapamadığı için kendini suçlu hissettiğini söyler. Fakat elinde kanıt olmaması bunu geçersiz kılar. Tereza Venizelos'un mavi gözlerinden, duruşundan fazlasıyla etkilenir. Yatağında gözlerini kapatan Venizelos'un elini öper, sakalını okşar. Mavi gözler birden ışık saçar, mendille birlikte bu okşamayı da saklayacağını söyler. Tarihin yazmayacağı bir andır bu. Venizelos'un suikastinden İon Dragoumis mesul tutulur ve öldürülür. Bu haberi Sofia Laskaridou'dan öğrenir. Birbirine çok benzeyen iki kadın vardır karşımızda. Gözüpek, cesur, etrafına aldırmayan... Tereza'ya modellik yapmasını önerir. Kendisi de birçok tanınmış ressama modellik yapmıştır. Tereza bu sayede Picasso ile karşı karşıya gelir. Bu arada Kasım 1920'de Venizelos seçimleri kaybeder. Fransızların ve İngilizlerin Yunanistan'a karşı olumlu olan tavırları değişmeye başlar. Tereza Küçük Asya'dan ziyade Edirne'yi kaybetmekten korkar. 1921 Aralık ayında bir kitapçada Hemingway'i görür. Fakat bir kadına sarılmıştır. Bu kadın Hemingway'in ilk karısı Hadley Richardson'dur.

Milano'daki ilk karşılaşmalarından dört yıl sonra Picasso'nun atölyesinde tekrar bir araya gelirler. İkisinin de görünüşü değişmiştir. Bu dört yıl içinde Kral Yunanistan'a döner. Yunan ordusu Ankara'ya kadar varmış ve geri çekilmektedir. Tereza ile Hemingway geçmişten, Milano'daki o geceden konuşurlar. Hemingway Küçük Asya'ya gitmek, savaşa yakından tanık olmak için çalıştığı gazeteden izin almanın planlarını yapar. Birlikte atölyeden çıkarlar. Tereza'nın Sir Basil ile randevusu vardır. Her ne kadar karşılaşmalarını istemese de otelin önünde karşılaşırlar. Sir Basil'in ısrarı üzerine birlikte otelin barına geçerler. Sir Basil nelerle uğraştığından, Fransız, İtalyan ve Rusların artık Türklerin yanında olduğundan, kısa vadedeki planlarından bahseder. Hemingway başlangıçta bu silah tüccarından hoşlanmasa da daha sonra ona ısınır. Hemingway gittikten sonra Sir Basil Tereza'ya durumun kötü olduğunu, Mustafa Kemali'in tetikte beklediğini anlatır. Sarhoş olur, Tereza onu odasına çıkarır. Yaşlı adam sürekli ağlamaktadır. Tereza onu sakinleştirmeye çalışırken Sir Basil ona yaklaşır, onu öper. Tereza tuhaf bir şekilde onu reddetmez. İleride bunun nedenini kendine soracak ama yanıtını bulamayacaktır.

Bu olaydan bir hafta sonra, yani 13 Ağustos'ta Mustafa Kemal Anadolu'da saldırıya geçer. Hemingway Almanya'dadır. Tereza da ressamlara poz vermeye devam eder. Sarah Bernhardt son kez tiyatro sahnesine çıkar. Bu defa erkek kılığındadır. İzleyiciler arasında Tereza da vardır. Oyundan sonra kulise gider. İkisi konuşurlar. Damalas'tan, Yunanistan'ın geçirdiği zor zamanlardan, Damalas'ın yurt sevgisinden söz ederler. Sarah Bernhardt hayatı boyunca Damalas'ı sever. Son nefesini verirken dahi onun adını sayıklar.

Çalıştığı gazeteden Hemingway'e Küçük Asya'ya gitmesi söylenir. Karısı her ne kadar gitmesine karşı çıkmaya çalışsa da engel olamaz. İzmir yanmıştır. Mustafa Kemal'in hamlelerinin neler olacağı merak uyandırır. Trakya'yı aklından çıkaramayan Tereza, Hemingway ile gitmeye karar verir.

Hemingway 29 Eylül 1922'de İstanbul'a varır. Tereza başka bir trenle, başka bir gün gider. Ama ikisi de *Pera Palas*'ta kalır. Başlangıçta ayrı odalarda kalma niyetinde olsalar da Hemingway'in sıtmaya yakalanması bunu imkansız kılar ve Tereza onun yanında olur. Ateşler içinde olmasına rağmen ilk haberini yayımlar, İngilizlerin Yunan ve Ermenilere cesaret vermeye çalıştığını yazar.

Hemingway'in Yunan askerlerinin top atışı yapmayı bilmediklerinden bahseden yazısı, Kral Konstantinos'ta büyük öfke yaratır. Büyük bir cesaret örneği gösterip bunun yalan olmadığını dile getiren Tereza'nın kocası bütün okları üzerine çeker, Venizelos yanlış olmakla suçlanır. Diğer taraftan Mustafa Kemal de basında çıkan haberlere öfkelenir. İngilizleri kovmanın kolay olduğunu farkında olsa da kamuoyunu karşısına almak istemez.

Pera Palas'taki üçüncü gece Tereza ve Hemingway Sir Basil'i görür. Birlikte yemek yerler ve yine hararetli tartışmalar yaşanır. Sir Basil'in Romanya kraliçesiyle anlaşma yaptığını öğrenmesi, Hemingway'i çılgına çevirir ve ona saldırır. Neticede Sir Basil her zaman çıkarlarına göre hareket eden bir adamdır.

8 Ekim 1922'de Hemingway'in *Toronto Star* gazetesinde Türklerin İstanbul'a yaklaştığını, İngiliz general Harrington'un Mustafa Kemal'e durmasını söyleyen bir ultimatom vermesine rağmen onun bu isteğe yanıt dahi vermediğini belirten haberi yayımlanır.

İstanbul tıpkı beş yüz yıl önce olduğu gibi endişeli bir bekleyiş içindedir. Mustafa Kemal sonunda İngilizlere İstanbul'dan çekilmelerini bildiren bir telgraf gönderir. Fakat Harrington bunu kabul etmez. Bu arada Mudanya'da Türkiye ile Büyük Güçler arasındaki konferansın başladığı da bilinmektedir. Tereza ve Hemingway Bizans surlarının içinde şehri seyredeler. Daha sonra dolaşmaya başlarlar ve kendilerini Aya Sofya'da bulurlar. Beş yüz yılın acısı ve Bizans kokusu eşliğinde, bir ibadet havasında yakınlaşırlar.

Ekim 1922'de Mudanya'da Doğu Trakya'nın Türkiye'ye teslim edilmesini bildiren anlaşma imzalanır. Olayla ilgili telgraf çektikten sonra otele dönen Hemingway, Tereza'nın oradan ayrıldığını öğrenir. Hemingway Edirne'ye giden bir trenle yola çıkar. Geri çekilen askerlerin ilk kısmını gördüğünde trenden iner, insanların arasına karışır. Sonra beklemediği bir an Tereza'yı görür. Ona seslense de kendini duyuramaz. Nereye gideceklerini bilmeyen ya da belki de gitmek istemeyen insanların kargaşasında seslenmeye devam eder. Ama Tereza kalabalığın arasına karışmıştır. Kervan Edirne'ye yaklaştığında, onu ölmek üzere olan yaşlı bir kadının yanında bulur. Tereza bitkin halde ve öfkeli. Churchill Çanakkale Boğazı'nı tutmak için Trakya'ya çıkartma yapmak istemiş fakat Kanada onu durdurmuştur. Bunu öğrenen Tereza, Hemingway'e ve yazdığı yazılara ateş püskürür. Tereza evini bulma konusunda kararlıdır. Hemingway'i orada bırakır ve yoluna devam eder.

Hemingway son haberinde, Trakya'daki Rumların Makedonya Bölgesi'ni doldurduğunu, sayılarının yarım milyona ulaştığını ve daha da artacağını, bu insanların akıbetinin belirsiz olduğunu yazar ve Makedonya'daki Rumları unutmamalarını haykırır.

Evinin yakıldığını gören Tereza, aynı gece ona geri döner. Trakya'nın son günlerini onunla paylaşır. Hemingway Yunanistan'da kalmak ister fakat Tereza onu kendine getirir, kovarcasına oradan gönderir. Beraberinde Tereza'yı da götürmek istese de onu Trakya'dan ayıracak hiçbir güç yoktur. Vedalaşmak istemezler, birbirlerinin gözlerinin içine bakmakla yetinirler.

Bulgaristan ovalarından geçen trende Hemingway, Trakya'nın hikayesini yazmaya başlar. Ekim ayında yine *Toronto Star* muhabiri olarak antlaşmayla ilgili

haber yapmak üzere Lozan'a gider. Anadolu'ya gitmeden önce yazdığı öyküleri ve sonrasında yazdığı öyküyü kimsenin açmayacağını zannederek çalışma masasının çekmecesinde bırakır. İki hafta sonra yanına gelen eşi Hadley, ağlayarak onları kaybettiğini söyler. Karısına o an hiçbir şey söylemese de öyküleri onun yok ettiğinden emindir. Daha sonra Hemingway, *Cennet Bahçesi* adlı eserinde onları intikam almak için karısının yaktığını itiraf eder. Böylece bu Yunan kadın hiçbir zaman Hemingway'in kahramanlarından biri olamaz.

Mustafa Kemal'in emriyle Edirne'de aranan Tereza, bir şarap mahzeninde bulunur. 1922 yılının Kasım ayında Yunan esirlerin olduğu bir trende Ankara'ya yolculuk eder. Oraya varınca Mustafa Kemal'in karşısına çıkarılır. Mustafa Kemal, onun vatanına ihanet etmesinin, vatanına zarar veren yabancıyı getirmesinin, Trakya'da doğup Türkler tarafından sevilmesine rağmen bir Amerikalı ile casusluk yapmasının sebebini sorar. Bizans surlarında bulunan iki asker Mustafa Kemal'e gördüklerini anlatmıştır. Yunanistan'la barış yapmak istediğini ama onun gibi kişilerin canını sıkıldığını söyleyerek Tereza'ya kuvvetli bir tokat atar. Mustafa Kemal Tereza'yı Sir Basil Zaharoff'un sayesinde bulmuştur.

Mary Hemingway ile yapılan son söyleşide, Hemingway'in *Kilimanjaro'nun Karları* adlı eserinde Tereza'dan gelen bir mektuptan da söz ettiği ifade edilir. Mektubu görüp el yazısını tanıyan Ernest'in bütün vücudu uyuşur ve karısını görünce zarfı başka kağıtların altına saklamaya çalışır. Hikayenin sonu da budur.

1923 yılının kışında Tereza Damalas Yunanistan'a döner. Küçük Asya'da yaşadıkları onu güçsüz bırakmış, gözlerindeki yeşil ışık sönmüştür. Onu uzun uğraşlar sonunda kocası bulur. Türk doktor iki aydır yemek yemediğini, bir yıldır da konuşmadığını, ölmek istediğini söyler. Küçük Asya istikametinde ilerleyen trenin içinde gözlerini açan Tereza, Yunanistan'a dönmek istemediğini, Trakya'da ölmek istediğini söyler. Fakat kocası, Mustafa Kemal'den sadece Yunanistan'a dönebilmek için izin alabilmiştir. 1923 yılının Aralık ayında Kifisia semtindeki evine çekilir.

Sir Basil 1924 yılında Villafranca Düşesi Maria del Pilar'la evlenir. Tereza bunu kendisine gelen düğün davetiyesinden öğrenir. Kocasının artık siyasi tutkuları yoktur. 1936'da Metaksas diktatör olarak başa geçtiğinde onu bakan yapmak istese de

Metaksas'a cevap vermez. Aynı yıl Venizelos da ölür. Kocasını Tereza'yı Venizelos sayesinde bulmuştur. İki yıl sonra Gabriele d'Annunzio da İtalya'da ölecektir.

Tereza 1940 yılında bir konferansa katılmak üzere kocasıyla birlikte Paris'e gider. Picasso'nun atölyesine doğru tek başına yürür. Arkasından biri seslenir. Seslenen kişi odur. Ernest, Edirne'de yapamadığını yapar, onu kucaklar ve kaybolan gençliğini öper gibi öper. Tereza, onun tüm kitaplarını okuduğunu söyler. Ernest, tüm kitaplarında ondan bir parça olduğunu dile getirir. Birbirlerinin gözlerinin içine uzun uzun bakarlar. Bizans'ın son aşıkları Paris sokaklarında sınıksız sarılır.

Tereza bir daha Hemingway'i görmez. 1961 yılının Temmuz ayında Hemingway intihar eder. Birkaç gün sonra yetmiş iki yaşındaki yeşil gözlü kadın İstanbul'a gelir, Pera Palas'ta kalır, gece Aya Sofya'nın eşliğine bir kucak dolusu gül bırakarak yerden biraz toprak alır ve çantasına koyar. Yedi yıl sonra Kifisia'da öldüğünde çocukları bu toprağı avucunda bulurlar. Trakya'dan olduğunu zannederler. Tereza avucundaki toprakla gömülür.

3.3.1. Eserdeki Karakterler

Tereza eserin ana kahramanıdır. Ernest Hemingway, Pablo Picasso, İoanis Metaksas, İon Dragoumis, Kral Konstantinos, Sir Basil Zaharof, Gabriele d'Annunzio, Eleftherios Venizelos, Mustafa Kemal, Benito Mussolini gibi tarihi karakterler romana farklı biçimlerde yön vermektedir.

Tereza: Etkileyici yeşil gözlere sahip güzel ve alımlı Tereza, hayatını tutkuyla yaşamış güçlü bir kadındır. Genç yaşta varlıklı fakat zayıf karakterli bir adamla evlendirilmiş, özgür ruhuna bunu sindirememiş ve yaşamının geri kalanında cesurca davranarak arzu ettiği gibi yaşamıştır.

Ernest Hemingway: Nobel Ödüllü Amerikalı yazar ve gazeteci. Tereza ile aşk yaşamış, bu aşk, yaşamında derin izler bırakmış ve her zaman bir sır olarak kalmıştır.

Sarah Bernhardt: Henriette-Rosine Bernard, bilinen adıyla Sarah Bernhardt, Aristeidis Damalas ile bir evlilik yaşamıştır. Tereza'nın üvey annesi olan Bernhardt, Paris'in en büyük tiyatrolarında oynamış büyük bir oyuncudur.

Sir Basil Zaharoff: Tereza'yı doğduğunda Seine Nehri'ne atılmaktan kurtarıp onu Edirne'de bir aileye evlatlık olarak vermiştir. Silah tüccarı ve Avrupa'nın maddi destekçisi Zaharoff ahlak yoksunu bir karakterdir.

İon Dragoumis: Büyük Yunan siyasetçi Dragoumis, Korsika Adası'nda sürgünde bulundukları sırada Tereza ile büyük aşk yaşamış, daha sonra Venizelos yanlıları tarafından öldürülmüştür.

İoanis Metaksas: Yunan asker ve siyasetçi. Tereza'nın Kral yanlısı kocası her daim yanındadır. Kocasına ona öylesine itaatkârdır ki Metaksas zaman zaman Tereza'nın giyimine tepki gösterdiğinde, hatta daha ileri gidip ona tokat attığında dahi sesini çıkarmaz.

Gabriele d'Annunzio: İtalyan şair, gazeteci ve asker d'Annunzio egoist, kolay öfkelenen ve hırslı bir karakterdir. Tereza ile ilişki kurması da yine bu egoizmi ve hırsı neticesinde gerçekleşmiştir.

3.3.2. Değerlendirme

Kökünden koparılmış bir yaban çiçeği gibi yaşama adım atan Doğu Trakyalı Tereza, 1916'da Atina'da evlenir, 1917'de Korsika Adası'na sürgüne gönderilir, 1918'de Milano'da kocasını terk eder. 1918 ve 1922 arasında XIX. yüzyılın sanat ve politika sahnesinin en büyük isimleri yaşamından geçer. Eserin sayfalarında bir dönem yeniden canlanmaktadır. Çarpıcı bir karakterin yaşamı içerisinden Yunan seferinin Batı Anadolu'da yaşadığı dramatik yıllar gözler önüne serilmektedir. Eserde vakalar belirli bir sıraya göre verilmemiş, ana karakter Tereza'nın Küçük Asya Felaketi sonrası Atina'ya dönüşü ve bu sürede neler yaşadığı geri dönüş teknikleriyle sunulmuştur.

Romanda zaman kavramı kesin çizgilerle verilmiştir. Tereza'nın 1922 yılında Picasso'nun atölyesinde bulunması, Hemingway ile Küçük Asya Felaketi üzerine konuşmaları, 1916'da evlenmesi, 1917'de kral ve yanlılarıyla birlikte Korsika Adası'na sürgüne gönderilmesi gibi olaylar eserde ele alınan zaman dilimi ve dönemin siyasi olayları hakkında bizi bilgilendirmektedir.

Romanda ilahi ya da hakim olarak adlandırdığımız bakış açısı göze çarpmaktadır. Anlatıcı romandaki olaylara, kahramanların iç dünyasına hakimdir.

Sarah Bernhardt tarafından hakkında ölüm emri verilen Tereza, yıllar sonra onun evine gittiğinde içinde intikam güdüsüyle divayı yaralama niyetindedir. Aşağıdaki satırlarda bunu görmekteyiz:

- Beni Seine Nehri'ne atmak istediğinizi hatırlıyor musunuz? Şimdi yaşlı ve topalsınız; artık bunu yapmanız biraz zor, öyle değil mi? Yakın zamanda siz öleceksiniz, bense, Damalas'ın kızı, yaşayıp Paris'in tadını çıkaracağım.

Onu kıracak sözcükleri bu kadar sakın ve bu kadar acımasızca seçmesi garipti fakat, eski bir kan davasını kapatmak, bu kadına 1889 yılında bez bebeğin veremediği yanıtı vermek istiyordu.³⁷

Tereza ile Hemingway'in yaşadığı aşk alışılmışın dışındadır. Karşılaştıkları çaresizlikler, zorluklar onları birbirlerine yakınlara da yaşamlarında başka konular hep daha öncelikli olmuştur:

Tren hala İstanbul çevresindeyken Tereza'yı çok yoğun biçimde düşünüyordu, Trakya ovalarına yaklaşıp burnuna savaş kokusu geldiğindeyse daha az. Savaş ona daima her şeyi unuttururdu.³⁸

Hemingway Trakya'ya gidip insan ve hayvanların oluşturduğu metrelerce uzayan göç yolunu ve biçare hallerini görünce o manzara karşısında bir an için de olsa savaş ortamından uzaklaşıp farklı açılardan bakar:

Hemingway bu yürüyüşün dinsel tören gibi olduğunu düşündü. Geride koskoca bir hayat, belki de büyük küçük birçok şey bırakarak, hiç düşünmeksizin yağmur altında yürüyorlardı. Nereye gideceklerini bilmiyor gibiydiler. Ya da gitmek istemiyor gibi.³⁹

Eserde soru işareti yaratan bir nokta Sir Basil Zaharoff'un doğum yeridir. Romanda Moğolistan yakınlarındaki Muhla köyünde doğduğu yazmaktadır.⁴⁰ Ancak

³⁷ Fredi Yermanos, **Tereza**, 81.bs., Athina, Ekdoseis Kastanioti, 2013, s. 66.

³⁸ **A.e.**, s. 190.

³⁹ **A.e.**, 193.

⁴⁰ **A.e.**, s. 54.

başka bir kaynakta Muğla'da Rum bir aileye mensup olarak dünyaya geldiğini okuruz.⁴¹

Yazarın son sözünden öğrendiğimize göre, roman kırk yıl gibi uzun bir yazım sürecinin ürünüdür. Eser, Tereza gibi çevresini etkileyen ve dönemin en önemli kişileriyle bir şekilde diyalog halinde bulunan baskın bir karakterin etrafında Ulusal Ayrışma, Kral ve yanlılarının sürgün edilmesi, Küçük Asya Felaketi gibi olaylara ışık tutmakta, üst tabakadaki bireylerin yaşamlarından kesitler sunmaktadır.

Cephedeki savaşın, göç etmek zorunda olan kalabalıkların umutsuzluk ve çaresizliğinin masa başında imzalanan antlaşmalardan çok daha gerçekçi ve insani yanlarını görmekteyiz.

Tereza'nın Hemingway'e duyduğu aşk belki de yaşamındaki yegane gerçek aşktır. Pişmanlık ve utanç duymadan yaşar. Fakat savaş yalnızca ülkelerin değil, insanların da kaderini değiştirir. Küçük Asya Felaketi sarılamayacak yaralar açar. Avrupa'nın hayranlık uyandıran kadını Tereza, Atinalı bir şehirliye ve kral yanlısı bir eşe dönüşür.

Trakya Tereza'da daima ayrı bir yere sahip olmuştur. Oraya duyduğu derin bağlılık, Atinalı arkadaşı ressam Sofia Laskaridou ile arasında geçen konuşmadan da anlaşılmaktadır:

Sofia Laskaridou Aralık 1921'de arkadaşının sarsılmış yüzünü hatırlıyordu.

- Korkuyorum, demişti ona.
- Küçük Asya'yı kaybetmekten mi?
- Edirne'yi kaybetmekten.

Nasıl bir hastalıktır bu! Sofia Laskaridou arkadaşını anlayamıyordu. Montmartre ressamlarının ihtişamlı Tanrıçası kendi efsanesini yok sayıyordu. Tüm Paris ayaklarının altındaydı, oysa o Trakya'ya dönüp patates yetiştirmeyi hayal ediyordu.⁴²

⁴¹ İsmail Çolak, Zaharoff, **Yunan İşgalinin Gizli Patronu**, İstanbul, Türdav Yayın Grubu, 2018, s. 13.

⁴² Yermanos, **a.g.e.**, s. 116.

Tereza Damalas gerçek bir kişidir. Fakat anlaşılacağı üzere Tereza Katolik bir isimdir. Üvey babası ona bir de Ortodoks isim verse de Trakya’da da Avrupa’da da bu isimle tanınmıştır. Yazarımız Tereza’nın gerçek adını Melina Merkouri’den öğrenir fakat Tereza’nın hikayesine saygısızlık etmek istemediği için aıklamamayı yeğler.

Yazar bu eseri roman ya da yaşam öyküsü olarak görme seçeneğini okura bırakır. Onu bu eseri kaleme almaya teşvik eden kişilerin Melina Merkouri ve Hemingway’in eşi Mary Hemingway olduğunu belirtir. Kitabın büyük bir bölümünü Mary Hemingway’in anlattıklarına borçludur.

3.3.3. Yazar Hakkında

1934 yılında Atina’da doğan Fredi Yermanos, öncelikle gazeteci olarak karşımıza çıkmaktadır. Yirmi yaşında iken *Eleftheria* gazetesinde çalışmaya başlar ve 1960 yılına kadar oradaki işini sürdürür. Daha sonra *Mesimvrini*, *Apoyevmatini* ve *Eleftherotipia* gazetelerinde çalışır. Televizyonda *Alati kai Piperi*, *Proti Selida*, *İ Ora tis Alitheias*, *Ekpombes pou Agapisa* gibi programların sunuculuğunu üstlenir. Edebiyat dünyasında ilk defa 1953 yılında kendini gösterir. *Vradini* gazetesinin düzenlediği öykü yarışmasında ikincilik dln alır. 1978 yılında ise *Ena Yelasto Apoyevma* eseri ile Devlet Tiyatro dl’ne layık görülür.⁴³

Yermanos, kanser hastalağına yakalandıktan kısa bir süre sonra, 21 Mayıs 1999’da yaşamını yitirir.

Toplamda yirmi beş kitap kaleme almış, bunların birçoğunda büyük başarıya ulaşmış, çağımızın en çok okunan Yunan yazarlarından biri olmuştur. Derin bir mizah anlayışına sahip olan Yermanos, zgn üslubu ve gzlemciliğiyle Yunan yazınında iz bırakan biri olmuştur.

⁴³ (evrimii), <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=137>, 27 Nisan 2019.

Eserleri

Roman

- O Ehthrikos Planitis (1977)
- Ena Yelasto Apoyevma (1979)
- İ Ektelesi (1985)
- Yeia sou Ellina (1985)
- Ginaika apo Veloudo (1992)
- Ta Erotika tis Korsikis (1994)
- Elli Lambeti (1996)
- Tereza (1996)
- İgres Nihtes (1998)

Fıkra

- Me Sighoreitai, Lathos (1963)
- Oute Alati Oute Piperi (1972)
- Evroleksiko (1980)
- Trellathikame Endelos (1989)
- Ellas upo to Miden (1991)⁴⁴

⁴⁴ (Çevrimiçi), <https://www.sakketosaggelos.gr/Article/2695/>, 27 Nisan 2019.

SONUÇ

Bu çalışmada Çağdaş Yunan Edebiyatı'nda önemli bir yere sahip olan tarihi roman türü hakkında genel bir çerçeve çizdikten sonra ortaya çıkmasındaki koşulları inceleyip türün ilk örneklerini sıraladık. Devamında da farklı dönemlere ait üç farklı eser seçerek değerlendirdik.

İnsanların geçmişte yaşadığı önemli vakaları konu edinen tarih ile tarihin kendi kapsamına almadığı sıradan kişi ve olayları işleyerek kurgusal bir dünya meydana getiren tarihi roman arasında sıkı bir bağ mevcuttur. İkisi de birbirinden bakış açıları ödünç alır, farklı biçimlerde esinlenir.

Tarihçi ve roman yazarı tarihi bilgi ve belgeleri kullanırken bir değerlendirme aşaması geçirirler. Tarihçi bu bilgi ve belgelere nesnel ve bilimsel yaklaşır. Oysa roman yazarı tarihçiye nazaran daha özgür davranmaktadır, çünkü tarihçinin aksine kullandığı bilgileri istediği gibi yorumlama ve değiştirme hakkına sahiptir.

Romanın en çok okunan türlerinden biri olan ve XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan romantizm akımının ürünü olan tarihi roman türünün ilk örneği, 1814 yılında Sir Walter Scott tarafından kaleme alınan *Waverly* adlı romandır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan edebi türü tarihi roman kategorisine dahil edebilmek için tarihi bir konuyu ele almasının yeterli olmadığını, bunun yanında vakanın gerçekleşme zamanıyla yazım zamanı arasında 60-70 yıllık bir zaman diliminin olması, ayrıca gerçekçi bir coğrafi ve tarihi çevrede meydana gelmesi, kurgu karakterlerin haricinde gerçek tarihi şahısların da olması gerektiğini gördük.

Yunanistan'da roman türü romantizm akımının etkisiyle gelişmiş, bu da beraberinde tarihi roman türünün öncüsü sayılan Walter Scott'un eserlerinin tercümelerini getirmiştir. Ancak ülkede ulusal bağımsızlık hareketi ve devamındaki kritik olayların yarattığı zorlu atmosfer, tercümelerin geç bir tarihte yayımlanmasına neden olmuştur.

Çağdaş Yunan yazınında XIX. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren gelişim gözlenmekte, Aleksandros Rizos Rangavis, Emmanouil Roidis, Stefanos Ksenos gibi

yazarların Çağdaş Yunan Edebiyatı'nda önemli bir yer tutan eserleri yayımlanmaktadır.

Romantizm akımı ve geçmiş yıllara dönme isteği, XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan tarihi roman türünün gelişmesinde belirleyici bir etken olmuştur. Söz konusu dönemin yazarlarının birçoğu geçmişe yönelmiş, tarihteki şahıs ve vakaları hikaye etmişlerdir. İşlenen konular daha çok Küçük Asya Felaketi, Osmanlı egemenliği, Frenk egemenliği, 1821 İhtilali gibi gerçekleştiği döneme damgasını vuran olaylardır.

İlk örnekleri, Panagiotis Soutos, Aleksandros Soutsos, Aleksandros Rizos Rangavis, Stefanos Ksenos, Konstantinos Ramfos, Emmanouil Roidis gibi önemli yazarlar tarafından kaleme alınan tarihi roman, Çağdaş Yunan Edebiyatı'nda kendine hatırı sayılır bir yer edinse de daha fazla akademik çalışmayı hak etmektedir.

Eser seçiminde tarihi romanın doğduğu ama üretkenlik açısından daha sınırlı olduğu XIX. yüzyıl yerine, XX. yüzyılın eser açısından zenginliği ve çeşitliliği belirleyici olmuştur.

İncelenen ilk eser, Angelos Terzakis tarafından kaleme alınan ve Ortaçağ döneminin başarılı bir biçimde tasvir edildiği *Pringipesa İzabo* adlı romandır. Gerçek karakter Pringipesa İzabo ile kurgu karakteri Nikiforos Sgouros'un ana kahramanlar olarak karşımıza çıktığı ve Frenk hakimiyetinin etkisiyle çok sayıda yabancı kelimenin yer aldığı eserde kurgu ve gerçek karakterler bir arada işlenmiş, Hellenizmin tarihi geçmişine bir yolculuk gerçekleştirilmiştir.

İkinci eser, ölümünün üzerinden altmış bir yıl geçmiş olmasına rağmen yerel ve uluslararası platformda daima güncel kalmış olan yazar Nikos Kazancakis'in *Kapetan Mihalis* adlı romanıdır. Yazarın en başarılı ve tanınmış eserlerinden biri olan *Kapetan Mihalis*'te Girit'in tüm mücadele boyutları ve özellikle de 1889 Ayaklanması ele alınır. Giritlilerin mücadele bilincinin yanında, yolunda büyük bir kararlılık ve sadakatle ilerleyen ana karakterin, çevresindekileri fedakarlık yapmaya teşvik ettiği de gözler önüne serilir. Özgürlük ve ölüm kelimelerinin derinliği ana kahraman Kaptan Mihalis üzerinden anlatılır.

İncelenen son eser, Fredi Yermanos'un *Tereza* adlı romanıdır. Yaşadığı dönemin önemli şahsiyetleriyle bir araya gelen ana karakter Tereza üzerinden, bir dönem yeniden canlanmakta, siyasi olaylar hakkında bilgi verilmekte, Yunan ordusunun Küçük Asya'da geçirdiği zor yıllar anlatılmaktadır.

Ele alınan üç tarihi romanda da vatan sevgisi, özgürlüğe duyulan susamışlık hissi ve o uğurda verilen mücadeleler göze çarpmakta, ana kahramanların güçlü kişilikleri, çevreleriyle kurdukları özgün ilişkiler, üstlendikleri öncü roller dikkat çekmektedir. Tarihi konu alan bu eserler, edebiyatın güçlü anlatım teknikleri sayesinde söz konusu tarihi vakaları kendi parçası konumuna getirmiş, edebiyat ve tarih arasındaki yakın ilişkiye örnek oluşturmuştur.

Tarih bilinci ve kolektif hafıza inşasında tarih yazımı kadar önem arz eden tarihi romanlar, yalnızca sanatsal açıdan değil tarihi açıdan da büyük bir ilgi uyandırmaktadır. Gün geçtikçe daha fazla eserin verildiği bu kategorinin önemi artmaya devam etmekte, hakkında yapılacak başka araştırmaları da beklemektedir.

KAYNAKÇA

- Ağanoğlu, H. Yıldırım: **Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi Göç**, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2001.
- Aktar, Ayhan: “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin İlk Yılı: Eylül 1922-1923” Der. Müfide Pekin, **Yeniden Kurulan Yaşamlar 1923 Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 41-74.
- Anzerlioğlu, Yonca: **Karamanlı Ortodoks Türkler**, 2.bs, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2009.
- Apostolidou, Venetia: “Logotehnia kai İstoria: Mia Shesi İdiaitera Simantiki gia ti Logotehniki Ekpaidevsi”, **Prostheto Psifiako İliko gia ti Didaskalia ton Neon Ellinikon: Eikoniki Periigisi tis Logotehnias ston Geografiko Horo kai ston İstoriko Hrono**, (Çevrimiçi), http://www.greek-language.gr/digitalResources/assets/img/literature/education/literature_history/apostolidou-literature-history.pdf, 26 Kasım 2018.
- Argunşah, Hülya: **Tarih ve Roman**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2016.
- Armaoğlu, Fahri: **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1789-1914**, 16.bs., İstanbul, Timaş Yayınları, 2016.
- Arı, Kemal: **Suyun İki Yanı: Mübadele**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016.
- Athanasopoulou, Afroditi: “İstoria kai Logotehnia sto Sholeio: Mia Diepistimoniki Protasi Didaskalias gia tin Kritiki Agogi ton Mathiton ston Sighrono Politismo”, Der.: Kostas Angelakos, **İ Diathematikotita sto Sighrono Sholeio: İ Didaskalia tis İstorias me ti Hrisi Pigon**, Athina, Metaihmio, 2004, s. 101-131.
- Beaton, Roderick: **Eisagogi sti Neoteri Elliniki Logotehnia**, Çev.: Evangelia Zourgou, Athina, Ekdoseis Nefeli, 1996.
- Carr, Edward H.: **Tarih Nedir?**, Çev. M. G. Gürtürk, 20.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2016.

- Clogg, Richard: **Modern Yunanistan Tarihi**, Çev. Dilek Şendil, 2.bs, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007.
- Collingwood, R. G.: **Tarih Tasarımı**, Çev. Kurtuluş Dinçer, 7.bs., Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2017.
- Çelik, Yakup: “Tarih ve Tarihi Roman Arasındaki İlişki: Tarihi Romanda Kişiler”, **Bilig Dergisi**, S 22, 2002, s. 49-68.
- Çıkla, Selçuk: “Romanda Kurmaca ve Gerçeklik”, **Hece**, Türk Romanı Özel Sayısı, S 65-67, Mayıs 2002, s. 111-129, (Çevrimiçi), http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/selcuk_cikla_Romanda%20Kurmaca%20ve%20Gerceklik.pdf, 4 Aralık 2018.
- Çokum, Sevinç: “Tarihi Romanda Yaşanmışlık”, **II. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 7-9 Kasım 2013, s. 50-57.
- Çolak, İsmail: **Zaharoff: Yunan İşgalinin Gizli Patronu**, İstanbul, Türdav Yayın Grubu, 2018.
- Dakin, Douglas: **İ Enopoihsis tis Elladas 1770-1923**, Çev. Athanasios Ksanthopoulos, Athina, Morfotiko İdrima Ethnikis Trapezis, 1982.
- Denisi, Sofia: **To Elliniko İstoriko Mithistorima kai o Sir Walter Scott**, Didaktori Diatrivi, Ethniko kai Kapodistriako Panepistimio Athinon, Athina, 1993, (Çevrimiçi), <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/2683#page/1/mode/2up>, 31 Ocak 2019.
- Detorakis, Theoharis: **Themata Neoellinikis İstorias: To Kritiko Zitima apo Diplomatiki Apopsi kata to 19. kai tis Arhes tou 20. Aiona**, 3.bs., Athina, Organismos Ekdoseos Didaktikon Vivlion, 2001.
- Dimaras, K. Th.: **İstoria tis Neoellinikis Logotehnias**, 5.bs., Athina, İkaros, 1972.
- Dumantepe, Seçil: “Anlatıcı ve Bakış Açısı Bağlamında Tarihyazımı ve Tarihi Roman Ayrımı”, **III. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Bilgi Şöleni**, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 27-29 Kasım 2015, s. 294-303.

- Erol, Kemal: “Tarih-Edebiyat İlişkisi ve Tarihi Romanların Tarih Öğretimine Katkısı”, **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**, S 2, 2012, s. 59-70.
- Gavrili, Angela: **İ Pringipessa İzabo**, (Çevrimiçi), <https://www.diavasame.gr/page.aspx?itemID=PPG1385518>, 08 Şubat 2019.
- Gögebakan, Turgut: **Tarihsel Roman Üzerine**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004.
- Hatzivasileiou, Vangelis: “O Angelos Terzakis kai to İstoriko Mithistorima”, **Nea Estia**, S 146 (1718), 1999, s. 820-828, (Çevrimiçi), <http://www.ekebi.gr/magazines/ShowImage.asp?file=174729&code=1754>, 24 Nisan 2019.
- Hawthorn, Jeremy: **Roman Analizi**, Çev. Özge Gümüş, Ufuk Köse, Özcan Bayrak, İstanbul, Kesit Yayınları, 2014.
- Hirschon, Renée: “Ege Bölgesi’ndeki Ayrışan Halklar”, Der. Renée Hirschon, **Ege’yi Geçerken 1923 Türk- Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 3-16.
- Hirschon, Renée: “Lozan Sözleşmesi’nin Sonuçları: Genel Bir Bakış”, Der. Renée Hirschon, **Ege’yi Geçerken 1923 Türk- Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 17-28.
- Jelavich, Barbara: **Balkan Tarihi 2**, Çev. Zehra Savan, 3.bs., İstanbul, Küre Yayınları, 2013.
- Karakotias, Kostas: **Otan i İstoria Sinantaei ti Logotehnia**, (Çevrimiçi), <http://www.efsyn.gr/arthro/otan-i-istoria-synantaei-ti-logotehnia>, 4 Şubat 2018.
- Karataş, Cengiz: “Tarihi Romanda Gerçeklik ve Kurgu İlişkisi”, **III. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Bilgi Şöleni**, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 27-29 Kasım 2015, s. 214-221.
- Kastrinaki, Angela: “Anamesa stin İzabo kai sti Varia”, **Nea Estia**, S 146 (1718), 1999, s. 809-819, (Çevrimiçi), <http://www.ekebi.gr/magazines/ShowImage.asp?file=174718&code=1240>, 24 Nisan 2019.

- Kazancakis, Nikos: **O Kapetan Mihalis**, Athina, Ekdoseis Kazantzaki, 2017.
- Kelağa Ahmet, İbrahim: “Çağdaş Yunan Çocuk Edebiyatında Tarihsel Roman: Alki Zei’nin “Petro’nun Uzun Gezintisi” Adlı Romanı”, **Littera Edebiyat Yazıları**, C 20, 2007, s. 111-121.
- Kitriotis, Dimitris, Milonas Giannis: **Viografies, Ergografies Ellinon Singrafeon**, 20.bs, Athina, Ekdoseis Pataki, 2002.
- Konstantinou, Dimitra: **To Elliniko İstoriko Mithistorima: İ Mikrasiatikı Katastrofi sti Genia tou 30, Sti Metapolemiki Kai Sinhroni Pezografia**, Diplomatiki Ergasia, Panepistimio Thessalias, Volos, 2006. (Çevrimiçi), <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/13666/P0013666.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 28 Ocak 2019.
- Kordatos, Gianis: **İstoria tis Neoellinikis Logotehnias: Apo to 1453 os to 1961**, Atina, Ekdoseis Epikairotita, 1983.
- Köroğlu, Erol: “Edebiyatla Tarihin Flörtü”, **Milliyet Sanat**, S 567, Haziran 2006, s. 84-87, (Çevrimiçi), [https://www.academia.edu/5216405/Edebiyatla Tarihin Fl%C3%B6rt%C3%BC](https://www.academia.edu/5216405/Edebiyatla_Tarihin_Fl%C3%B6rt%C3%BC), 22 Kasım 2018.
- Kundera, Milan: **Roman Sanatı**, Çev. Aysel Bora, 7.bs., İstanbul, Can Yayınları, 2017.
- Liakos, Andonis: **Pos to Parelthton Ginetai İstoria?**, Athina, Ekdoseis Polis, 2007.
- Lukacs, Georg: **Roman Kuramı**, Çev. Cem Soydemir, 5.bs., İstanbul, Metis Yayıncılık, 2017.
- Lukacs, Georg: **Tarihsel Roman**, Çev. İsmail Doğan, Ankara, Epos Yayınları, 2010.
- Millas, Herkül: **Türk Romanı ve Öteki: Ulusal Kimlikte Yunan İmajı**, İstanbul, Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2000.
- Politi, Tzina: **Dokimia gia to İstoriko Mithistorima: Stathmoi stin Ekseliksi tou Eidous**, Athina, Ekdoseis Agra, 2004.
- Politis, Linos: **İstoria tis Neoellinikis Logotehnias**, 17.bs, Athina, Morfotiko İdrima Ethnikis Trapezis, 2009.

- Sahinis, Apostolos: **To Neolliniko Mithistorima**, 7.bs., Athina, Vivliopoleion tis Estias, 1997.
- Somuncu, Selim: “Tarihsel Bilgi ile Edebiyat Arasında Tarihi Romanın Konumu”, **III. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Bilgi Şöleni**, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 27-29 Kasım 2015, s. 304-310.
- Söylemezoğlu, Galip Kemali: **Hatıraları, Canlı Tarihler 5**, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1946.
- Stoukas, Mihalıs: **Oi Aimatovammenoi Agones ton Kritikon gia Enosi me tin Ellada (1878-1898)**, (Çevrimiçi), <https://www.protothema.gr/stories/article/660954/oi-aimatovammenoi-agones-ton-kritikon-gia-enosi-me-tin-ellada-1878-1898/>, 22 Şubat 2019.
- Svoronos, Nikos: **Episkopisi tis Neollinikis İstorias**, 2.bs., Athina, Ekdoseis Themelio, 2007.
- Taştan, Zeki: “Tarihi Gerçekler ve Kurgusal Gerçeklik Bağlamında Tarihi Roman”, **II. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 7-9 Kasım 2013, s. 159-169.
- Tekin, Mehmet: **Roman Sanatı: Romanın Unsurları**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2016.
- Terzakis, Angelos: **Pringipesa İzabo**, 23.bs., Vivliopoleion tis Estias, Athina, 2011.
- Türkeş, A. Ömer: “**Romana Yazılan Tarih**”, (Çevrimiçi), <https://oggito.com/icerikler/romana-yazilan-tarih-a-omer-turkes/849>, 23 Ocak 2019.
- Uçarol, Rifat: **Siyasi Tarih (1789-2014)**, 10.bs., İstanbul, Der Yayınları, 2015.
- Vagenas, Nasos: **İ Eironiki Glossa**, Athina, Ekdoseis Stigmi, 2004.
- Vitti, Mario: **İstoria tis Neollinikis Logotehnias**, Athina, Ekdoseis Odisseas, 2003.
- Yermanos, Fredi: **Tereza**, 81.bs., Athina, Ekdoseis Kastanioti, 2013.

- Yıldırım, Onur: **Diplomasi Ve Göç: Türk-Yunan Mübadelesinin Öteki Yüzü**, 2.bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Yılmaz, Durali: **Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu**, İstanbul, Ozan Yayıncılık, 2002.
- **Angelos Terzakis**, (Çevrimiçi), http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/corpora/content.html?t=3,2096, 10 Şubat 2019.
 - **Angelos Terzakis: Pringipessa İzabo**, (Çevrimiçi), http://homouniversalisgr.blogspot.com/2015/05/blog-post_32.html, 15 Şubat 2019.
 - **Frangokratia**, (Çevrimiçi), http://www.ime.gr/chronos/projects/fragokratia/gr/webpages/ath_frag.html, 07 Mart 2019.
 - **Fredi Yermanos, o Mollieros tis Sighronis Ellados?** (Çevrimiçi), <https://www.sakketosaggelos.gr/Article/2695/>, 27 Nisan 2019.
 - **İ Enosi tis Kritis me tin Ellada**, (Çevrimiçi) <https://www.sansimera.gr/articles/704>, 22 Şubat 2019.
 - **İ Frangokratia kai to Despotato tou Moreos**, (Çevrimiçi), <https://chilonas.com/2018/08/30/https-wp-me-p1op6y-cz2/>, 11 Mart 2019.
 - **İ İstoria Piso apo tin Pringipessa İzabo**, (Çevrimiçi), <http://ola-ta-kala.blogspot.com/2016/10/1941.html>, 13 Şubat 2019.
 - **İ Pringipessa İzabo**, (Çevrimiçi), http://anagnostria.blogspot.com/2010/01/blog-post_29.html, 11 Şubat 2019.
 - **Megalonondas: Paidika kai Efivika Hronia**, (Çevrimiçi), <https://www.kazantzaki.gr/gr/life-and-work/megalonontas-185>, 26 Nisan 2019.
 - **Peloponnisos: Frangokratia** (Çevrimiçi), http://koinonpel.blogspot.com/2011/04/blog-post_830.html, 10 Mart 2019.

- **Terzakis Angelos**, (Çevrimiçi),
<http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=394>, 15 Şubat 2019.
- **To Kritiko Zitima**, (Çevrimiçi),
<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C105/65/519,1904/>, 02 Mart 2019.
- **Yermanos Fredi**, (Çevrimiçi),
<http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=137>, 27 Nisan 2019.

EKLER

Ek 1: XX. yüzyılda Yayımlanan Tarihi Romanlar

XX. yüzyılda tarihi roman kategorisine dahil olan eserler, ele aldıkları tarihi dönemler esas alınarak sınıflandırılmıştır.

• Antikçağ

- 1- Angelos Vlahos, *O Kirios mou Alkiviadis* (1954)
- 2- Hristos Zalokostas, *Sokratis. O Profitis tis Arhaiotitas* (1962)
- 3- Lili Mavrokefalou, *Ayis* (1977)
- 4- Lili Mavrokefalou, *Kleomenis* (1981)
- 5- Yeorgia Tarsouli, *Sta Hronia tou Minotaurou* (1984)
- 6- Nikos Kavroulakis, *Sti Minoiki Kriti to 1460 p.H* (1987)
- 7- İoanna Boukouvala-Anagnostou, *Mnisareti* (1998)

• Ortaçağ

- 1- Pinelopi Delta, *Gia tin Patrída* (1909)
- 2- Pinelopi Delta, *Ton Kairo tou Voulgaroktonou* (1911)
- 3- Angelos Terzakis, *Pringipesa İzabo* (1945)
- 4- İoannis Mihail Panagiotopoulos, *Ta Efta Koimismena Paidia* (1950)
- 5- Kostas Kiriazis, *Konstantinos Paleologos* (1952)
- 6- Panagiotis Kanellopoulos, *Gennithika sto 1402* (1957)
- 7- Mitia Karagatsis, *Sergios kai Vakhos* (1959)
- 8- Angelos Vlahos, *Oi Teleftaioi Galinotatoi* (1961)
- 9- İoanna Tsatsou, *Athinais* (1970)
- 10- Kostas Kiriazis, *IV. Romanos Diogenis* (1974)
- 11- Tasos Athanasiadis, *O Yios tou İliou* (1978)
- 12- Kostas Kiriazis, *İ Tetarti Stavroforia* (1981)
- 13- Kostas Kiriazis, *Errikos tou Aino* (1984)
- 14- Yorgos Martinis, *Katakalon kai Daniilis* (1986)
- 15- Maria Pothou Lambadaridou, *İ Maroula tis Limnou* (1986)
- 16- Maria Pothou Lambadaridou, *İ Doksano* (1990)
- 17- Maria Pothou Lambadaridou, *Nikiforos Fokas* (1992)
- 18- Yannis Karidis, *Apo to Throno sto Keli* (1995)
- 19- Maro Douka, *Enas Skoufos apo Porfira* (1995)
- 20- Maria Pothou Lambadaridou, *Piran tin Poli Piran tin* (1996)
- 21- Maria Mandaka, *İ Kardias tis Thalassas* (1997)
- 22- Yorgos Leonardos, *Mara i Hristiani Soultana* (1999)

• 1821 İhtilali – Girit İhtilalleri

- 1- Spiros Melas, *O Yeros tou Moria* (1931)
- 2- Spiros Melas, *O Navarhos Miaoulis* (1931)
- 3- Spiros Melas, *Matomena Rasa* (1934)
- 4- Pandelis Prevelakis, *Pandermi Kriti* (1945)
- 5- Thanasis Petsalis Diomidis, *Oi Mavrolikoï* (üçleme) (1948)
- 6- Pandelis Prevelakis, *O Kritikos* (üçleme) (1948-1950)
- 7- Nikos Kazancakis, *O Kapetan Mihalis* (1953)
- 8- Mihail Peranthis, *Souliotes* (1957)
- 9- Dimitris Fotiadis, *Kanaris* (1961)
- 10- Spiros Melas, *Mando Mavrogenous* (1968)
- 11- Angelos Vlahos, *Enas Filellin gia to 1821* (1972)
- 12- Kostas Asimakopoulos, *İ Altana tis Pargas* (1980)
- 13- Vasa Solomou-Ksanthaki, *İeros Lohos* (1983)
- 14- Rea Galanaki, *O Vios tou İsmail Ferik Pasa* (1989)
- 15- Kostas Karastathis, *O Arravonas tis İsmenis* (1990)
- 16- Aris Fakinos, *To Kastro tis Mnimis* (1993)
- 17- Nikos Haratsis, *Oi Teleftaies Meres tis Sklavias* (1993)
- 18- Thanasis Petsalis Diomidis, *Ellinikos Orthros* (üçleme) (1997)
- 19- Lili Mvrokefalou, *Tis Fotias kai tis Erimias* (1997)
- 20- Fredi Yermanos, *Ginaika apo Veloudo* (1999)

• Küçük Asya Felaketi

- 1- Pandelis Kapsis, *İ Arhondopoula tis Smirnis* (1927)
- 2- İlias Venezis, *To Noumero 31328* (1929)
- 3- Stratis Doukas, *Istoria enos Aihmalotou* (1929)
- 4- İlias Venezis, *Galini* (1939)
- 5- İlias Venezis, *Aioliki Gi* (1944)
- 6- Dido Sotiriou, *Oi Nekroi Perimenoun* (1959)
- 7- Dido Sotiriou, *Matomena Homata* (1962)
- 8- Fotis Kontoglou, *To Aivali i Patrída mou* (1962)
- 9- Kosmas Politis, *Stou Hatzifrangou* (1963)
- 10- Dido Sotiriou, *Mesa stis Floges* (1978)
- 11- İfigeneia Hrisohoou, *Edo Smirni, Edo Smirni* (1985),
- 12- Andreas Nenedakis, *Oi Voukefaloi 1922* (1991)
- 13- Fredi Yermanos, *Tereza* (1997)
- 14- Yorgos Deliyannis, *İ Aihmalosia, Eksodos apo ti Smirni* (1997)
- 15- Nikos Themelis, *İ Anazitisi* (1998)

